

Dağdan İniş - PKK Nasıl Silah Bırakır? Kürt Sorunu'nun Şiddetten Arındırılması Cengiz Çandar

TESEV YAYINLARI
Temmuz 2011

CENGİZ ÇANDAR

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdikten sonra ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Asistanlık yapmış, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, İstanbul Kültür Üniversitesi ve Özyeğin Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak Modern Ortadoğu Tarihi ve Politikası dersleri vermiştir. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a dış politika alanında danışmanlık yapmış ve Türkiye Cumhurbaşkanlığı ile Irak Kürt liderliği arasında ilk kez doğrudan temasların kurulmasında rol almıştır. Washington'un tanınmış düşünce kuruluşları Wilson Center'da (1991-1993) ve United States Institute of Peace'te (1999-2000) "21.Yüzyıl Türkiye'si" üzerinde araştırmalar yürütmüştür. Çoğunluğu Ortadoğu sorunu üzerine olmak üzere Türkçe yedi kitabı vardır. Türk-Amerikan ilişkileri ve Türkiye dış politikası konulu üç İngilizce kitaba katkıda bulunmuştur. Makaleleri çeşitli Amerikan akademik dergilerinde yayımlanmıştır. Bir süredir Irak, Kürtler ve Türkiye'nin Ortadoğu stratejisi konulu bir kitap yazmaktadır. Basın yaşamı boyunca (1976'dan bugüne) Vatan, Türk Haberler Ajansı, Cumhuriyet, Güneş, Sabah, Yeni Şafak, Bugün ve Referans gazetelerinde görev almıştır. NTV, Habertürk ve CNN-Türk, TV 8 ve TRT'de özel programlarda yer almıştır. Halen TRT-Haber ve A Haber'de özel programlarını sürdürmektedir. Lübnan'ın al-Mustaqbal gazetesinde ve Türkiye'de İngilizce yayımlanan Turkish Daily News ve New Anatolian gazetelerinde köşe yazarlığı yapmıştır. 1987 yılında Abdi İpekçi Barış Ödülü'ne, 1993'te Haber dalında Örsan Öymen Ödülü ve 1995'te Gazeteciler ve Yazarlar Birliği Hoşgörü Ödülü'ne layık görülmüştür.

TESEV Sunuşu

Etyen Mahçupyan

Küreselleşmeyle birlikte gelen ve AB üyeliği kriterlerinde somutlaşan demokratik normlar, birçok ülke gibi Türkiye için de bir kaldıraç görevi gördü. Bu sayede toplum kendi tarihine ve devletine yeni bir gözle bakma fırsatı yakaladı ve görmezlikten gelinen, hasıraltı edilen sorunlar kaçınılmaz olarak siyaset alanının parçası haline geldi.

'Kürt meselesi' diye anılan, ama temelde Kürt kimliğine sahip Türkiye vatandaşlarının varoluşsal ve kültürel taleplerinin devlet tarafından reddedilmesini ifade eden sorun ise, kapsamı ve tarihsel arka planıyla demokratikleşmenin önündeki en büyük engel niteliğini taşıyor. Öyle ki bugün artık 'Kürt meselesi'nin çözümü olmadan demokrasinin de yerleşmeyeceği kanaati yaygın kabul görüyor.

'Kürt meselesi'nin çözümü demokratik bir yöntem ve yolun bulunmasına, tarafların tüm toplumu muhatap alan bir tavır geliştirebilmelerine ve geleceği ipotek altına almayan bir siyasete razı gelmelerine muhtaç.

Ne var ki, devlet ile PKK arasında yaşanmış olan ve halen dinmeyen karşılıklı şiddet, çözüm potansiyelinin hayata geçebilmesi için önce şeffaf bir konuşma ortamının sağlanmasını, böylece çözüm yoluna geri dönüşü olmayan bir biçimde çıkılmasını gerektiriyor. Bunun anlamı, Öcalan'ı da kapsayan bir biçimde tüm PKK'lilerin kademeli olarak kendilerini siyasi sürecin içinde algılamalarının sağlanmasıdır.

Elinizdeki TESEV raporu, ihtiyaç duyulan konuşma ortamının tesisi için nasıl bir siyasi altyapının gerekli olduğunu irdeliyor. Konunun en yetkin gözlemcilerinden biri olan Cengiz Çandar'ın yürüttüğü çalışma, her iki tarafın kendi içindeki çoğulluğunu da göz önüne alarak, çözüm yolunun taşlarının gerçekçi bir biçimde nasıl döşenebileceğini ortaya koyuyor.

ÖNSÖZ

Kürt Sorunu ve çözüm yolları üzerinde bugüne kadar gök kubbe altında yazılmamış ve söylenmemiş hiçbir şey yok. ... Dolayısıyla, bu raporda, Kürt Sorunu'nun çözümü konusunda bugüne dek hiç kimsenin aklına gelmemiş öneriler sunulmuyor.

Bu rapor, "dağdan iniş" ve PKK'nin silahlarını sonsuza dek nasıl bırakabileceği konusuyla sınırlı tutulmuştur.

Bu rapor, sorunun en can alıcı boyutu olan şiddet boyutuna ilişkindir ve Kürt Sorunu'nu ele alan diğer tüm çalışmalarını tamamlayıcı niteliktedir.

Önümüzdeki tarihi dönem, Kürt Sorunu'nun şiddet boyutundan arındırılması için önemli fırsatlar sunmaktadır. Ama aynı şekilde, şiddetin tırmandırılması ve Türkiye'nin kimsenin kazançlı çıkmayacağı bir iç savaşa sürüklenmesi ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Buna ek olarak, 2011 yılının ilk aylarında başlayan ve tarihin bu dönemine damgasını vuracağı anlaşılan Arap halk ayaklanmalarının Suriye'yi de içine alarak Türkiye'nin kapılarına kadar ulaşması, Türkiye'de Kürtlerin yoğun biçimde yerleştiği ve yaşadığı bölgelerde de etkisi hissedilebilecek bir siyasi iklim oluşturmaktadır.

Rapor kapsamında görüşülen kişiler arasında, Türkiye'nin Cumhurbaşkanı'ndan çeşitli bakanlara, en üst düzey bürokratlardan büyükelçilere, Kandil Dağı'ndaki PKK liderinden, örgütle aralarında doğan kan davası dolayısıyla PKK'den kopmuş olanlara, Türkiye'de PKK çizgisine bağlı biçimde yasal siyaset alanında rol alanlardan PKK muhaliflerine ve bağımsız Kürt şahsiyetlerine uzanan onlarca kişi vardı.

Birinci Bölüm Metodoloji ve Amaç

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de dâhil olmak üzere hemen herkesin "Türkiye'nin bir numaralı sorunu" olarak kabul ettiği Kürt Sorunu'nun, 12 Haziran 2011 seçimlerinin ardından yepyeni bir çözüm evresine girmesi de yine hemen herkesin üzerinde birleştiği bir beklenti. 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin ardından Türkiye'nin en öncelikli konusunun "sivil, demokratik, katılımcı, insan odaklı, özgürlükçü bir anayasa" olması ve bu amaçta iktidar ve ana muhalefet partileri ile sivil toplumun çok büyük kesiminin birleşmesi, Kürt Sorunu'na çözüm çabalarının yeni anayasa yapımına paralel biçimde ele alınmasına yönelik yeni ve gerekli bir heyecana yol açmış durumda.

Böyle bir dönemde kamuoyuna ve karar alıcılara yol gösterici bir işlev görmesini umduğumuz bu raporun amacı, Kürt Sorunu'nun en can alıcı boyutu olan, büyük acılara yol açmış, binlerce insanın kanının dökülmesine neden olmuş, can almış ve almaya devam eden şiddetin sona erdirilebilmesine ve bunun nasıl mümkün olabileceğine ilişkin olarak siyasi karar vericilere, bu konudaki karar etkileyebilecek ve biçimlendirebilecek siyaset alanına ve kamuoyuna geçerli bir referans sağlamaktır. Kürt Sorunu'nun en can alıcı boyutu olan şiddetin sona erdirilmesi, dolayısıyla kanın ve can kayıplarının durması, kabaca PKK'nin silahlı güçlerinin "dağdan inmesi" ya da "indirilmesi" şeklinde ifade ediliyor.

Raporun yazımı sırasında sık sık başvurulan Türkçe kaynaklar arasında, Cengiz Kapmaz imzasıyla yayımlanan Öcalan'ın İmralı Günleri başlıklı kitap bulunmaktadır. Söz konusu yayın, yakalandığı 1999 yılından 2009'a kadar geçen on yıllık sürede Abdullah Öcalan'la yapılan görüşmelerin 20 bin sayfayı bulan notlarına, Abdullah Öcalan'ın 5000 sayfalık savunmasına ve Öcalan Türkiye'ye Karşı davası kapsamında Abdullah Öcalan'ın ve Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) aktardıkları 1500 sayfalık belgelerin tümüne dayandırılarak kaleme alındığı için, eşsiz bir veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir.

Alan çalışması boyunca gözetilen ilke, soruna doğrudan taraf olan, görüşleri "dağdan iniş" ve "PKK nasıl silah bırakır?" sorunsalının çözümüne etki edebilecek ve temsili nitelikte olan herkesle yüz yüze görüşmeler yapmak olmuştur. Ekim 2010'da başlatılan ve toplamda 80 saati aşan yüz yüze görüşmeler, 2011 Mayıs ortasına kadar sürdürülmüştür.

Raporun yazarı, yaklaşık kırk yıldır Kürt Sorunu'yla ve bunun çeşitli boyutlarıyla ilgili ve ilişkilidir. Bu nedenle, yılların deneyiminin, bilgi birikiminin ve uzun yıllar içinde oluşmuş görüşlerinin rapora yansımaması mümkün değildir. Yine de, raporun omurgasını kendileriyle mülakat yapılan kişilerin görüş ve düşüncelerinin oluşturmasına öncelik verilmiştir. Varılan sonuçlar ve bunlardan yola çıkılarak sunulan çözüm önerilerinde, bu rapor için görüşülenlerin üzerinde uzlaştıkları noktaların öne çıkarılmasına özen gösterilmiştir. Bu görüşlere dayanarak oluşturulan sonuç ve önerilere ise raporun sonunda yer verilmiştir.

İkinci Bölüm

Kürt Sorunu'nun Çözümünde Mevcut Paradigmanın Geçersizliği

Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanmasının ardından PKK'nin Genelkurmay'la anlaşmalı olarak Türkiye içindeki silahlı güçlerini sınır ötesine, Irak topraklarına geri çekmesi, Genelkurmay tarafından PKK'nin askeri anlamda kesin yenilgiye uğratılmadığı şeklinde algılanmıştır. Yapılan görüşmelerde, askeri otoritenin bu algıyı 2003 yılında sivil otoriteye de ifade etmiş olduğu öğrenilmiştir. 2004 yılında Abdullah Öcalan'ın talimatıyla PKK'nin silahlı mücadelesinin tekrar canlandırılmasından sonraki dönemde de, askeri otorite, askeri çözümün sorunun nihai çözümü olmayacağı görüşünü korumuştur. Üst düzey devlet yetkililerinden edindiğimiz bilgilere göre, 2007 sonrasında Kürt Sorunu'nu demokratik açılımla çözüme girişimlerinin planlamasına girilmeden önce, askeri otoriteye "askeri olarak PKK'ye son verebilecek misiniz?" sorusu iletilmiş ve bu soruya kesin bir olumlu karşılık alınmaması üzerine "Açılım" hazırlıklarına girilmiştir.

Tüm bu veriler, Kürt sorununa "askeri çözüm"ün mümkün olmadığını, Genelkurmay çevrelerince, zımnen de olsa kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, sorunun siyasi çözümüne öncelik vermenin gereği de daha kolay anlaşılabilir bir hal almaktadır.

O halde PKK'nin silahları nihai olarak susturması, bir başka deyişle "dağdan iniş" nasıl sağlanacaktır? ... Bu değerlendirmenin sağlıklı yapılabilmesi içinse konuya yaklaşımda ve sorunu ele alıfta bir paradigma değişikliğine gidilmesi şart görünmektedir. "Dağdan iniş"e ancak yeni bir paradigmayla yaklaşılsa sorunun çözümü mümkün olacaktır; zira şu ana kadarki gelişmeler, var olan paradigmalardan çözüme katkı sunmadığını göstermiştir.

KÜRT SORUNU İLE PKK'NİN AYRILMAZLIĞI

Yıllar boyu, bir klişe genel kabul gördü: "Kürt Sorunu ile PKK ya da 'terör sorunu' aynı değildir... PKK, neden değil, sonuçtur... Kürt Sorunu, PKK yokken de vardı. PKK, Kürt Sorunu'nun çözülmemiş olmasının sonuçlarından biridir ve dolayısıyla, Kürt Sorunu'nu çözüme girişimi, PKK'yle mücadeleden ayrı ya da bağımsız olarak ele alınmalıdır..." Farklı şekillerde ifade bulan ve ilk bakışta doğru görünen bu yaklaşım, bugün geçerliliğini yitirmiştir. Çünkü PKK çözülmeden, dolayısıyla onun tartışmasız ve rakipsiz 'tek otoritesi' konumundaki Abdullah Öcalan'ın durumu ele alınmadan ve PKK'nin silahlarını bırakması sağlanmadan, Kürt Sorunu'nun çözülebilmesi imkânsızdır.

PKK'nin, Kürt Sorunu'nun ve dolayısıyla soruna çözümün önemli bir parçası olduğunu tespit etmek, sorunun çözümü yolunda gerekli bir başlangıçtır fakat yeterli değildir. Şayet PKK bir 'terör örgütü' muamelesi görecektir ve PKK mensupları 'terörist' olarak nitelenmeye devam ederse, konuya 'güvenlik' politikaları bağlamında yaklaşımdan ve PKK mensuplarına yönelik olarak inzibati önlemler almaktan başka bir yol bulunmamaktadır. Bu bakış açısıyla, PKK'nin "dağdan iniş"i, örgüt kadrosunun Türkiye'nin yasal otoritelerine teslim olmalarını veya "üçüncü taraflar" (ABD, Irak ya da Irak Kürt otoriteleri) tarafından teslim edilmelerini beklemek veya örgütün Öcalan tarafından tasfiyesini sağlamaktan geçmektedir. Bu değişik seçeneklerin hepsi bugüne dek denenmiş ve tüketilmiş, dolayısıyla gerçekliklerini ve uygulanabilir olma niteliklerini yitirmişlerdir.

ÖCALAN İLE KÜRT SORUNU'NUN İÇ İÇE GEÇMESİ

PKK çözülmeden, dolayısıyla onun tartışmasız ve rakipsiz 'tek otoritesi' konumundaki Abdullah Öcalan'ın durumu ele alınmadan ve PKK'nin silahlarını bırakması sağlanmadan, Kürt Sorunu'nun çözülebilmesi imkânsızdır.

Öcalan, PKK'nin tartışmasız ve rakipsiz lideri konumunu "ağırlaştırılmış müebbet hapis" hükümlüsü olarak pekiştirmiş ve PKK'nin silahlı mücadelesinin son bulması konusunda nihai karar mercii durumuna gelmiştir. Kısacası, Abdullah Öcalan'ın durumu ve PKK'nin silahlı varlığını içeren anlamıyla 'PKK Sorunu', Kürt Sorunu'na içsel bir hale gelmiş, iki sorun iç içe geçmiştir.

DENENMİŞ YOLLAR: PKK'Yİ BÖLMEK YA DA TASFİYE

PKK tarafı, örgütün "tasfiye"si anlamına gelecek ve öyle yorumlayabilecekleri her gelişmeye olağanüstü dirençlidir. ... Devlette üst düzeyde görevlerde sorumluluk almış bir yetkili de kendisiyle yapılan görüşmede "Bugüne dek devlet bir plan sahibi olmadı. Kürtleri ve Abdullah Öcalan üzerinden

PKK'yi bölerek sonuca gitmek istedi. Abdullah Öcalan'a temel yaklaşım hep 'kullanmak' hedefli oldu; onu çözüm için değerlendirmek değil" sözleriyle, bugüne dek izlenmiş olan "PKK'nin tasfiyesi" politikalarının geçersizliğini ifade etmiştir. Türkiye'yle uzun yıllardır PKK'ye yönelik girişimleri görüşen, Irak Kürdistanı'nın üst düzey bir yöneticisi de aynı görüşü dillendirmiş ve ayrıca bu tür çabaların Türkiye için taşıdığı riske işaret etmiştir: "PKK'yi bölmek gibi algılanacak bir şey de yapılmamalı. Bu, güvensizliği beslediği gibi, PKK'nin eylemlerini de kışkırtıyor. PKK eylemleriyle de, kısır döngü haline dönüşen bir tırmanma başlıyor."

Üçüncü Bölüm

Yeni Paradigma: Son Kürt İsyanı Olarak PKK

Teslimiyet veya tasfiye odaklı politikalar izlenmeyecekse –ki, bu politikaları izlemenin sonuç vermediğine dair geniş çaplı bir konsensüs oluşmuştur– yeni bir kavramsallaşmaya yönelmek ve bu kavramsallaşmanın ifadesi olacak yeni paradigma üzerinden konuya yaklaşmak elzemdir. Bu da, PKK olgusunu "terörizm", PKK'nin kendisini "terör örgütü" ve mensuplarını "terörist" olarak tanımlamak yerine, durumu bir "Kürt isyanı" olarak tanımlamayı gerektirmektedir.

Tüm ... zorluklara rağmen, Türkiye Hükümeti'nin PKK'yi bir Kürt isyanı olarak değerlendirmesi çözüm için ilk ve en önemli adımdır.

Türk kanaat önderlerinin bir bölümü de, artan ölçülerde ve sıklıkta PKK'nin yürüttüğü silahlı mücadeleyi bir "Kürt isyanı" olarak algılamaktadır. Birçok kaynakta adeta bir genel kabul niteliğinde, Cumhuriyet tarihinde "29 Kürt isyanı"ndan söz edilmekte olsa da, Kürt Sorunu üzerinde çalışan bazı gözlemciler ve Kürt siyasi çevreleri, esas olarak, dört isyan üzerinde ittifak etmektedirler. Bunlardan birincisi, 1925 yılındaki Şeyh Sait İsyanı, ikincisi 1929 yılındaki Ağrı Dağı İsyanı, üçüncüsü de 1938'deki Dersim İsyanı'dır. PKK'nin temsil ettiği "dördüncü isyan" ise bunların en uzun ve en kapsamlısı olmuştur ve PKK'nin silahlı güçleri silahlarını bırakmamış oldukları için "dördüncü isyan"ın halen devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, "dağdan iniş", son Kürt isyanının son bulmasını ifade etmektedir ve bu raporun adlı, içeriği ve amacı da, "Kürt isyanının sona ermesi/erdirilmesi"yle eş anlamlıdır.

İSYAN VE TERÖRİZM TANIMLARI

How Insurgencies End isimli çalışmada isyan (insurgency) tanımı yapılmakta ve isyancı örgüt ile terörist örgüt arasındaki fark şöyle açıklanmaktadır:

İsyan, hükümet dışı bir silahlı grubun, mevcut rejimi devirmek, yabancı gücü kovmak, daha geniş haklar kazanmak veya bağımsızlık elde etmek amacıyla hükümetine karşı şiddete başvurduğu mücadeledir. [...] Terörizme, genel itibarıyla, bir taktik olarak bakıyoruz ve isyancı ve terörist örgütler arasında sübjektif bir ayırım yapıyoruz.

PKK, Türkiye'de resmi makamların ötesinde Türk kamuoyunda çeyrek yüzyılı aşkın bir süre 'terörist' sıfatıyla damgalanmış ve öyle algılanmıştır. Ayrıca yaygın biçimde uyuşturucu trafiğine bulaşmış 'suç örgütü' ithamı altında bulunmaktadır. Üzerine yapışmış bu etiketler, PKK'nin bir "isyan" olarak nitelenmesine ve o şekilde bir siyasi kategorizasyon içinde mütalaa edilebilmesine ciddi biçimde gölge düşürmektedir. Oysa isyanlara ilişkin akademik ve kuramsal çalışmalar, gerek terörizm ve gerekse uyuşturucu kaçaklığı gibi suç niteliklerinin isyan tanımıyla çelişmediğini, tam tersine isyan araçları içinde sayıldıklarını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmalar arasında, ABD Kara Harp Okulu'nun [US Army War College] düşünce kuruluşu olan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü için Steven Metz ve Raymond Millen tarafından kaleme alınmış olan *Insurgency and Counterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response* adlı çalışmayı özellikle vurgulamak gerekir. Türkiye'deki PKK olgusunun, esasen bir "Kürt isyanı" olduğuna ilişkin yol gösterici çerçeveyi de çizen bu çalışmanın aşağıda alıntılanan bölümü, adeta Türkiye'deki PKK algılaması göz önüne alınarak yazılmış gibidir ve bu özelliğiyle son derece dikkate değerdir:

Herhangi bir aşamada her isyan başarı elde etmek için rejime karşı doğrudan harekâta girişmek zorundadır. Bu, gerilla savaşı, terörizm, yetkililere suikast, sabotaj ve düzensiz ya da asimetrik şiddetin çeşitli tipleri biçimini alabilir. Aynı zamanda, isyancılar yeteneklerini geliştirmeye, işlerini öğrenmeye, kaynaklarını artırmaya ve destek seferber etmeye devam etmek zorundadırlar. Bunu, dış ittifaklarını geliştirerek, kaçakçılıkla, soygunla, uyuşturucu trafiğiyle, adam kaçırmakla, karaborsacılıkla, para aklamayla, kalpazanlıkla, ticari korsanlıkla, sosyal yardımları yasa dışı kullanımıyla, şantajcılıkla, tehditle veya para toplamayla yapabilirler. Ya satın alarak, ya ideolojik müttefiklerinden edinerek ya da hükümet

kuvvetlerinden ele geçirerek silah elde edebilirler. Tümü olmasa da, isyancıların çoğunluğu meşruiyetlerini artırmaya, daha büyük kitle desteği sağlamaya ve bazı durumlarda uluslararası kabul görmeye çaba sarf ederler.

Görüldüğü gibi, genellikle siyasi nitelikte sayılmayan ve vahim de olsalar adı suçlar arasında sıralanan kaçakçılık, soygun, tehditle para toplama, şantaj ve uyuşturucu trafiği gibi faaliyetler, isyancıların başvurdukları yöntemler arasında sayılmaktadır. Aynı şekilde, terörizm ve gerilla savaşı da, isyancıların kullandığı araçlar olarak görülmektedir. Yukarıdaki çalışma ve benzer çalışmalarda, terörizm, isyanların "operasyonel biçimleri"nden biri olarak yer almaktadır. İsyan, kavramsal anlamda "stratejik" değerlendirmelere tabi tutulurken, terörizme bir "taktik" unsur olarak yaklaşılmaktadır. Bu durumda, Türkiye örneğinde, PKK'nin terörizme başvurmuş olduğu tartışma götürmez olsa da ve örgütün uyuşturucu trafiğiyle ilişkisine dair ciddi ve ağır ithamlar bulursa da, bütün bunlar, PKK'nin esas olarak "Kürt isyanı"nı ifade ettiği olgusunu ortadan kaldırmamaktadır. Bilakis, yukarıdaki tanımlar ışığında PKK standart bir isyancı örgüt kategorisine girmektedir.

İsyan tanımına ilişkin olarak, uluslararası akademik çevrelerde yaygın kabul gören bir diğer tanım da Bard E. O'Neill'e aittir:

Yönetici konumunda bulunmayan bir grup ile yönetimdeki yetkililer arasında, yönetimde olmayan grubun, siyasetin bir ya da birden fazla veçhesinin meşruiyetini sağlamak ya da yeniden tanımlamak veya yok etmek amacıyla siyasi kaynakları ve şiddeti bilinçli olarak kullandığı mücadele.

Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları internet sitesinde, "terörizm" ile "isyani" farkı konusunda dikkate değer bir tanım sunulmaktadır:

Kilit önem taşıyan fark, isyanın bir hareket, yani özel bir amaca yönelik siyasi çaba anlamında bir hareket olmasıdır. Bu özelliğiyle, her ikisi de siyasi hareketin hedeflerine yönelmesine imkân veren yöntemler olmakla birlikte, hem gerilla savaşı hem de terörizmden ayrılır. Bir diğer fark, terörizminkinden farklı olarak, isyanın meydana getiren eylem ve operasyonların amacıyla ilgilidir. İsyani veya gerilla savaşında terörü mündemiç kılan hiçbir şey yoktur. Bununla birlikte, bazı başarılı isyanlar ve gerilla kampanyaları terörizme ve terör taktiklerine başvurmuşlardır. Bazıları ise terör taktikleri ve terörizmin başlıca yöntem haline geldiği çatışmalara dönüşmüştür. Buna karşılık terörizmi kesinlikle reddeden isyanlar da vardır. [...] Bir isyanın hedefi, esas olarak, işbaşındaki hükümete, denetimindeki toprakların tümünü ya da bir bölümünü kontrol edebilmek ya da siyasi iktidarı paylaşmak için onu siyasi tavizlere zorlamak amacıyla kafa tutmaktır. İsyani nüfusun bir bölümünün aktif ya da zımnî desteğine ihtiyaç duyar. Bir terör grubu buna ihtiyaç duymaz ve nüfusun büyük bölümünün aktif desteğini, hatta sempatisini nadiren kazanır. [...] Teröristler, kural olarak, hükümet güçleriyle doğrudan temastan kaçınırlar. Bir gerilla gücünün ise bir muharip güçle doğrudan temastan kazanacakları vardır. Hükümetin askeri gücüne etkili biçimde karşı koyabileceğini bu sayede kanıtlamak ister. Terörist bir grubun öyle bir çatışmadan kazanacağı hiçbir şey yoktur. [...] İsyani, muharip olmayan unsurları hedef almaya ihtiyacı yoktur. Bununla birlikte birçok isyan, muhariplerin yasal tanımını genişleterek ordunun yanına polis ve güvenlik personelini de ekliyor. Teröristler muharip olan/olmayan ayrımı yapmazlar ve şayet yaparlarsa "muharipler" kategorisini o kadar genişletirler ki, ayrım anlamsız hale gelir. [...] Son olarak, isyan ile terörizm arasındaki fark, aktörün niyetiyle ilgilidir. İsyani hareketleri ve gerilla kuvvetleri, amaçlarına ulaşmak için savaş hukukunu göz önüne alarak uluslararası normlara bağlı kalabilirler. Ama teröristler, tanımları gereği, sivil ve askeri yasaların her ikisine göre de suç işlerler. Teröristler, eğer herhangi bir 'savaş hukuku'na uyar veya kullanacakları şiddetin boyutuna herhangi bir kısıtlamayı kabul ederlerse, kurulu düzen karşısında dezavantajlı duruma düşeceklerini düzenli olarak dile getirmektedirler. [...]

Bu tanımdan yola çıkılarak her iki kavramı çok net çizgilerle ayırmanın kolay olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, terörizmin isyanla aynı şey olmadığı, isyanın ise terörizmi bir yöntem olarak kullansa bile bunun isyanı tanımlayan bir "şart" olmadığı, isyanı terörizm olarak tanımlamayı gerektirmediği ortaya çıkmaktadır.

"İsyani ile terörizm farkı"na ilişkin dikkati çeken tanımlardan biri, ABD Savunma Bakanlığı'na aittir. Bakanlık, ABD Askeri Akademisi'nde [US Military Academy] eğitim amaçlı kullanılmak üzere hazırlanan el kitabında iki kavram ve eylem biçimi arasındaki farkları şu şekilde açıklamaktadır:

Biz [ABD Savunma Bakanlığı], doktrinde, terörizmi, hükümetleri ya da toplumları genellikle siyasi, dini ve ideolojik amaçlar doğrultusunda zorlamak ve sindirmek niyetiyle korku uyandırmak için hesaplı biçimde şiddetle tehdit etmek veya şiddet kullanmak olarak tanımlıyoruz.

Biz [ABD Savunma Bakanlığı], doktrinde, isyanı, amaçlarına ulaşmak için yıkıcı faaliyetlere, sabotaja ve silahlı çatışmaya başvuran örgütlü bir direniş hareketi olarak tanımlıyoruz. İsyani normal olarak

yürürlükteki toplumsal düzeni yıkmaya ve ülke içinde iktidarı yeniden paylaşmaya çalışırlar. İsyanlar, (1) Mevcut hükümeti, ardından bir toplumsal devrim gelmeksizin, devirmeye (2) Bir devletin sınırları içinde ulusal özerk bir bölge kurmaya (3) Bir işgal gücünü geri çekilmek için zorlamaya (4) Daha alt düzeyde şiddete başvurarak, elde edilmesi mümkün olmayan siyasi tavizler koparmaya da çalışabilirler.

Bir Amerikan Deniz Piyadesi olan Yarbay Michael F. Morris'in ABD Kara Harp Okulu'ndaki çalışmalarını kapsamında kaleme aldığı araştırma projesinde de, isyan ile terörizm farkı üzerindeki görüşleri yansıtılmaktadır:

İsyanlar, terörizmle ikame edilemeyecek bir biçimde, devrimci amaçları doğrultusunda şiddetli siyasi programlarla birleştirirler. Teröristler de siyasi, hatta devrimci amaçlar peşinde koşabilirler ama kullandıkları şiddet, bir siyasi programı tamamlamaz, onun yerini alır. Eğer tanımlar terörizm ile isyanı ayırt etmek için kısmi bir yardım sağlamanın ötesine gidemiyorsa, ikisini ayırt etmek için başvurulan geleneksel yöntem, örgütsel özelliklerine bakmaktır. İsyanlar, normalde, terörist örgütlerden hacim olarak çok daha büyük güçleri savaşçı güçler olarak sahaya sürerler. İsyancılar, tipik biçimde, güçlerini askeri model çerçevesinde, manga, takım ve bölükler olarak örgütlerler. Terörist birimler genellikle daha küçüktür ve formal bir askeri komuta zinciri içinde olmayan tarzda örgütlenmiş, birbirinden tecrit takımlar halindedirler. İsyancı güçlerin yapısı da, özellikle hükmettikleri sığındıkları bölgelerde ve üs alanlarında, çoğunlukla daha görünür niteliktedir. Terörist örgütler, güvenliği kolaylaştırmak için aşırı gizliliğe ve birbirinden kopuk hücreler oluşturmaya eğilimlidir ve isyana özgü siyasi yapıyı nadiren gösterirler.

Başvurduğumuz teorik kaynakların birçoğunda isyanları karakterize eden özelliklerin arasında, çoğunlukla, ülke topraklarının dışında askeri karargâhlarını ve güçlerini barındırdıkları bir coğrafi alana sahip olmaları sayılıyor. İngilizce sanctuary sözcüğüyle ifade edilen böylesi bir coğrafi alan, tıpkı Güney Vietnam'daki Vietkong gerillalarının Kuzey Vietnam'da, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuvvetlerinin önce Ürdün (1960–1971) ve daha sonra Güney Lübnan'da (1971–1982) sahip oldukları biçimiyle, PKK için de geçerlidir. PKK, 1979'da Abdullah Öcalan başta olmak üzere önder kadrolarını Suriye'ye geçirmiş, 1980'lerin başından itibaren 1999'a kadar siyasi karargâhını Suriye'de bulundurabilmiş, aynı dönemde silahlı güçlerini de Suriye kontrolünde bulunan Lübnan'ın Bekaa Vadisi'nde barındırabilmiştir. Yine 1982'den başlayarak Türkiye sınırlarına bitişik Irak'ın kuzey bölgelerine de yerleşmiş, ayrıca İran'ın yine Türkiye sınırlarına bitişik Kürtlerle meskûn bölgelerinden de yararlanmış. 1990'ların başlarından itibaren ve özellikle 1999'dan sonra, başta Kandil Dağı olmak üzere Kuzey Irak'ta bir sanctuary elde etmiştir. Kandil'in yanı sıra Hakurk, Zagros, Xinere, Zap, Haftanin'i içine alan bölgeler ve Irak Kürdistanı'nın İran ve Türkiye sınırlarının yanı sıra başındaki Soran ve Behdînan adı verilen bölgelerinin bir bölümü, PKK'nin binlerce silahlı gücünün yerleşik hale geldiği bir coğrafi alana dönüşmüştür. Nitekim "PKK, 2002'nin sonbahar mevsiminde Irak'ta Kandil, Bradost (Xinere ve Xarkuke), Zap ve Gare'yi içine alan bölgeyi 'Medya Savunma Alanları' ilan ettiğini duyur[muştur]. Bu alanlara giren tüm silahlı güçlerin hedef teşkil edeceğini açıkla[mıştır]."

BİR İSYAN HAREKETİ OLARAK PKK'DE DEĞİŞİM VE DEVAMLILIK

Yukarıdaki olgu ve tanımların prizmasından PKK'yi bir isyan hareketi olarak yeniden nitelendirmekte yarar vardır. Bu bakış açısı, bizi isyanların çok boyutluluğu, devamlılığı ve dönüşebilirliğiyle yüz yüze getirmektedir. ... *Insurgency and Counterinsurgency* başlıklı çalışmanın isyan tanımına ilişkin bölümlerinde, PKK'nin Türkiye'deki konumu ve PKK tarafından yürütülen silahlı mücadelenin isyan niteliğinin yanı sıra PKK'nin tarihsel evrimine de ışık tutacak kavramlar ve örnekler sunulmaktadır:

İsyan, siyasi amaçlarını konvansiyonel araçlarla gerçekleştirmesi ya da çabuk bir biçimde iktidarı ele geçirmesi mümkün olmayan grupların benimsediği bir stratejidir. [...] İsyan, zamana yayılan, uzun, asimetrik şiddet; muğlaklık; karmaşık alan kullanımı (ormanlar, dağlar, kentsel bölgeler); psikolojik savaş ve siyasi seferberlikle karakterize edilmektedir – bunların tümü, isyancıları korumaya ve nihai olarak güç dengesini kendi lehlerine çevirmeye göre tasarlanmıştır. İsyancılar iktidarı ele geçirmeye ve mevcut hükümetin yerine geçmeye teşebbüs edebilirler (devrimci ayaklanma) veyahut ayrılma, özerklik, ya da belirli bir politikanın değiştirilmesi gibi daha sınırlı amaçlara sahip olabilirler. [...] Geniş anlamda, isyanlar iki biçim alır. "Ulusal" diye nitelenebilecek isyanlarda, başlıca taraflar, isyancılar ve belirli bir meşruiyete ve desteğe sahip ulusal hükümettir. İsyancılar ile hükümet arasındaki ayrımlar, ekonomik sınıf, ideoloji, kimlik (etnisite, ırk, din), ya da daha başka siyasi unsurlara dayanmaktadır. Hükümetin dış destekleri bulunabilir ama çatışma temel olarak isyancılar ile içerdeki merkezi rejim arasındadır. Ulusal isyanlarda üçgen ilişkiler söz konusudur. Sadece iki tarafı –isyancılar ile onu bastırarak güç merkezi– değil, bu iki taraf arasındaki ilişkileri, taraflardan birini destekleyerek değiştirecek bir dizi diğer aktörü de kapsar. Bu diğer aktörlerin en önemlisi, ülke nüfusunun kendisidir ama dışındaki devletleri, örgütleri ve grupları da içerebilir. [...] İkinci

önemli isyan biçimi "kurtuluşçu" isyanlardır. Bunlar, isyancıları, (gerçekte öyle olmasalar bile) dış işgalci olarak görülen bir yönetici gruba karşı ırk, etnisite ya da kültür zemininde harekete geçirirler.

PKK'nin 1984'te başlattığı, 1999'da durdurduğu ve 2004 yılında yeniden canlandırdığı silahlı mücadelesi, neredeyse tümüyle bu çerçevenin içine yerleşiyor. "Ayrılıkçı" bir silahlı örgüt olarak, "Büyük, Bağımsız Kürdistan" hedefiyle yola çıkan PKK, 1990'lardan başlayarak "ayrılıkçılık" hedefini terk ettiğini, "Türkiye içinde çözüm aradığını" ilan etmiş ve "federasyon" hedefinden "Özerk Kürdistan" talebine uzanan, zaman içinde belirgin farklılıklar gösteren bir siyasi çizgiye yönelmiştir. Murat Karayılan bu sürece ilişkin düşüncelerini bu çalışma için kendisiyle yapılan görüşmede şu sözlerle aktarmıştır:

1970'lerde sol camianın içindeydik. Reel sosyalizmin etkisiyle ulusların kendi kaderini tayin hakkını, ayrılma hakkı olarak anladık. Bu anlayış, 1993'e dek sürdü. Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından, Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde görüşlerimizde farklılaşma başladı. Sovyetler Birliği'ni zaten revizyonist olarak görüyorduk. O nedenle, çöküşü bizim için sarsıcı olmadı. Özgücümüze dayanma dersi çıkarttık. 1993 Ateşkesi çok önemli bir fırsattı. [...] O süreçte biz, "Türkiye ile birlikte, Türkiye'nin içinde Kürt Sorunu'nu çözmeli" görüşüne dönmüştük. O dönüşüm önemliydi.

Karayılan, PKK'nin 1993'te "ayrılıkçılık"tan vazgeçmiş olduğunu şu sözlerle vurgulamıştır:

Aradan 18 yıl geçti. Bölücülük nerede? Bölücü kim? On sekiz yıldır, silah bir araç olsa da, silahsız çözmek istiyoruz sorunu. 1995'teki Değişim Kongresi idi, ayrılma hedefinden federasyona kaydık. 1995 süreciyle birlikte paradigmanın kökten değişimi başladı.

Aslına bakılırsa, "ayrılık"tan "federasyon" amacına doğru evirilen PKK'nin siyasi hedeflerinin, 2001'den sonra da, bu kez "özerklik" yönünde bir değişiklik gösterdiği yine Karayılan tarafından kendisiyle yaptığımız görüşmede şu sözlerle doğrulanmıştır:

Amacımızı, Demokratik Türkiye-Özerk Kürdistan sloganıyla ilan ediyoruz. Biz, bir dava için yola çıktık.

Demokratik özerklik olsun, gerisi gelir. Demokratik özerklik, Türk ordusunun Kürdistan'da üslenmesine karşı da değıldir.

Tüm bu süreçte örgütün şiddetle ilişkisine dair, Karayılan PKK'nin "şiddet anlayışı"ndan 1999'a kadar sınırlanmadığını belirtmiş, "1999'a kadar reel sosyalizmin etkisiyle şiddet anlayışımız sürdü" demiştir. Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının ardından, PKK'nin "dışarıdaki" en üst düzey yöneticisi konumunda bulunan Karayılan, PKK'nin "şiddet anlayışı"ndaki temel kavramsal değişimi, "sadece savunma eksenli 'meşru müdafaa' anlamında şiddete 'evet'" sözleriyle ifade etmiş ve "bugünkü görüşlerimiz 2001'de somutlaştı" diye eklemiştir. "Esas faaliyetimiz siyasidir. Yani bir toplumu yeniden yapılandırma amacındayız" diyen Murat Karayılan, "Bu amaçlar için neden silahlı güç? Amacınızın ayrılık olmadığını söylerken, niçin silah taşıyorsunuz?" sorusuna ise, şu karşılığı vermiştir: "Biz, silahlı harekettten gelme bir gücüz. Bunu savunma aracı olarak tutuyoruz. Burası Ortadoğu; henüz silahı devre dışı bırakamayız." Murat Karayılan, "silahın bir süreç sonucunda bırakılabileceğini" de şöyle ifade etmiştir: "Türkiye devleti Kürt halkının demokratik, siyasal mücadelesinin önünü sonuna kadar açarsa, inkâr politikalarını sürdürmezse -bu süreçte- silah anlamını kaybedebilir."

DEĞİŞİM KONGRESİ

PKK'nin "Değişim Kongresi" olarak adlandırılan 5. Kongresi 1995 yılında yapılmıştır. Kongre'de o zamana kadar Parti bayrağının sembolü olan orak-çekiç kaldırılıp yerine kırmızı zemin üzerine sarı şeritli kızıl yıldız içinde meşale benimsenmiştir. Kimi yorumcular, bunu PKK'nin "sosyalizme elveda dediği" şeklinde yorumlarken, PKK, bunun sosyalizmden vazgeçme değil, reel sosyalizmdeki yozlaşmadan dolayı bunun sembolü olan bayrağı değiştirmek olarak değerlendirmiştir. Toplantıda alınan bir diğer karar ise, 1986 yılında düzenlenen 3. Kongre'de "Parti Önderliği" olarak adlandırılan Genel Sekreter'in, "Parti Başkanı" şeklinde değiştirilmesi olmuştur. Bu nedenle 1986'ya kadar "Genel Sekreter" olarak anılan Öcalan, 1986-1995 arasında "Parti Önderliği", 1995'ten sonra ise "Parti Başkanı" olmuştur.

İSYANIN PSİKOLOJİK BOYUTU

İsyanlar konu alan akademik çalışmalarda, "psikolojik boyut" üzerinde önemle durulmaktadır. İsyana katılım açısından, katılımın ve dolayısıyla isyanın devamlılığının sağlanmasında "psikolojik boyut"un özel bir yeri olduğu bilinmektedir. "Psikolojik boyut", Türkiye'nin Kürt halkının hatırı sayılır bölümünde PKK'nin ayakta kalabilmesi, varlığını ve bu arada yeni katılımlarla silahlı faaliyetlerini sürdürmesi açısından, Türkiye'deki birçok gözlemci tarafından neredeyse belirleyici etkiye sahip olarak görülmektedir. Insurgency and Counterinsurgency adlı çalışmada, söz konusu "psikolojik boyut"a şu satırlarla değinilmektedir:

Her halükârda isyancılar, başkaldırı sayesinde, başta genç erkekler olmak üzere sıkıntı, öfke ve amaçsızlığın patlayıcı bileşimini içlerinde taşıyanlarda direniş ruhuna hitap eder ve böylelikle kadro devşirirler. İsyan,

belirgin bir maceracılık duygusunu harekete geçirir, heyecan yaratır ve siyasi hedeflerinin ötesine geçen bir anlam oluşturur.

Dördüncü Bölüm **PKK'nin İç Dinamikleri**

ABDULLAH ÖCALAN FAKTÖRÜ

Devlet yetkilileri, kendileriyle yaptığımız görüşmelerde, PKK'liler ve diğer Kürt şahsiyetler kadar açık ve net biçimde olmasa da, PKK'nin silahlı mücadelesinin sona erdirilmesinde Abdullah Öcalan'ın merkezi bir role sahip olduğunu genel bir mutabakat içinde dile getirmişlerdir. ... Bu rapor için kendileriyle görüşülen Kürt şahsiyetlerin hemen hepsi, PKK'nin silahsızlanmasının Abdullah Öcalan'ın bu konuda kesin talimat vermesiyle mümkün olacağı konusunda görüş birliği içindedirler.

PKK'nin siyasi hattında yer alan, Türkiye'deki önemli Kürt şahsiyetlerden biri, Abdullah Öcalan'ın silahlı mücadeleye son verme gücünü ve bu konuda neredeyse tek merci olduğunu *"Silahlı mücadeleyi bitirme vebalini kimse üstlenmek istemiyor. O işin vebali Abdullah Öcalan'da. O isterse, söylesen, silahlı mücadelenin bitirilmesi için şartlar olgunlaşmamış bile olsa biter, dağdan inerler"* sözleriyle vurgulamıştır.

Bununla birlikte, PKK karşıtı Kürt çevrelerinin bir bölümünde, PKK'nin doğumundan itibaren Türk devletinin kontrolünde olduğuna ve Abdullah Öcalan'ın özellikle 1999'da yakalanmasından sonra Türk Genelkurmayı tarafından manipüle edildiğine ilişkin yaygın bir inanç da bulunmaktadır. Bu çevreler, Genelkurmay'ın bunu gerçekten istemesi ve karar vermesi halinde, PKK'nin silahlı mücadelesinin Abdullah Öcalan üzerinden bitirilebileceği görüşünü öne sürmektedirler. PKK'nin kuruluşundan itibaren Türkiye devletinin kontrolünde olduğu, Öcalan'ın yakalanmasından sonra, lideri üzerinden Türkiye Genelkurmay'ının kontrolüne daha da fazla girdiğine ilişkin görüş belirtenler, silahlı mücadelenin 2011 yılına gelindiği halde sona ermemesini, Türkiye devlet sistemi içindeki belirli odakların bunun devamından yarar gördükleri biçiminde açıklamışlardır.

PKK'NİN "ŞAHİN" KANADI

PKK'nin kuruluşu itibarıyla Türkiye devletinin kontrolünde olduğunu düşünen ve silahlı mücadelenin sona ermemesini devlet içindeki bazı odakların çıkarlarına ters düşmesine bağlayanlar, Türkiye'de, esas olarak, TSK bünyesinde yer alan bu tavırın, PKK'nin yönetici kadrolarının bir bölümünde de karşılık bulunduğunu vurgulamışlardır. ... Burada PKK'nin silahlı güçlerinin kontrolünde olan ve PKK terminolojisinde "Medya Savunma Alanları" diye ifade edilen Irak Kürdistan Bölgesi'nin Türkiye ve İran sınırlarına bitişik dağlık bölgesinde bulunan önde gelen üç PKK yöneticisi, Cemil Bayık, Duran Kalkan ve Mustafa Karasu'nun birlikte hareket ettikleri ve PKK'nin "şahin kanadı"ını oluşturdukları üzerinde durulmaktadır. Kendisiyle görüşülen devlet yetkililerinin bir bölümü de, PKK çevresi dışında kalan bazı Kürt şahsiyetlerin yaptıkları bu yorumu onaylamışlardır. Irak Kürt yetkilileri de büyük oranda bu görüşü ve yorumu paylaşmaktadırlar. Gerek bu görüşü ileri süren Kürt şahsiyetlerin, gerekse Irak Kürt yetkililerinin – ve bazı Türk devlet yetkililerinin– Abdullah Öcalan'ı ve Kürdistan Topluluklar Birliği (Koma Civakên Kurdistan – CCK) Yürütme Konseyi Başkanı sıfatıyla PKK'nin hiyerarşik sıralamada en tepe noktasında bulunan Murat Karayılan'ı "şahin" kategorisinde sıralamadıkları ve bu isimleri ayırdıkları dikkat çekmiştir.

Abdullah Öcalan'ın avukatları aracılığıyla İmralı'dan gönderdiği mesajlarda, zaman zaman, "şahin" içeriğe rastlanılmaktaysa da, bu, Öcalan'ın hücrede tutuklu bulunmasının dezavantajından ötürü, "dışarıdaki PKK"yi çok etkin biçimde kontrol edememesi ve kendi örgütünü kontrol edemediği görüntüsü vermek istememesiyle açıklanmaktadır. Bu konuda, Türkiye'de saygın bir Kürt siyasi şahsiyeti, kendisiyle yaptığımız görüşmede, Öcalan isminin "şahin kanat"ın isimleriyle aynı dalga boyunda bulunmadığını şöyle ifade etmiştir: *"Abdullah Öcalan, örgüte söz geçiremediği, örgütün kendisini dinlemediği görüntüsünün çıkması ihtimalinden çok kaygılı. O yüzden, örgütün havasını yansıtan mesajlar da veriyor; açıklamaları örgütünkünden farklı gibi gözüküyor ama hep ince mesaj vardır kendi açıklamalarında – şayet okumasını bilersen. Örneğin, sivil itaatsizlik konusunda, 'polis saldırmadıkça hiç karşı koymayın' dedi. Bu taş atmalar gibi eylemler, onun istediği şeyler değil."* Durum böyle olsa dahi, PKK örgütü ile onun silahlı gücünü Öcalan'ın elinde sıkıca tuttuğu iki kart olarak görmek gerekmektedir. Öcalan'ın, kendisinin taraf olacağı ve kabul edeceği bir çözüm formülüne ulaşıncaya kadar, Türkiye devleti karşısında bu kartları elinde tutmaktan vazgeçmeyeceği bugüne kadarki deneyimlerle kanıtlanmıştır.

Buna karşılık, PKK üzerinde sahip olduğu tartışmasız otoriteye rağmen, onun gibi cezaevinin sınırlayıcı şartlarına maruz bulunmayan "dağdaki örgüt"ün de Öcalan üzerinde çeşitli kanallardan etki sahibi olduğu ve İmralı'nın kararlarını biçimlendirdiği görülmektedir. Kendileriyle görüşülen bazı devlet yetkilileri bu iki hususun özellikle altını çizmişlerdir: "Abdullah Öcalan her şey değil; örgüt de [Kandil] çok etkili. Abdullah Öcalan, zaman zaman, oradan gelen tavırla tutum değiştirdi. Kabul ettiği bazı şeylerden vazgeçti". Öcalan PKK'nin "tek adam"ı ve "ilk ve son sözüne sahip" olsa da, dağdaki yönetici kadronun kimi zaman Öcalan'ın ötesine geçen bir etkisinin bulunduğu ve bu gerçeğin soruna çözüm girişimlerinde dikkate alınması gerektiği, görüştüğümüz bazı devlet yetkilileri ve Kürt şahsiyetler tarafından dile getirilmiştir.

PKK'NİN KURUCU KADROSU VE "SOL" ARKA PLANI

PKK'nin resmi kuruluş tarihi olarak Kasım 1978 kabul edilmektedir. Diyarbakır'ın Lice ilçesinin Fis köyünde yapılan, yaklaşık 20 kişinin katıldığı bir toplantıda kuruluşu kararlaştırılan örgütün o toplantıda yer alan üyelerinin büyük bölümü, ölmüş ya da öldürülmüş, saf değiştirmiş ya da siyaset alanından çekilmiştir. O toplantıya katılanlardan bugün hayatta olan ve halen PKK saflarında bulunmaya devam eden isimler, Abdullah Öcalan'ın yanı sıra Cemil Bayık, Duran Kalkan ve Ali Haydar Kaytan'dır.

Fethullah Gülen cemaatinin haftalık yayın organı olarak tanınan İslami eğilimli Aksiyon dergisinde yer alan ve devlet istihbarat kaynaklarından yararlanılarak kaleme alındığı izlenimi veren "PKK'nin Derin Troykası" başlıklı yazıda, PKK içindeki bu yapıdan şu şekilde söz edilmektedir:

PKK'da öne çıkan isimler Murat Karayılan ve Cemil Bayık. Hâlbuki kanlı örgütü sevk ve idare eden bir troyka var. Duran Kalkan, Mustafa Karasu ve Ali Haydar Kaytan Türkiye'de Kürtlerle Türklere arasında kitlesel bir savaş çıkmasını istiyor. [...] Bunlara ilaveten bir de Sabri Ok ismi zikrediliyor. Kürtlerin önemli bir kesimi ve bazı PKK'lılara göre ilk üç isim derin güçlerle birlikte hareket eden 'derin PKK'lıları' temsil ediyor. Ulusalcı bir fikri benimseyen üçlüye göre AK Parti, İslamcı özelliklere sahip bir parti ve niyeti Türkiye'yi geri götürmek. PKK'dan ayrılarak Kuzey Irak'ta yaşamaya başlayan terörist Osman Öcalan, söz konusu üçlünün (Kalkan, Karasu ve Kaytan) çok tehlikeli olduğunu belirtiyor: "PKK'nin içinde Kemalistlerden daha çok Kemalistler var. Solcular ve Aleviler de yer alıyor ayrıca. Özellikle solcu Aleviler PKK içinde her zaman güçlü ve etkin oldular. Türkiye'deki bazı güçlerle çalışıyor, onlarla birlikte hareket ediyorlar." [...] 'PKK'nin derin troykası' olarak tanımlanan teröristlerin en çarpıcı özelliği radikal solu benimsemeleri, Alevi ve ateist olmaları. İlginç olan ise her ismin ayrı bir fraksiyonu temsil etmesi. Radikal solcuların liderliğini Duran Kalkan yapıyor. Ateist Alevilerinkini de Mustafa Karasu ile Ali Haydar Kaytan. Bu isimler İslamiyet'e ve dindar yöneticilere karşılar. PKK'nin savaştan yana bir çizgi izlemesini, örgütün belirlenmiş zamanlarda eylem yapmasını istiyorlar.

Yukarıda zikredilen isimler arasında yer alan ve PKK'nin kurucu kadrosundan olan Duran Kalkan'ın Türk kimliği, küçük bir ayrıntı olsa da, PKK'nin kuruluşunda yer alan fakat sonradan hayatlarını kaybeden Haki Karer ve Kemal Pir'in de solcu Türk üniversite öğrencileri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, aslında PKK'nin oluşumunda sol ideolojinin etnik milliyetçilikten çok daha fazla rol oynadığına dair önemli bir ipucu sunmaktadır. PKK'nin oluşumuna içkin devrimci sol söylemin ve bakış açısının, PKK içinde, özellikle lider kadronun bir bölümünde bugün de ağırlığını koruduğunu tespit etmek gerekmektedir.

KCK Yürütme Kurulu Başkanlığı adına 17 Haziran 2011'de yayımlanan açıklamada, Öcalan'ın silahlı eylemlerin durdurulması anlamındaki "eylemsizliğin devamı" talebi Kandil'den duyurulmamış, bunun yerine Kandil, Öcalan'ın çağrısını "değerlendirmeye alacağını" şöyle bildirmiştir:

Kamuoyunun bildiği gibi Önderliğimizle devlet adına bir heyet görüşmeler yürütmektedir. En son 14 Haziran günü Önderliğimizle heyet arasında bir görüşme yapılmıştır. Önderliğimiz, 15 Haziran günü avukatlarıyla yaptığı görüşmede, ortaya çıkan seçim sonuçlarını değerlendirerek devlete, BDP'ye ve hareketimize çağrılar yapmıştır. Önderliğimiz, seçimlerden AKP'nin elde ettiği yüzde 50 oranının, BDP'nin desteklediği Emek, Özgürlük ve Demokrasi Bloğu'nun sağladığı yüksek başarının ve CHP'nin de çözüme katkı mahiyetindeki seçim mesajlarının dikkate alınarak, sürecin demokratik anayasa süreci olarak ilerlemesi, anayasal çözüme işlerlik kazandırılması temelinde ele alınmasını öngörmüştür.

Kürt halk Önderi, Kürt sorununun çözümünde bir boyutu devrimci halk savaşı diğer boyutu da demokratik anayasal çözüm olan iki boyutlu olan bu sürecin anayasal çözümün gelişmesine fırsat sunulması bakımından KCK'nin devrimci halk savaşını devreye koymaması için çağrı yapmıştır.

Ancak, bilindiği gibi hareketimiz ve Kürt siyaseti üzerinde Türk devletinin güvenlik güçleri tarafından geliştirilen saldırılar devam etmektedir. Ciddi askeri ve siyasi operasyonların, Kürt siyasetçilerine ve halka dönük tutuklama ve göz alıtların, baskıların yoğun olduğu bir saldırı ortamı yaşanmaktadır. Hareketimizin

yönetimi, süregelen belirsizlik ortamını ve bütün bu yaşananları gözeterek Önderliğimizin 15 Haziran günü hareketimize yaptığı çağırını tüm yönleriyle değerlendirip önümüzdeki hafta içinde somut tutumu halkımıza ve kamuoyuna açıklamayı uygun görmüştür.

PKK'NİN KEMALİZM'E BAKIŞI

PKK liderleri, Mustafa Kemal Atatürk ve Kemalizm'e genellikle olumlu göndermeler yapmaktadırlar. Özellikle Abdullah Öcalan'ın açıklamalarında Atatürk'ten olumlu söz edilmektedir. Öcalan, PKK'nin 2005'teki "Yeniden İnşa Kongresi"ne gönderdiği ve "demokratik konfederalizm" tezini işlediği Politik Rapor'da –elbette bu rapor, PKK'nin ideolojisi ve siyasi programı haline gelmiştir– *"Türk yönetiminin Kürtleri eski tarzda yönetemeyeceklerini iyi anlaması gerekir. İkinci bir Irak istemiyorlarsa, demokratik çözüm ve barış üzerinde ciddiyetle durmaları gerekir. Bu çözümün Mustafa Kemal Atatürk'ün özgürlük yaklaşımının gerçekçi bir uygulamasına ters düşmediğini iyi bilmek gerekir. Atatürk'ün özgür Kürt yurttaşlığına ve kendi ortaklaşa veya ayrı demokratik organlarına düşman olduğunu, Kemalizm'in Kürt düşmanlığı demek olduğunu iddia etmek, milliyetçi tuzaklara düşmek anlamına gelir"* demiştir.

Aynı raporda, Öcalan şu görüşe de yer vermiştir:

Mustafa Kemal'in görüşleri açık. Gazeteler de Yalçın Küçük Apo'yu Kemalist yaptı diye yazmış. [...] Ben kendim doğruları göreceğim güçteyim. Mustafa Kemal Kürtlere de şunu söylemiştir: Kürtlerin sırtından kimse emperyalizmin oyununu oynayamaz... Türklerin, Kürtlerin sırtından yarın Güneydoğu da, Kıbrıs da, Pontus da, Karadeniz de gider... Hepsi sessiz. Neden sessiz? Bu dar, kısır Enver Paşa çizgisidir. Altan alta Kızıl Elmacılar Türkiye Cumhuriyeti'ni batıracak. Bunlar, Açar, Baykal, Bahçeli ve benzerlerinin çizgisidir. Bu Enver Paşa, İttihat ve Terakki çizgisi dağılmaya götürecektir. Aynı zihniyet, aynı şovenizm. [...] Bunun Türkçülükle [...] alakası yok. Türk halkı bizim gibi bir halktır. Türk halkı kardeş, iyi bir halktır. [...] Bir kısım komprador, kozmopolit üst tabaka halkları istediği gibi kullanmak istiyor. Mustafa Kemal birinci perdeyi yırttı attı. Doğru bir ulus anlayışını ortaya koymak istiyordu. Ancak konjonktür daha fazla yapmasına izin vermiyordu. Mesele Mustafa Kemal hayranlığı değil, tarihi doğru yorumlamaktır.

Mustafa Kemal'i ve Kemalizm'i, Kürtlere yönelik Türkiye'deki milliyetçi uygulamalardan sakınan yaklaşımı, Kandil'deki uzun görüşmemizde Murat Karayılan da ifade etmiştir. Karayılan, "neo-İttihatçılık" olarak nitelediği bazı uygulamalardan söz ederken, "yani Kemalizm mi?" şeklindeki müdahalemize, *"Kemalizm ile ilişkisi yok. Aynı şey değil. Önder Apo'nun bu konuda çok önemli değerlendirmeleri vardır. Mustafa Kemal, İttihatçı bir çevre tarafından kuşatılmıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllardaki günahlarından onlar sorumludur. Mustafa Kemal'in sorumluluğu yoktur. Bugün Türkiye'dekiler o İttihatçıların devamıdır"* karşılığını vermiştir.

Bu yaklaşımı teyit eden şekilde, Öcalan'ın görüşlerini Öcalan'ın İmralı Günleri adlı kitapta da bulmak mümkündür:

Atatürk, Kürt Sorunu konusunda özerklik anlayışına sahipti. Bunu dile de getirmişti ama Kürtlerle uzlaşması engellendi. Her defasında karşısına yeni bir şey çıkartıldı; İzmir suikastı, Menemen Olayı, Şeyh Said ayaklanması gibi. Şeyh Said İsyanı'nda Fethi Okyar başbakandı, "Benim en yakın arkadaşlarım Kürt'tür. Kürtlerin üzerine gidemem" dedi. Bunun üzerine Okyar'ı düşürerek Kürtlerin üzerine gittiler. Mustafa Kemal, Kürtlerin ve Türklerin uzlaşması, bir arada yaşaması için çalıştı. 1922'lerin başlarında Kürtçe eğitimle ilgili bir yasa da çıkardı. Ancak buna izin verilmedi. İttihatçı kadrolar etrafını daraltmışlardı. Bu kadrolar komünizmi, İslam'ı ve Kürtçülüğü tasfiye ettiler.

PKK yöneticileri, İstanbul hükümeti ile aralarında Mustafa Kemal'in de yer aldığı "Heyet-i Temsiliye" arasında 22 Ekim 1919'da imzalanmış olan Amasya Protokolü ile Mustafa Kemal'in 16–17 Ocak 1922 gecesini İzmir'de gazeteci Ahmet Emin Yalman'a verdiği demeçte "Kürtlere özerklik" verileceğini söylediğine gönderme yapmaktadırlar. Bu iddialar, Atatürk'ün PKK yönetimi tarafından diğer Türk yöneticilerden ayırt edilerek sakınılmasının ve hatta övülmesinin nedenlerinin başında gelmektedir. Dolayısıyla Kemalizm de, Kürt Sorunu'nun bugüne dek çözülmezliğinin gerekçelerinden biri olarak asla gösterilmemektedir. Nitekim PKK'nin "ideolog" yöneticilerinden Mustafa Karasu, TBMM'nin kuruluş yıldönümünde yaptığı açıklamada, "Kemalizm'in güncellenmesi" gereğinden söz etmiştir. ANF'nin Behdinan çıkışlı haberinde yer alan açıklamasında Mustafa Karasu şöyle demektedir:

Kemalizm'in güncellenmesi derken 1920–1924 arasındaki 1. Meclis'ten ve bu Meclis'i oluşturan yaklaşımdan söz edilmektedir. Çünkü 1. Meclis Kürtleri, Lazları, Çerkezleri ve birçok kesimi kapsadığı gibi, bu yıllarda Mustafa Kemal çeşitli konuşmalarında Kürtler için muhtariyetten söz etmiştir. Bu aslında günümüz ölçülerinde güncelleştirmede, siyasal olarak Demokratik Özerkliğe tekabül etmektedir. Bu açıdan o dönemin güncelleşmesi önemlidir. Öte yandan 1920'de Türkiye'nin kuruluşunda rol alan Mustafa Kemal'de ve kuruluş felsefesinde Kürt inkârcılığı yoktur. [...] Mustafa Kemal bir Kurtuluş Savaşı önderidir. [...]

Bu yönüyle o dönemdeki zihniyetin, pratiğin güncelleşmesi aynı zamanda Kürt Sorunu'nun çözümü anlamına gelmektedir. Özellikle kendisine Kemalist diyen subaylar var; aydın, yazar ve bürokratlar var. Kemalizm'in güncelleşmesi derken esasta da bu çevrelere seslenilmekte ve o dönemdeki yaklaşım ve pratiğe göre davranmalar istenmektedir.

Görüldüğü üzere, Abdullah Öcalan ile PKK'nin "şahin kanadı" içinde sıralanan isimler arasında ideolojik arka plan ve temel siyasi yaklaşımlar bakımından fark bulunmamaktadır. Bu durumda, üzerinde spekülasyon yapılan farklılığı, pratik eylem çizgisinde atılacak adımların niteliğinde ve zamanlamasında aramak isabetli olacaktır. Dolayısıyla, "dağdan iniş" ve "PKK'nin silah bırakması" doğrultusundaki çözüm girişimlerinde Abdullah Öcalan ile "PKK'nin şahinleri" arasında farklılıkları öne almanın hiç isabetli olmadığı da anlaşılmalıdır. Böyle bir ayrımın yapılması ve buna göre hareket edilmesi, Abdullah Öcalan başta olmak üzere, PKK yönetiminde örgütün "tasfiyesi" girişimleriyle eşanlamlı algılanmakta ve örgütün bir ve bütün olduğunu kanıtlamak ve bunu sağlama almak için, tam tersi yönde, silahlı çatışmaların tırmandırılmasına yol açmaktadır.

"TEK ADAM" VE ÖRGÜTEKİ GÜCÜ

Abdullah Öcalan ile "PKK'nin şahinleri" arasında çizgi farklılıkları bulunduğu varsayımı, sonuç itibarıyla, Öcalan'ın belirleyici rolünü ortadan kaldırmıyor. Her şeye rağmen, Öcalan'ın silahlı mücadelenin sona erdirilmesine kesin karar vermesi durumunda, gücünün örgütünün "şahin" kanadını ve sözü edilen eğilimin siyasi tercihlerini aşacağı konusunda, kendisiyle görüşülen Kürt şahsiyetlerin hemen tümü hemfikirlerdir.

Abdullah Öcalan-Örgüt (PKK-Kandil) ilişkisine dair şu hüküm doğru olacaktır: Abdullah Öcalan'dan bağımsız hareket edebilen bir örgüt (PKK ve "dağ") dinamiği vardır, ama Abdullah Öcalan'a rağmen hareket edebilecek bir örgüt dinamiği yoktur. PKK'yi odağına alan belirleyici her adımın Abdullah Öcalan'da kilitleneceği, Abdullah Öcalan'ı by-pass edebilecek hiçbir PKK organı ve yetkilisinin bulunmadığı, -tuhaf olabilir ama- hiç kimsenin karşı çıkmadığı bir gerçektir.

PKK'nin temellerinin atılışı, kuruluşu, gelişimi, stratejik hedeflerinin belirlenmesi, her aşamada aldığı taktik pozisyonlar, Abdullah Öcalan'a aittir. Öcalan, uzun yıllar içinde ustalıkla bir tür "kişi kültü" oluşturmayı başarmıştır. PKK, "kişi putlaştırma"nın uygulandığı başarılı örneklerden biridir.

Öcalan'ı, diğer kurucu ve yönetici kadrolardan ayırıp, hepsinin üzerinde yükselten önemli bir araç, "özeleştirilme" mekanizmasının Öcalan dışında ve onun kararıyla hemen her yönetici ya da yönetici adayına uygulanmış olmasıdır. PKK üst yönetiminde yer alanlar arasında -kurucular dâhil- özeleştirilme vermemiş ve yaptığı yanlışlardan ötürü, örgütün silahlı güçlerinin bir dönem üslenmiş olduğu Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ndeki ve daha ziyade Kuzey Irak'ta denetimi altında tuttuğu bölgelerdeki hapisanelerinde bir süre hapis cezası çekmemiş olan hemen hiç kimse bulunmamaktadır. Bu mekanizmanın Öcalan'ı tek ve dokunulmaz kılarak "tek adam" konumuna imkân sağladığını tahmin etmek zor değildir. Muhafazakâr bir Kürt siyasi şahsiyeti, görüşmemizde, Abdullah Öcalan'ın "halk içinde çok önemli bir gücü" olduğundan söz ederek, bunun "üç kaynağı" olduğunu savunmuştur:

1. Kürtler ve özellikle genç kuşaklar arasında "fedai ruhu" yarattı;
2. Kendisinden başka herkesi, "özeleştirilme" ve "cezalandırma" ile sıfırladı. Rakibi yok. Olamaz da;
3. Çatışmalarda verilen PKK kayıplarının üzerinden, onların ailelerinde büyük bir dayanışma duygusu oluşturdu.

Abdullah Öcalan'ın hisşını üzerine çekerek ve ağabeyiyle bağlarını kopartarak örgütten ayrılmış olan Osman Öcalan, üç milyon kişinin Abdullah Öcalan için "siyasi irademizdir" diye imza vermiş olduğuna vurgu yaparak Kürt ailelerinin genellikle kalabalık yapısı dikkate alınırsa söz konusu rakamın yaklaşık 10 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşını kapsadığını öne sürmüştür. Osman Öcalan, bu rakamın Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölgedeki birçok Ortadoğu ülkesinin nüfusundan fazla olduğunu hatırlatarak, Abdullah Öcalan'ın büyük kitle gücü olan bir siyasi şahsiyet olarak algılanması gerektiğini vurgulamıştır.

Abdullah Öcalan'ın izleyicileri üzerinde sahip olduğu ve pek az siyasi lidere nasip olabilecek gücünün kaynaklarının doğru teşhisi, Kürt Sorunu'na çözümün ve bu çözümün ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüş olan "dağdan iniş" in ve PKK'nin silahlarını nihai olarak bırakmasının da önünü açacaktır.

IRAK, İRAN VE SURİYE'DEKİ PKK VE ÖCALAN GÜCÜ

Abdullah Öcalan'ın Kürtler nezdinde, PKK üzerinden edindiği ve PKK'yi de aşan nüfuzu, Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları İran ve Suriye'de de hissedilmektedir. Irak Kürtleri arasında da, İran ve Suriye Kürtlerine oranla çok daha zayıf olmakla birlikte, nüfuzu vardır.

PKK'nin bir özelliği de, Ortadoğu coğrafyasında Kürtlerin yaşadığı bütün ülkelerde değişik isimler altında varlığını sürdüren tek Kürt örgütü olmasıdır. PKK'den başka Türkiye, İran, Suriye ve Irak'ta örgütlenmiş başka bir Kürt örgütü, bir diğer deyimle pan-Kürt örgütü bulunmamaktadır. PKK yanlısı veya PKK'nin Kürtlerin yaşadığı değişik ülkelerdeki kolu olarak Irak, Suriye ve İran'da kurulmuş olan partilerin ve taraftarlarının tümü, kendi liderleri olarak Abdullah Öcalan'ı tanımaktadır.

KÜRTLERDE "KUTSAL ÜÇLEME": APO, PKK, DAĞ

Paradoksal biçimde, kendisi hiç "dağ" a ayak basmamış olan Abdullah Öcalan ile "dağ" arasında simbiyotik bir ilişki söz konusudur. Böylece, geniş Kürt kitleleri nezdinde bir tür Abdullah Öcalan-isyan-dağ "üçlemesi" [trinity] söz konusu olmaktadır.

Hakkârîli genç bir akademisyen ... :

Asıl söylemek istediğimizi söyleyemediğimiz için sözü dolandırıyoruz. Bana inanın, şayet Türkiye devleti Kürtlere yarı demokratik özerklik ilan etse, Kürtçe eğitimin ilkökul düzeyinden itibaren başlatılacağını açıklasa, hatta Türkiye bayrağının yanına kendi bayrağını asın dese, buradaki halkı bunlar tatmin etmeyecektir. Çünkü halk, öncelikle iki sorunun cevabını arıyor: Örgüte [dağdakilere] ne olacak? Başkan'a [Abdullah Öcalan] ne olacak? Türkiye'nin öte yanında nasıl görüldüğü bir yana, buradaki halk PKK'yi kendileri için, kendi uğurlarına can vermiş olan insanlar olarak görüyorlar. Vefa borcu duyuyorlar. Kürt halkında bu vefa duygusu var. Dağdakileri terk etmeyecekler. Dağdan inişi görmedikçe, hapisanede "liderleri" olarak gördükleri insanın durumu öyle kaldıkça, hiçbir çözüm bu halkı tatmin etmeyecek.

"Dağdan iniş" ve Öcalan'ın konumu konusunda devletin yürüttüğü üstü kapalı çalışmalarda görev almış olan bir yetkili, görüşmemiz sırasında kendisine bu anekdotu aktardığımızda, "İşte mesele budur. Meselenin bu olduğunu biz de biliyoruz ve bunu bilerek yola çıkmıştık" karşılığını vermiştir. "Dağdan iniş" ve PKK'nin silah bırakmasında en kestirme yolun Öcalan üzerinden geçtiği, Öcalan'ın örgütüne söz dinletme konusunda denenmiş bir nüfuzu olduğu, devletin yönetim kademesi tarafından da bilinmektedir. Bu bağlamda, hükümetin Öcalan'la müzakere etmek konusunda siyasi irade göstermesinin, "dağdan iniş" in yolunu hazırlayacağı önermesi, aslında devlet yetkililerinin de bildiği bir gerçeğin tekrarlanmasıdır.

Beşinci Bölüm

Çözüm Aracı Olarak Müzakere

GÜVENLİK SİYASETİNDEN SİYASİ ÇÖZÜME

Devlet-Öcalan diyalogu olsa da, bu diyalog hiçbir zaman sorunun sona erdirilmesine yönelik bir "müzakere" niteliği kazanmamıştır.

Türkiye hükümetiyle yakın ilişkiler içinde bulunan ve Irak Kürt yönetiminin karar mekanizmasındaki en önemli şahsiyetlerden biri ... Türkiye'nin Abdullah Öcalan'la müzakereye "zayıf bir konumdan değil, güçlü bir konumdan oturacak olması"nın avantajına dikkat çekerek, Güney Afrika örneğindeki Nelson Mandela'nın durumuyla karşılaştırma yapmıştır. Öcalan'ın durumunun Mandela'nın durumuyla benzerlik taşımadığını ifade ederek, "Bütün dünya Mandela'nın arkasındaydı. Bunu Mandela da biliyordu. Güçlü olduğunu biliyordu. Hatta Güney Afrika'nın beyaz cumhurbaşkanı De Klerk de biliyordu. De Klerk, cumhurbaşkanı olmakla birlikte Mandela'nın kendisinden daha güçlü olduğunu biliyordu. ... Abdullah Öcalan öyle değil. Bütün dünya arkasında değil. İnsan hakları örgütleri değil. Tüm Kürtler bile değil. Müzakereye güçlü konumdan değil, zayıf konumdan oturacak. Üstelik Türkiye'nin elinde ve müzakereye avantajlı olan taraf Türkiye. Bununla birlikte, örgütü ve hatırı sayılır bir kitle nezdinde 'lider' o. Sorunu, bu özelliğini dikkate alarak, onunla müzakere ederek çözmek mümkündür."

Görüşmecilerden biri, "MİT'in Abdullah Öcalan'la görüşüyor olması, konuya güvenlik açısından yaklaşmak demektir. Müzakere için Başbakan bir siyasi heyet kurar, o heyetin içinde MİT Müsteşarı da

olabilir. O ayrı. Ancak, yapılması gereken, konuya siyasi açıdan yaklaşılmalı ve bir siyasi heyet aracılığıyla yapılacak bir müzakeredir” derken, diğeri, “Müzakere MİT’le olmaz. Bir noktaya kadar. Siyasi etki ve saygınlık sahibi kişilerden bir heyet oluşturulması gerekir” diyerek, aynı doğrultuda kanaatini belirtmiştir. Her iki Iraklı Kürt yetkili de, ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasıyla İmralı’da tutsak olan Abdullah Öcalan’a, kendi konumuyla ilgili bir gelecek perspektifi verilmediği takdirde, onunla yapılacak müzakerenin de yol alamayacağına dikkat çekmişlerdir. İki Iraklı Kürt yetkiliden biri, bu görüşünü “Adama [Abdullah Öcalan] kendisine ilişkin bir ufuk verilerek müzakere yürütülür” şeklinde ifade ederken, diğeri söz konusu görüşü şu şekilde vurgulamıştır: Müzakere, 1) Kültürel haklar; 2) Dağdakiler için af; 3) Siyasi katılım (PKK’lilerin yasal, meşru siyasete entegre edilmeleri) konuları üzerinde yürütülür. Af, kademeli olur. Dağdaki lider kadrodan 10–15 kişi burada [Irak Kürdistanı, Kuzey Irak] mülteci olur ya da Avrupa’ya gider. Varılacak anlaşmayı halka ve örgütüne dönük olarak Abdullah Öcalan üzerinden uygulamak gerekir. Türkiye’nin içindekiler de, dağdakilerin çok büyük kısmı da onu dinler. Varılacak anlaşmaya direnen küçük bir grup kalabilir ama onların önemi olmaz. Ama bütün bunların uygulanabilmesi için adama [Abdullah Öcalan] bir gelecek perspektifi vereceksin ki, işbirliği yapsın; örneğin “iki yıl sonra hapisten çıkacaksın” gibi. Bir süre sonra serbest kalacağını bilse, işbirliği yapar. Yoksa niye yapsın ki?”

Iraklı Kürt yetkililer, bu görüşlerini muhatapları olan Türk yetkililere de aktardıklarını, ancak Türk tarafının “1) Asker; 2) Kamuoyu tepkisinden çekindiği” için, söz konusu yaklaşımı benimseyerek hayata geçiremediğini öne sürmüştür. Bu durumdan hareketle, söz konusu yaklaşıma mutlaka “askerin de kazanılması gerektiğine, askerlerin bu çözüm tarzına ikna edilmesinin önemine” gönderme yapmaktadırlar. Iraklı Kürt yetkililerden biri, “Türk kamuoyunun bir yıl kadar bir süre medya üzerinden bu tarz çözüme hazırlanması” gerektiğinin üzerinde durarak, Türk kamuoyunun algısının, sorunun çözümü önünde ciddi bir engel olarak dikildiğinin idrakinde olduğunu söylemiştir.

“DİYALOG”DAN “MÜZAKERE”YE GEÇİŞ AŞAMASI

Türkiye’de Kürt Sorunu’nun bugüne kadar çözülememesinin sebebi olarak “konuya stratejik olarak bakılmadığını, hep ‘taktik’ biçimde, orasından burasından yaklaşıldığını, oysa Türkiye’nin çözmesi gereken bir numaralı ve hatta ‘tek’ sorunun bu olduğunu” söyleyen bir yetkili, “Sadece anayasa değişiklikleri yetmez” diyerek, Abdullah Öcalan’ı ve örgütü by-pass ederek çözüm yolunda ilerlemenin imkânsızlığına değinmiştir ve Öcalan ve örgütle “müzakere”nin sonuç verecek en geçerli yöntem olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Kendisiyle yürütülen “diyalog”un sonuca yönelik bir pazarlığı ima eden “müzakere” aşamasına gelip dayandığı, Abdullah Öcalan’ın da son dönemde sık sık dile getirdiği bir husustur.

Abdullah Öcalan’ın, avukatları aracılığıyla dış dünyaya aktarılan, 13 Nisan 2011 tarihli görüşme notları arasında dikkatten asla kaçmaması gereken çok önemli bir “ayrıntı” vardır:

Sürecin nasıl gelişeceğini burada yaptığım görüşmeler belirleyecektir. Büyük ihtimalle 15 Haziran’a kadar görüşmelerim olacak. Bu yapacağım görüşmelerden sonra hükümetin demokratik çözüm yönünde adım atacağı yani çözüme gideceği konusunda veriler ortaya çıkarsa, müzakere süreci başlamış olacak ve bu şekilde bir çözüm yoluna girmiş olacağız. Bu seçimlerden sonra AKP’nin anayasal bir çözüme, bu yeni anayasa kapsamında çözüme gitme ihtimali var, umarım öyle olur.

Abdullah Öcalan, iki hafta sonra, kendisiyle görüşen “devlet heyeti”yle ilgili kanaatlerini, görüşmelere ilişkin kaygılarıyla birlikte daha ayrıntılı olarak açıklamıştır:

Burada [İmralı] yaptığımız görüşmelere ilişkin birkaç şey söyleyeyim. Burada yaptığım görüşmeler nitelikli görüşmelerdir, anlamlı görüşmelerdir. Ciddi görüşmelerdir. Benimle görüşmeye gelen heyet, görüşmenin ciddiyetinin farkında, her geçen gün daha da farkına varıyor diyebilirim. Bu konuda ihtiyatlı davranmak istiyorum, önümü görmek istiyorum. Önceki deneyimler var. Tek taraflı adımlar atmak istemiyorum. Geçmiş deneyimler beni böyle davranmak zorunda bıraktıyor. Her türlü olasılığı değerlendirmek, göz önünde bulundurmak zorunda olduğumu biliyorum. Geçmişte Özal’ın, Erbakan’ın, Ecevit’in başına gelenler beni böyle davranmaya itiyor. Ben gerçekçi bir adamım. Umutluyum ya da değilim diyemem. Özal ile her şey anlaşma noktasına kadar gelmişti. Çok umutluyduk. Gerillaya silahları bırakılmaya hazırlanıyorduk. 1993’te “tamam çözüm geliyor, her şey tamam” diyorduk ama bir gün sonra Özal rap diye öldü! Yine bilinen o Erbakan süreci var, onunla da bir çözüm geliştirecektik. Bu konularda ciddiydi. Onu da hemen devirdiler. O Suriyeli Haddam bunları tekrar gazetede söylemiş, doğru söylüyor. 2000’lerde ise Ecevit’in durumu yine öyle. O da çözüm geliştirmek istiyordu, onu da devirdiler, yere yığdılar, felç ettiler. Ben heyete de Özal, Erbakan, Ecevit’in başına gelenleri hatırlattım. Dedim ki, “Siz şimdi burada benimle görüşüyorsunuz, yarın

size de benzeri bir durum gerçekleştirebilirler. Özal, Erbakan, Ecevit'e yaptıklarını size de yapabilirler. İç, dış bir sürü odak bu sürecin gelişmesini engellemek istiyor, isteyebilir. Buna dördüncü kez arabayı devirmek denir. Ben bu riski göze alamam, 15 Haziran'a kadar bekleyeceğim" dedim. Buradaki görüşmeler elbette önemlidir. Heyet ciddidir. Heyette devletin ciddi kurumlarının temsilcileri vardır. Devlete etki edebilecek güçte bir heyettir. Heyetin devlete, siyasi partilere, topluma etki edebilecek gücü vardır. Ama henüz devlete, siyasi partilere, topluma etki etmemiştir.

Öcalan, kendisiyle görüşen "devlet heyeti"nin iyi niyetini ve konulara hâkimiyetini de överek şu görüşleri bir kez daha ve yeni bir vurguyla açıklamıştır:

Şimdi bu gelen ve benimle görüşen heyet iyi niyetli bir heyettir. Bu heyet Gladio ile bağlantılı değildir. Ben bunu kendilerine de söyledim... Ben bu heyetin Gladio'dan bağımsız olduğunu görüyorum. Bu konuda eminim. Heyet sorunu çözme konusunda iyi niyetli olup, bu konuda komplo içerisinde değildir. Heyet güçlüdür, ikna edebilir, irade sahibidir. Heyet ne tam hükümet memuru, ne de kandırmaca bir devlet ekibidir. Bu heyetle görüşmelerimiz ciddidir, bir kandırılma durumu söz konusu değildir. Ancak hükümeti, başbakanı ikna etmeye güçleri var mı? ABD'ye rağmen bir şeyler yapabilecekler mi, burası önemli. [...]

Öcalan kendisiyle görüşen devlet heyetine "güven"ini daha önce görülmedik bir vurguyla ortaya koymaktadır. Daha önce kendisiyle yapılan görüşmelerin bir "oyalama taktiği" olmasından duyduğu kuşkuları sık sık belirtmiş olan Abdullah Öcalan, en son görüştüğü devlet heyeti için böyle bir durumun söz konusu olmadığını neredeyse kesin bir dille söylemektedir. Öcalan, heyeti, "devlet içinde Kürt Sorunu'nun çözümünü isteyen kanat" olarak gördüğünü ima ederek şöyle devam etmiştir:

Heyet veya devlet içinde savaşın gelişmesini istemeyen, barışı arzulayan kimseler Kürtlere karşı geliştirilen bu politikalara karşı gelebilir mi, bu politikaları durdurabilir mi, bilemiyorum. Tekrar ediyorum, buraya gelip benimle görüşen heyet iyi niyetlidir. Bu meselelere de hâkimdir. Ancak bu şeylere gücü yeter mi, onu da göreceğiz.

ÖCALAN'IN ASKERİ YETKİLİLERLE TEMASLARI

Abdullah Öcalan'ın İmralı'ya getirildiği 1999'un ilk çeyreğinde askeri yetkililerle başlayan görüşmelerinde ortaya çıkan hususlar, Nisan/Mayıs 2011'de avukatlarıyla yaptığı görüşme notlarından anlaşıldığına göre, halen masada durmaktadır. Söz edilen üç hususu şöyle sıralamak mümkündür:

- *Müzakere isteği*: Abdullah Öcalan'ın, devlet yetkilileriyle diyalogların, sorunun çözümü için müzakereye dönüşmesi beklentisi ve isteği;
- *Örgütünü masaya getirmesi*: Öcalan'ın devlet yetkilileriyle yaptığı görüşmelerde, kendisinin sürekli olarak barış ve uzlaşma çizgisini izlediğini, ama buna gerekli karşılığı bulamadığını bildirmesi ve bir noktadan sonra yapacağı bir şey kalmayacağını duyurması, PKK'yi tasfiyeye yanaşmaması, böylece örgütünü bir koz olarak öne çıkarması ve elinde tutması;
- *Muhataplarının yetkisi*: Görüştüğü devlet yetkililerinin –farklı dönemlerde farklı sıfatlar taşıyan farklı isimlerin– kendileriyle bir uzlaşmaya varılsa bile, bunu uygulayabilecek yetkiye sahip olup olmadıklarını sürekli sorgulaması.

Abdullah Öcalan yakalandığı ve tutuklandığı 1999'dan 2005 yılına dek, kendisiyle görüşen devlet yetkilileri olarak karşısında sadece askeri yetkilileri görmüştür. Aslında Öcalan'ın askeri yetkililerle teması 1997 yılında, Türkiye'de "28 Şubat Süreci" adı verilen askeri müdahale döneminde başlamıştır. Öcalan'la o dönemde Bursa Hapishanesi'nde yatan PKK yetkililerinden Sabri Ok ve Muzaffer Ayata üzerinden kurulan temaslara, Öcalan'ı 1 Eylül 1998 tarihinden başlamak üzere "ateşkes ilanı"na götürmüştür. Ateşkesteki sonraki süreçte ise Abdullah Öcalan, Suriye'yi terk etmeye mecbur bırakılmıştır. O süreçte rol alanlar, kendileriyle yaptığımız görüşmelerde Öcalan'la dolaylı temas kuran askeri yetkililerin, Abdullah Öcalan'a Avrupa'ya geçerek "PKK'nin siyasallaştırılması"na öncelik vermesi perspektifini verdiklerini söylemişlerdir.

Abdullah Öcalan'ın askeri yetkililerle görüşülmesine ikna olması üzerine, temaslara, Türkiye'den Avrupa'ya gönderilen bir albay aracılığıyla, o dönem Avrupa'da bulunan PKK'nin Suriyeli bir yetkilisiyle de kurulduğunu anlatmıştır. Ayata'nın anlattığına göre, askerler, "İslamcılığın bir numaralı tehdit olarak görüldüğü" bir zaman diliminde PKK'ye sorunu çözme amaçlı olarak yaklaşmışlardır.

Türkiye'den ayrılma talebinin olmaması halinde her konunun konuşulabileceğini bildiren askerler, görüşmelerin başlayabilmesi için PKK'nin ateşkes ilan etmesini şart koşmuş, bunun karşılığında PKK'ye yönelik operasyonların durdurulacağı taahhüdünde bulunmuşlardır.

20 Mayıs 2011'de ANF'nin yayınladığı İmralı avukat görüşmesinde, Öcalan, ... "asker içinde farklı fraksiyonlar"ın bulunduğunu öne sürerek, değişik askeri yetkililerin Kürt Sorunu'nun çözümüne farklı yaklaşımlarını isim vererek dile getirmiştir:

Birinci kompo döneminde Gladio'nun başını çekenler Güreş-Çiller ekibiydi... İkinci dönemde ise Türkiye'deki Gladio'nun başını çeken kişi Çevik Bir'dir. O dönem Doğan Güreş rolünü Çevik Bir oynadı. Hatta bu Çevik Bir, [Hüseyin] Kıvrıkoğlu'nun Genelkurmay Başkanı olmasını istemediği için ona suikast girişiminde bulundu. Bu dönemde [İsmail Hakkı] Karadayı, daha sonra da Kıvrıkoğlu, her ikisi de savaşı sınırlandırmak istiyorlardı. Onlar da silahların susmasını, çatışmaların bitmesini, silahlı güçlerin bir yere toplanmasını, ondan sonra çözüme dair her şeyin konuşulabileceğini söylüyordu. Bize de haber gönderdiler. Cezaevine gidip Muzaffer Ayata ile görüşmüşlerdi, cezaevi üzerinden benimle de görüşme talepleri oldu. Muzaffer Ayata Tempo Dergisi'ne anlatmıştı. Doğru söylüyor. Onlara ulaşmışlar, bana da daha sonra telefon ettiler. Avrupa'ya da bir temsilcilerini göndermişler. Ben onların bu savaşı sınırlandırma isteğine karşılık verdim. Çözüme şans tanıdım.

1997'de Öcalan'la teması sağlayan askerler ile 1999'da İmralı'ya getirilmesinden 2001 sonuna kadar görüşen askerler, aynı ekibe mensup olanlardan, genellikle aynı kişilerden oluşmaktaydı. 2002-2005'te AK Parti iktidarının ilk döneminde görüşenler ise farklı kişilerdi. İkinci dönemde görüşen kişiler, söz konusu kaynağın öne sürdüğüne göre, 2008-2010 yılları arasında Ergenekon soruşturmasında tutuklandılar.

DEVLET-ÖCALAN GÖRÜŞMELERİ ARACILI VE DOLAYLI TEMASLAR

Devlet tarafı: Cumhurbaşkanı

Türkiye devletinin Abdullah Öcalan'la dolaylı ya da doğrudan görüşmelerinin hayli gerilere, yaklaşık yirmi yıl öncesine giden bir tarihçesi bulunmaktadır. Türkiye devleti ile Öcalan arasındaki ilk temas, Öcalan'ın Suriye'nin başkenti Şam'da yaşadığı 1992-1993 yıllarında kurulmuştur. Bu temaslar "dolaylı" görüşme olarak nitelenmelidir, zira o dönemde temaslar Cumhurbaşkanı Turgut Özal'la yakın ilişkisi olan Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği Başkanı Celal Talabani aracılığıyla kurulmuştur. Celal Talabani, Turgut Özal ve dönemin Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis'le kurduğu temaslar sonucunda ve onların bilgisi dâhilinde PKK'nin silahlarını bırakması amacıyla Abdullah Öcalan nezdinde girişimlerde bulunmuştur. Öcalan, Talabani aracılığıyla yürütülen Türkiye devletiyle ilk dolaylı temasını, İmralı'da avukatlarıyla yaptığı görüşmede şu şekilde anlatmaktadır:

Talabani bana "Özal bu işi çözmek istiyor" dedi. Özal, Talabani'ye "Eşref Bitlis de benden yana, bu sorunu çözeceğim" demişti. Talabani "yeter ki ateşkes ilan edilsin" demişti... Özal silahlı birliklerin bir yerde toplanmasını, ateşkesin olmasını benden istedi. Çözüm için onları kırmadım. Onlar bu şekilde çözümün gelişeceğini söylüyorlardı... Ateşkes ilan ettik. Fakat devlet o dönem çözüme hazır değildi. Özal, devleti, askerî, partisini barışa hazırlamamıştı, barışa ikna edememişti.

Öcalan'ın söz konusu girişimler sonucunda 16 Mart 1993'te Lübnan'ın Bar Elias kasabasında ilan ettiği ve tarih kayıtlarına PKK'nin ilk ateşkesi olarak düşen açıklamasıyla başlayan süreç, 17 Nisan 1993'te Turgut Özal'ın ölümüyle ağır yara almıştır. 24 Mayıs 1993'te PKK'lilerin silahsız 33 askerî Elazığ-Bingöl Karayolu'nda pusuya düşürerek kurşuna dizmeleri üzerine, ateşkes anlamlı hiçbir ilerleme sağlanmadan sona ermiştir. Daha sonra, gerek Abdullah Öcalan gerekse Murat Karayılan, 33 askerî kurşuna dizilmesi olayından bölgedeki PKK komutanı olan Şemdin Sakık'ı sorumlu tutmuşlardır.

Devlet tarafı: Başbakan

Türkiye devletinin Abdullah Öcalan'la ikinci teması, Başbakan Necmettin Erbakan üzerinden 1996'da kurulmuştur. Erbakan, resmi sıfat taşımayan araçlarla Öcalan'a çatışmaların durdurulması ve çözüm aranması amacıyla sözlü ve yazılı (mektup) mesajlar iletmıştır. Sonrasında, Necmettin Erbakan başkanlığındaki Refah Partisi-Doğru Yol Partisi koalisyon hükümeti, askerî baskı altında 28 Şubat Süreci'nde 1997 yılında görevden ayrılmaya mecbur bırakılmıştır.

Devlet tarafı: Genelkurmay

Üçüncü temas, Necmettin Erbakan hükümetinin görevden uzaklaştırılmasında başrolü oynayan askerler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. ... Bu süreçte yer alanların bize bilgi verirken "Kıvrıkoğlu ekibi" olarak niteledikleri Genelkurmay mensupları, Abdullah Öcalan'a, "Türkiye'nin sınırlarının değişmezliğini ve toprak bütünlüğünü kabul etmeleri halinde, PKK'yle her konuyu müzakere etmeye hazır oldukları" bilgisini iletmıştır. Askerler, Türkiye'de tehdit önceliğini "İslam köktendinciliği"nde görmekteydiler ve

güçlerini bu tehlike üzerinde yoğunlaştırmak için, PKK'yle silahlı çatışmaların durdurulmasından yanaydılar.

Öcalan, 20 Mayıs 2011'de yayımlanan İmralı avukatlarla görüşme notlarında, askerlerin girişiminden şöyle söz etmiştir:

Karadayı ve Kıvrıkoğlu, her ikisi de savaşı sınırlandırmak istiyorlardı. Onlar da silahların susmasını, çatışmaların bitmesini, silahlı güçlerin bir yere toplanmasını, ondan sonra çözüme dair her şeyin konuşulabileceğini söylüyorlardı. Bize de haber gönderdiler...

Askerlerin, 1997'de başlatılan ve PKK'lilerle doğrudan, yüz yüze, Abdullah Öcalan'la dolaylı yoldan yürüttükleri görüşmeler, 1 Eylül 1998'de Abdullah Öcalan'ın ateşkes ilan etmesini sağlamıştır. Abdullah Öcalan, ateşkes ilanından kısa bir süre sonra Suriye'yi terk etmiş ve 15 Şubat 1999'da Kenya'da Türk yetkililerine teslim edilerek, İmralı Cezaevi'ne gönderilmiştir.

DOĞRUDAN TEMASLAR

Devlet tarafı: Genelkurmay

Devlet-Öcalan görüşmelerinin dördüncü dönemi 1999'da başlamış ve daha öncekilerin aksine, Öcalan'la yüz yüze görüşülmüştür. 1999-2001 sonu arası Öcalan'la esas olarak askerlerin görüştüğü bilinmektedir. ... Abdullah Öcalan, o dönemde kendisiyle yüz yüze görüşen askerleri şöyle anlatmaktadır:

99'da daha çok askerî ağırlıklı heyet gelip benimle o dönemde görüştü. O dönemdeki askerler tecrübeliydi, samimi gibiydiler. Onlardan birisi 'Oyun büyük, bunu boşa çıkartmamız gerekiyor. Siz ülkeyi bölmek istemediğinizi belirtip şiddetten vazgeçerseniz, her konuyu konuşabiliriz' dediler. Bunun üzerine ateşkes ve sınır dışına çekilme kararım oldu ve gerillalar sınır dışına çekildi...

Devlet tarafı: Askerler

Öcalan'la 2002-2005 arasında yüz yüze görüşmelerde daha öncekilerden farklı askerî kadrolar rol almıştır. PKK'nin silahlı mücadeleye dönüşü de (1 Haziran 2004 sonrası) bu döneme denk gelmiştir. Öcalan'ın karşısına 2003-2004 döneminde "devlet" adına çıkan askerlerin önemli bölümü, 4-5 yıl sonra Ergenekon davası sanıkları arasında yer almıştır.

Bu bilgilerden hareketle, ağırlıklı olarak 2002-2005 arası dönemdeki askerî unsurlar ile Öcalan'ın görüşmelerini "Beşinci Dönem Devlet-Öcalan görüşmeleri" diye nitelemek yanlış olmayacaktır. Beşinci dönem görüşmelerini diğerlerinden ayıran unsur, görüşmeleri yürüten askerî kadroların, Karadayı-Kıvrıkoğlu dönemindeki askerî kadrolardan farklı olmalarının yanı sıra, bir yandan da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'ün iradesini temsil etmekten uzak bulunmaları olmuştur.

Devlet tarafı: Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)

2005 yılından itibaren, hükümetin ağırlık koymasıyla, MİT'in Öcalan'la görüşmelerde askerî yerini almaya başlaması söz konusu olmuştur. ... Böylece "Devlet-Öcalan görüşmeleri"nin öncekilerden çok farklı nitelikteki altıncı dönemine girilmiştir. O dönemde MİT Müsteşar Yardımcısı sıfatını taşıyan Emre Taner, İmralı'da Abdullah Öcalan'la görüşmüştür. Söz konusu dönemde Öcalan'ın yanı sıra PKK yetkilileriyle de yüz yüze görüşmeler gerçekleşmiştir.

2006 yılıyla birlikte görüşmeler, İmralı-Kandil-Avrupa olmak üzere PKK'nin üçcayağıyla birlikte yürütülmüştür. Kandil ve Avrupa bağlantısında, Celal Talabani'den de destek sağlanmıştır. Talabani, özellikle Kandil'deki Murat Karayılan ile Türk devletinin bağlantısının kurulmasında rol almıştır. Hükümetin bilgisi dâhilinde MİT Müsteşarı Emre Taner'in başını çektiği girişim, PKK liderleriyle anlaşarak Habur'dan 19 Ekim 2009'da 34 kişinin Türkiye'ye giriş yapmasına uzanmıştır. Türkiye gelenlerin 8'i anlaşma uyarınca Kandil'den Murat Karayılan tarafından gönderilmiş, 26'sı ise yine Mahmur mülteci kampından seçilerek Türkiye'ye gönderilmiştir.

Emre Taner'in önemli bir rol aldığı proje, silahların bırakılmasıyla, atılacak eşzamanlı adımları öngörmekteydi. Bir yandan kültürel kimliği tanıyacak yasa değişiklikleri ve yeni anayasa çalışmaları yapılırken, Öcalan'ın tutsaklık şartlarında da iyileştirme söz konusu olacaktı. Yine eş zamanlamayla, "dağdakiler"in önder kadro dışında kalanları Türkiye'ye hemen entegre edilecek, "dağda"ki lider ve yöneticiler beş yıl Irak Kürdistan bölgesinde kalacaklardı. Beş yılın sonunda onlar da, muhtemelen

hapisten çıkacak ve Öcalan'la birlikte Türkiye'de yasal siyaset yapmaya teşvik edileceklerdi.

Çok büyük ölçüde, 1993'teki beklenmedik ölümünden hemen önce Turgut Özal'ın kafasında uyanan çözüm formüllerini devam ettiren bu yaklaşım, Habur'dan girişleri, siyasi çözüm sürecinin başlangıç noktası olarak öngörmekteydi. Bu yolda, plana göre, Habur girişlerinin devamıyla, PKK'nin tedricen de olsa silahsızlanması söz konusu olacak ve siyasi çözüme yönelinecekti. Habur gelişmeleri üzerine 2009'da söz konusu plan donduruldu.

Devlet Tarafı: MİT Müsteşarı ve Çeşitli Bakanlık Temsilcileri

2010'da Hakan Fidan'ın Emre Taner'in yerini almasıyla "Devlet-Öcalan" görüşmeleri canlandırıldı. 2010'da Hakan Fidan'ın giriştiği "yedinci Devlet-Öcalan görüşmeleri"ne Adalet Bakanlığı'ndan da katılımlar olduğu biliniyor.

MİT'İN ROLÜ VE ÖCALAN'LA GÖRÜŞMENİN ÖNEMİ

2010 yılında MİT Müsteşarlığı görevinden emekli olan Emre Taner, PKK'lilerin "dağdan indirilmesi" ve "silahlı mücadelenin sona ereceği" bir çözümün bulunması konusunda, gerek Abdullah Öcalan'la görüşmelerde, gerekse örgütle temaslarda en önemli aktör konumundaydı. Emre Taner, bir yandan Başbakan Tayyip Erdoğan'la uyum içinde çalışırken, diğer yandan da Irak Kürt yetkililerinin de desteğini ve adeta sarsılmaz güvenini elde etmiştir.

Emre Taner tarafından hazırlanan "çözüm planı", başta Irak Kürt tarafı olmak üzere, konuyla ilgili birçok çevre açısından hâlâ "PKK Sorunu"nun nihai çözümü bakımından geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır.

GÖRÜŞMELERİN NİTELİĞİ

"Devlet"in Abdullah Öcalan'la görüşmesinin uzun bir geçmişi olduğuna göre, bu "son aşama" görüşmelerinin daha öncekilerden ne farkı olduğunu, Karayılan'dan kısa bir süre sonra Brüksel'de görüştüğümüz PKK'nin üst düzey yöneticileri Zübeyir Aydar ile Remzi Kartal şu sözlerle ifade etmişlerdir: Şimdiki dönemde Abdullah Öcalan'la yapılan görüşmelerin, eski görüşmelerden farkı [şu:] daha öncekinde 'Sen elimizde tutuklusun, yapabileceğin bir şey yok' denerek, onun üzerinden hareketin tasfiyesi aranıyordu. Şimdi ise 'Ne diyorsun? Ne istiyorsun?' deniyor.

Bir başka üst düzey devlet yetkilisi ise, kendisiyle görüşmemizde, Abdullah Öcalan'ın devletle görüşmeler konusunda son derece tecrübeli ve ayrıca "çok zeki" olduğuna işaret ederek, "*Bugüne kadar, her seferinde devletle ama birden çok 'devlet'le muhatap oldu. Hem de aynı zaman diliminde birden çok 'devlet'le*" sözleriyle, Öcalan ile görüşmelerin bir sonuca erdirilmesi için, karşısında "tek devlet" bulunması gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Aynı yetkili, Abdullah Öcalan'ın genellikle karşısında "devlet adına" muhatap olarak askerleri görmüş olmasından yola çıkarak, "*Askeri, seçilmişlerin yönettiği 'tek devlet'e tabi kılmamız gerekli. Demokrasiyi henüz yeterince tahkim etmiş değiliz*" diyerek, Türkiye'nin demokratikleşme yönünde atacağı adımların, bu çerçevede 12 Haziran 2011 seçimlerinden sonra "yeni anayasa süreci"nin Öcalan'la birlikte çözüm arayışlarındaki belirleyici etkisinin altını çizmiştir.

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki dağlarda bulunan PKK'lilere karşı, PKK'nin eylemsizlik ilan etmiş olmasına karşın yürütülen askeri operasyonların, çözüm yolunda ilerlenmesini imkânsızlaştırdığı, PKK çevreleri ve hükümete kadar uzanan Türk siyasi çevrelerinin önemli bir bölümünün üzerinde ittifak halinde olduğu bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, askeri operasyonlara ilişkin kararları askeri otoritenin, genellikle siyasi otoriteden bağımsız biçimde alıp uyguladığı, bizzat hükümetin içinden bize iletilen bir bilgidir. Üst düzey bir yetkili, Türkiye demokratikleştiği oranda, hukuki sistemini yenilediği ve meşru sivil otoritenin sağlam biçimde ülkenin yönetim erkine yerleştiği durumda, askerlerin Öcalan ve PKK konusunda karar verme ağırlıklarının da azalacağını ve zaman içinde Abdullah Öcalan'ın 'oyunu askerle oynama' eğiliminin zayıflayacağını söylemiştir: "*Her iki tarafta da –asker ve PKK– provokasyonlardan yana olanlar var, çünkü silahlı mücadelenin devamını istiyorlar. Burada esas sorumluluk bizde. Devleti 'tek' kılar, askeri ona tabi kılarırsak, PKK tarafındaki provokasyonlarla baş etmek ve onu etkisiz bırakmak daha kolay olur.*"

Nitekim İmralı'da tutsak bulunan Abdullah Öcalan'la temas halinde olan, Türkiye'deki PKK çevresinin yasal alandaki en önemli şahsiyetlerinden biri, Abdullah Öcalan'ın "devlet-hükümet ayrımı" yaptığını, devletten genellikle askeri anladığını ifade ettikten sonra, "Abdullah Öcalan devleti ciddi, hükümeti gayri ciddi buluyor" demiştir. Aynı kişi, Abdullah Öcalan'ın "1990'ların başından beri askeri önemsendiğini" aktararak şöyle demiştir: "Onun nezdinde bir çavuşun, bir astsubayın bile, neredeyse, bir bakandan daha fazla önemi vardı. Onunla bugün görüşenler, bu görüşmeleri Başbakan'ın talimatı ve bilgisi altında, onun yetkilendirmesiyle yapıyor olsalar bile, onlara [askerlere] kurumsal temsilden ötürü – onları 'devlet' olarak görerek– özel önem veriyor."

Abdullah Öcalan'ın "programını güncellemesi" –yani kendisi, PKK ve Kürt Sorunu'na ilişkin siyasi karar verme denkleminden askeri çıkartması– hükümetin gerçekten "devletin tek temsilcisi" olduğuna ikna olmasını gerektirmektedir. Öcalan'ın buna gerçekten ikna olması için de, İmralı'daki tutsaklık şartlarının ve konumunun değişeceğini uygulamada görmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Aksi halde, Abdullah Öcalan, bir yandan devlet içindeki "düalite" üzerine kurguladığı oyununa devam edebileceğini, diğer yandan da "programının güncellenebileceğinin" işaretlerini 13 Nisan 2011 tarihinde avukatlarıyla yaptığı görüşmenin notlarında şu cümleleriyle vermektedir:

Türkiye kamuoyu şunu iyi bilmelidir ki, önemli bir eşikte bulunuyoruz. Kürt Sorunu'nun demokratik yollardan çözülme ihtimali de mevcuttur. Böyle olursa, demokratik çözüm gelişirse, Türkiye'nin önü, ekonomi de dâhil her alanda açılacaktır. Ama aksi takdirde istemediğimiz büyük bir savaşın gelişme ihtimali de var... Ben burada tek başıma barış arayışlarını sürdürüyorum. KCK'nin, BDP'nin, DTK'nin konumu farklıdır. AKP daha önce de söylediğim gibi polis eliyle, bu polis akademisi dediğimiz çevrenin akıl hocalığında halka ve demokrasi güçlerine baskı uyguluyor. Ama dikkat edilirse ben Emniyet Genel Müdürlüğü diyorum, MİT'i, yani istihbaratı ve Genelkurmay'ı buna katmıyorum. Bu akademi çevresi ve polis 2002 öncesi JİTEM'in yaptığı görevi üstlenmiş durumda.

SİVİL SİYASETİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Öcalan, kendisiyle görüşüldüğü üç seferin birinde KCK tutuklamalarının başladığına, bir başka seferde Hakkâri'de dokuz köylünün öldürüldüğüne, üçüncü seferde ise Yüksek Seçim Kurulu'nun tam da o gün BDP'nin desteklediği bağımsız adayların seçime girmesini engelleme kararı aldığına dikkat çekerek, "Bir tasfiye politikası devrede, benim üzerimden bir oyalama geliştiriyor olabilirler" değerlendirmesinde bulunmuştur.

Öcalan, daha önce de çeşitli vesilelerle dile getirdiği, kendisiyle görüşen heyetin temsil yetkisi ve uygulama gücüne ilişkin kuşkusunu, 29 Nisan 2011'de dışarıya çıkarılan görüşme notunda da benzer şekilde dile getirmiştir:

Yaklaşık üç yıldır burada görüşmeler yapıyorum... Aslında İsmail Beşikçi doğru söylüyordu; "Öcalan'ın tutukluluk koşullarında müzakere yürütmesi doğru değil" demişti ama bu süreci götürecek kimse olmadığı için ben bu sorumluluğu üstlenmek zorunda kaldım. Benden başka kimse var mı, kim yapacak? Ben halkımıza teşekkür ediyorum, beni bu noktaya onlar getirdiler. Halk arkamda durdu, halkla aramda özel bir bağ var. Kürt siyaseti de Sayın Öcalan dedi, muhatap gösterdi, teşekkür ediyorum ama benim burada koşullarım çok sınırlı. Görülüyor, elim kolum bağlı... Benim tek yapabildiğim buraya gelen heyetle görüşmeleri sürdürmek. Bunu da bir umut ışığını değerlendirmek için yapıyorum. Ama öyle anlaşılıyor ki bunlar inisiyatifli değil, AKP'ye belirlediğimiz çözümü kabul ettiremiyorlar, ikna edemiyorlar. Anladığım kadıyla ne orduya ne AKP'ye burada belirlediğimiz çözümü kabul ettirebiliyorlar. Bu KCK tutuklamalarından, operasyonlardan onlar da rahatsız olduklarını, yanlış olduğunu söylüyorlardı. Heyetin yetki düzeyi düşüktür. Yükseltilmesi gerekir.

İmralı'yla görüşmelerin seyriyle yakından ilgili bir devlet yetkilisi, Öcalan'la görüşen heyetin "siyasi irade"yle donatılmamış olduğunu, o yetkiye hükümetin sahip olduğunu ve bunun nasıl kullanılacağını veya kullanılıp kullanılmayacağını anlamak için 12 Haziran 2011 seçimleri sonrasındaki yeni anayasa yapım sürecinin beklenmesi gerektiğini söyleyerek, Abdullah Öcalan'ın yukarıda yer verilen serzenişini zımnen doğrulamıştır.

PRATİK SONUÇLAR

Abdullah Öcalan'ın, "dağdan iniş" konusunda devlet tarafından yıllardır muhatap alınmış olduğu bellidir. Buna rağmen, silahlı mücadelenin sona erdirilememiş olmasının, Öcalan'la yapılan görüşmelerin doğru bir yöntem üzerine oturmamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. En azından,

doğru bir yöntem belirlenmemiş olması, silahlı mücadelenin bitirilememesinin başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

Buradan hareketle, yıllar öncesinden beri sürdürülen “Devlet-Abdullah Öcalan görüşmeleri”nden bundan sonraki süreç için su genel sonuçları çıkarmak mümkündür:

1. İmralı’da Abdullah Öcalan’la sürdürülen diyalog, sorunu nihai olarak çözme amacına yönelik müzakereye dönüşmelidir;
2. Söz konusu amaçla yürütülecek müzakereler, Abdullah Öcalan’ın geleceği üzerinde görüşmeyi de içermelidir;
3. Müzakere sürecinde, PKK’nin bölünmesi ya da zayıflatılması taktikleri üzerinde yoğunlaşmaktan kaçınılmalıdır. Zira bu denenmiş ve sonuç vermemiş bir yaklaşım olmuştur. PKK’nin bölünmesi ya da zayıflatılması üzerine kurgulanacak bir müzakere yöntemi, hem örgüt içinde bütünleşme ve dayanışmayı artıran bir sonuç verdiği ve tersine şiddet tırmanışını teşvik ettiği için, hem de Abdullah Öcalan üzerinde tasarlanan biçimde sonuç vermediği için uygulanmamalıdır.
4. Bunun yerine, Abdullah Öcalan’ın örgütsel bütünlüğe sahip bir PKK üzerindeki otoritesini “dağdan iniş”e yöneltecek mekanizmaların kurulması üzerinde durulmalıdır.

Altıncı Bölüm

PKK’nin Devletle İlişisinin Yakın Tarihi ve Çıkarılacak Dersler

PKK’nin Kandil’deki bir numaralı kişisi konumunda bulunan Murat Karayılan’dan, Kürt hareketi içindeki amansız muhaliflerine dek uzanan geniş bir yelpazede yer alan isimler, Abdullah Öcalan’ın “dağdan iniş”i sağlayacak yegâne otorite olduğunu belirtmişlerdir. Hatta PKK’yle yıldızı barışmayan Kürdistan Sosyalist Partisi’nin, Erbil’de sürgünde yaşayan Genel Sekreteri Mesut Tek, “Ondan [Abdullah Öcalan] başka bu işi bitirecek kimse yok. O isterse, dağdan indirebilir. Kandil, bunu kendiliğinden yapamaz. Devletin Abdullah Öcalan’la çözmesi mümkün. Abdullah Öcalan’ın çok da büyük talepleri yok. Türkiye devletinin uzlaşabileceği tek kişi o. Savaşı durduracak olan da o” diyerek, görüşülen diğer birçok kişi gibi, Öcalan’ın son derece merkezi bir konumu olduğu düşüncesinin sadece PKK üyeleri ve destekçileri arasında değil PKK’yle aynı siyasal ve ideolojik çizgide olmayanlar tarafından da kabul edildiğini dile getirmiştir.

2011’den geriye doğru bakıldığında, çözüm çitasının, 1999’da, silahlı mücadelenin yeniden canlandırıldığı 2004’e oranla, 2004’te ise 2011’e oranla düştüğü görülmektedir. Yani çözüm olasılığı her geçen yıl biraz daha zorlaşmaktadır. Özellikle 2009’da yaşanan Habur gelişmesi, bir yandan PKK’nin silahlı güçlerinin bir plan dâhilinde dağdan inebileceklerinin göstergesi olarak ele alınabilecekken, diğer yandan Habur sonrası yaşanan olumsuz gelişmeler, “dağdan iniş”i daha da çetrefil bir hale getirmiştir. Söz konusu yakın tarihe göz atıldığında, 1999 ve 2004 yılları arasında PKK’nin silahlı mücadelesinin sona erdirilmesi açısından, Türkiye’nin önüne çıkmış olan şans ve fırsatların gereğince kullanılmadığı hükümüne varılabilir. Bu noktadan hareketle, bundan sonra atılması gereken adımları doğru şekilde belirleyebilmek için öncelikle PKK ile Türkiye devletinin farklı unsurları arasındaki ilişkilerin şu ana dek ne şekilde sonuçlar verdiği bakmak ve buradan alınabilecek derslere odaklanmak gerekmektedir.

BİR GÜVEN VE UZLAŞMA ARAYIŞI OLARAK SINIR DIŞINA ÇEKİLMEK

Öcalan, sorunun çözümüne esas teşkil edecek modeli ilk kez devletle paylaştı:

- 1) 1993 tarihine kadar düşünsel düzeyde bağımsızlık düşüncemiz vardı, ama o tarihten sonra artık yok. Ulus-devlet modelini doğru bulmuyoruz.
- 2) Türkiye’nin Misak-ı Milli yapısına saygılıyız. Federasyon ve otonomi seçeneklerinin de karşındayız.
- 3) Demokratik hakların tanınması, kültürel açılımların yapılması, toplumsal katılım yasasının düzenlenmesi halinde PKK’yi en kısa sürede dağdan indiririm.

“Dağdan iniş” konusuna dair dikkat çekici bölümlerden bir diğerinde Öcalan’ın uzlaşmanın sağlanabilmesi için belli adımları atmaya hazır olduğu şu şekilde ifade edilmektedir: Mahkeme kararından iki ay sonra, Türkiye’nin gündemi anti-terör yasasına kilitlendi. Hükümet tarafından hazırlık çalışmalarına başlanan ve şartlı tahliye öngören yasa, örgüt yönetimini devre dışı bırakıyor, kendiliğinden teslim olan örgüt üyelerine ceza indirimi öngörüyordu. Yasaya büyük önem atfeden devlet, Öcalan’ın geliştirdiği yeni strateji ile birlikte örgütte kafa karışıklığı yaşandığını düşünüyor, bu

karışıklığın yasanın çıkmasından sonra dağılmaya yol açacağına inanıyordu. Yasanın hazırlık çalışmaları sürerken, Öcalan da yasanın içeriğine dair açıklamalarda bulunmaya başladı. Öcalan, devletin çıkarmayı düşündüğü şartlı tahliye yasının içeriğinin çok önemli gelişmelere yol açabileceği inancındaydı. Bu yüzden yasanın içeriğinin iyi doldurulması gerektiğini söylüyor ve bazı uyarılar yapıyordu. Devletin “Ey arkadaşlar inin” demesiyle kimsenin inmeyeceğini, bunun için zemin hazırlanması gerektiğini düşünüyordu. Öcalan, yasanın etkin pişmanlık şeklinde değil, PKK mensuplarını demokratik siyasal yaşama katma şeklinde ele alınmasını istiyordu.

Öcalan'a göre, devletin ileri adım atması PKK'nin güven vermesine bağlıydı. Öcalan açık bir şekilde, devletin kendisine “Öcalan ile diyaloga girdi” dedirtmeyeceğini söylüyordu. Öyleyse sürecin önünü açacak adım PKK'den gelmeliydi. Örneğin, Türkiye'yi şiddet ortamından çıkaracak güçlü adımlar, sürecin önünü açacak bir rol oynayabilirdi. Öcalan'ın kafasında gerillayı Türkiye dışına çekme düşüncesi vardı. Bu düşüncesini ilk kez 5 Temmuz'da [1999] avukatlarıyla paylaştı:

Bizim şiddeti durdurmamız başlangıç olabilir. Silahlı mücadele aşamasını geride bırakma tekniği uygulanabilir... Bu yeni adım olur. Pratikte de güçleri Güney'e çekme, sınırların gerisine çekme olabilir. Ateşkesin bir ileri adımı olabilir. Bu aşamada en ileri adımdır. Mevcut kilitlenmeyi aşmak için çatışma ortamından çekilme yaşanır, ondan sonra devletin tavı beklenir. [...] Bundan sonra yasal güvence arayışları olabilir. Parlamentosunun görüş açısı da değişir.

Öcalan, avukatlarına bu düşüncesini açıkladıktan iki gün sonra, PKK Başkanlık Konseyi'ne beş sayfalık bir mektupla Türkiye topraklarında bulunan PKK kuvvetlerinin “sınır dışına çekilmesi” talimatını iletmiştir. Mektubun en önemli kısmı, bu kararın “silahlı mücadeleye son verme ilanı” olmasıdır. Öcalan, önerisini şu şekilde dile getirmiştir:

Şiddetin pratik olarak da güvenceli olarak da sona erdiğini kuşku götürmez bir biçimde kanıtlamak gerekiyor. Bu durumda en etkili sonuç alıcı yol, herkesi üzerine düşeni yapmaya zorlayacak ve aynı zamanda kolaylık sağlayacak olan, barış için silahlı mücadeleye son verme ilanıdır. 1 Eylül 1999'da silahlı mücadeleye son verdiğimizizi açıklamak ve güçlerimizi sınır gerisine, Güney'e çekip sürece göre değerlendirmek ve hazırlıklara çekmektir.

Sınır Dışına Çekilmenin Maliyeti

Öcalan'ın örgütüyle yaptığı bir dizi yazışmanın akabinde PKK, Türkiye topraklarındaki silahlı güçlerini sınır ötesine çekmiştir. Ancak, bu geri çekilme sırasında yüzlerce de kayıp vermiştir. Kaynaklarda PKK'nin kayıpları konusunda net bir rakam bulunmamakla beraber, PKK'ye yakın çevreler, bu sayıyı 500-1000 arası olarak telaffuz etmektedir.

Öcalan'ın PKK güçlerini sınır ötesine çekme kararını bilen TSK, çekilen PKK güçlerine karşı operasyon yapmama yükümlülüğü altına girmemiştir. Bu nedenle TSK sınır ötesine çekilme sırasında düzenlediği operasyonlarla PKK'ye ağır kayıplar verdimiştir. Murat Karayılan, söz konusu dönemde yaşanan gelişmeleri şu şekilde dile getirmektedir:

1 Eylül'de geri çekilme kararını tüm güçlere telsizden bizzat ben bir değerlendirme konuşmasıyla birlikte ilettim. [...] Çok geçmeden, iki hafta sonra, geri çekilmede müthiş bir dağınıklık ve panik havasının egemen olduğunu biliyoruz. [...] Kısaca geri çekilmenin düzenlenmesi, planlamasının iyi yapılamaması ve Türk devletinin de, fırsat bu fırsattır diyerek saldırıya geçmesi, tuzaklar kurması sonucu geri çekilme sürecinde ciddi darbeler alınmıştır. [...] Türk devleti ve ordusu... “Ne kadar öldürürsem kârdır” diyerek, geri çekilmenin yapılacağı bütün yollara tuzaklar kurmuştu. Geri çekilme sürecinde 200 civarında şehit verildi.

Öcalan'ın PKK kuvvetlerini sınır ötesine çekme kararı uygulanmış olmakla birlikte, TSK'nin düzenlediği saldırı sonucu verilen ağır kayıplar, bir güven bunalımına yol açmış ve çözüme giden yolda aynı adımın yeniden atılabilmesini imkânsızlaştırmıştır. Günümüzde, Kürt Sorunu'nun çözümünün ancak silahların sustuğu bir ortamda mümkün olabileceğini düşünen ve dolayısıyla çözüme doğru giden yolda atılması gereken adımların başında PKK'nin Türkiye'deki güçlerini sınır ötesine çekmesinin geldiğini vurgulayan çevreler, 1999'da yaşanan bu olayı göz ardı etmemektedirler.

Sınır Dışına Çekilme ve Örgütte Bölünme

Öcalan'ın talimatıyla Türkiye içindeki silahlı güçlerin sınır dışına çekilmesinin PKK'ye maliyeti, önemli ölçüde can kaybıyla sınırlı kalmamıştır. PKK'nin Türkiye içindeki silahlı güçlerini sınır dışına çekme ve silahlı mücadeleye son verme kararı, her ne kadar Öcalan'ın tahmin ettiği gibi, PKK yönetiminin ve

örgütünün büyük ölçüde kendisine bağlı kalması sayesinde mümkün olabilirdi de, PKK'nin bir dizi önemli isminin de örgütten kopmasına yol açmıştır.

PKK'nin bazı yönetici kadroları kararı "davaya ihanet" olarak nitelendirip PKK'den koparlarken, Öcalan'ın mahkemede kullandığı uzlaşmacı savunma dili ve ardından gelen silahlı güçlerini Türkiye sınırları dışına çıkartma ve silahlı mücadeleye son verme kararları, PKK'nin de ötesine geçen geniş bir çevrede, "Öcalan'ın Genelkurmay'ın kontrolüne girdiği ve onun isteklerine göre hareket ettiği" düşüncesini kuvvetlendirmiş ve aleyhinde yapılan propagandaya malzeme sağlamıştır. Öcalan, aralarında bazı PKK'lilerin de bulunduğu Kürt siyasi çevrelerince, tam da PKK'nin siyasi hasımlarına yönelttiği en ağır sıfatlarla, yani "teslimiyet" ve "tasfiyecilik"le suçlanmıştır.

Öcalan'ın PKK kuvvetlerini sınır ötesine çekme kararı uygulanmış olmakla birlikte, TSK'nın düzenlediği saldırı sonucu verilen ağır kayıplar, bir güven bunalımına yol açmış ve çözüme giden yolda aynı adımın yeniden atılabilmesini imkânsızlaştırmıştır.

PKK'NİN SINIR DIŞINA ÇEKİLMESİNİN TÜRKİYE DEVLETİ İÇİN ANLAMI

Abdullah Öcalan'ın, "silahlı mücadeleye son verme" ve bu amaçla Türkiye sınırları içindeki silahlı güçlerini sınır dışına çıkartma kararı, bir kısım PKK'li ve Kürt siyasi çevrelerinin kendisini "teslimiyet"le ithamına yol açmakla birlikte, liderliğinin sorgulandığı bu hareketin, devletle "uzlaşma" yolunda da bir karşılığı olmamış gibi gözükmektedir.

Öcalan'ı, "Sınır dışına çekilmek yetmez; dağdan indir" şeklinde ifade edilebilecek devlet talebi ile örgütteki çalkantılar arasında bırakan çekilme kararı, PKK Başkanlık Konseyi'nin 5 Ağustos 1999'da Öcalan'ın açıklamasını onaylaması üzerine uygulamaya geçirilmiştir.

Karar sonrasında PKK'nin askeri kolu ARGK (Arteşa Rizgariya Gelê Kurdistan – Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) şu açıklamayı yapmıştır: "*Başkan Apo'nun silahlı güçlerimize yönelik geliştirdiği, 1 Eylül'den itibaren savaşın durdurulması talimatını ARGK güçleri olarak Başkomutanımızın bir emri olarak algılıyor ve emir komuta düzeninde yekvücut olarak uygulamaya koyacağımızı belirtiyoruz.*"

PKK'nin açıklamayı yaptığı tarihte Öcalan, İmralı'da avukatlarıyla görüştü. Ancak örgütün sınır dışına çıkmayı kabul etmesi de devlet ile Öcalan arasındaki krizi sona erdirmemişti. Ankara'daki egemen hava hâlâ "Öcalan önce dağdan indirsin" şeklindeydi. Bunun tercümesi: "Neden teslim olmuyorlar da geri çekiliyorlar"dı. Bu durum, İmralı'da Öcalan'a hissettirilmişti. Öcalan, avukatlarına Ankara'daki havayı özetledikten sonra, devletin takındığı tutumu kabul etmeyeceğini açıkladı:

Ankara'daki egemen hava, 'Öcalan önce dağdan indirsin' biçimindedir. Bu gerçekçi değildir. 'Neden teslim değil de çekilme?' diyorlar. Bu da çözümsüzlüktür. PKK'lilere izah etmekte inanılmaz güçlük çekeceğiz... 'Neden teslim ol çağırısı değil de sınır dışına çıkma?' biçimindeki yaklaşımlar işi yokuşa sürme anlayışıdır. Olumsuz yaklaşımdır. Gerçekçi olmadığı gibi pratik de değildir. Sınırların dışında olma herkes açısından olumludur. Güçlerin içeride olması halinde provokasyonlar devam eder.

Asker, PKK'nin Türkiye içindeki güçlerini, Abdullah Öcalan'ın talimatıyla sınır dışına çekmesini barış umudu olarak değil de "örgütün yaşamaya devam etmesi" şeklinde algılamıştır. Türkiye'nin eski Genelkurmay başkanlarından emekli Orgeneral İlker Başbuğ da, Türkiye'deki silahlı PKK güçlerinin sınır dışına çekilmesini Öcalan'ın uzlaşma amaçlı bir jesti gibi değerlendirmemektedir ve Öcalan'ın azalan gücünü korumak amacıyla yaptığı bir hamle olarak görmektedir.

Nitekim sınır dışına çekilmeye ek olarak, Öcalan'ın silahlı bir PKK'li grubun teslim olması şeklinde yaptığı ikinci hamlesinden sonra Genelkurmay, 29 Eylül 1999 tarihinde bir açıklama yaparak bu konudaki duruşunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Söz konusu grubun propaganda yapmak amacıyla geldiğine yer verilen bildiriye şöyle denmektedir: "*Terör örgütünün son zamanlardaki çırpınışlarını sözde örgütün inisiyatifinde gelişen barış girişimleri olarak algılayıp, neredeyse alkışlamayı anlamak mümkün değildir. Bu girişimin, terör örgütünü içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmaya yönelik propaganda olduğunu, olaya dikkatle bakan herkesin anlaması mümkündür... Bu nedenle TSK, bu mücadeleyi son terörist etkisiz hale getirilene kadar sürdürmeye kararlıdır. Teröristler için tek çıkış yolu da teslim olmak ve Pişmanlık Yasası'ndan yararlanmak için yüce Türk adaletine sığınmaktır.*"

Bu açıklama, PKK'nin silahlı güçlerini Türkiye dışına çekme kararının çözüme doğru atılan bir adım ve uzlaşma zemini arayışı olarak algılanmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

BUGÜNKÜ DURUMDA GEÇERSİZ BİR ADIM: SINIR DIŞINA ÇEKİLME

Bu raporun hazırlanması sırasında yaptığımız görüşmede Murat Karayılan bugün gelinen noktada Türkiye'deki güçleri geri çekmenin gereksiz olduğunu kesin bir dille ifade etmiştir. Karayılan, görüşmemizden iki gün önce ANF'de yayımlanan söyleşisinde bu konuya ayrıntılı biçimde değinmiştir:

Böyle bir durum [geri çekilme] söz konusu değildir ve herhangi bir şekilde gündemimize de gelmiş değildir. Çünkü olamayacak bir şeydir. Doğru, biz 99'da güçlerimizin hemen hemen tümünü Türkiye sınırları dışına çıkarmıştık. Bu o zaman açısından acı bir deneyim oldu. O zaman çözüm henüz çok uzak görüldüğü için uzun bir zamana ihtiyaç olduğundan dolayı böyle bir şeye gereksinim duyulmuştu. Şimdi güçlerimizi tekrardan Türkiye sınırları dışına çıkarmayı dayatmak, aslında süreci çözmek, ertelemek, zamana yaymak ve belki de başka niyetler taşımak anlamına gelir. Onun için bizim böyle bir dayatmayı herhangi bir biçimde kabul etmemiz de mümkün değildir. Neden? Çünkü pratik hiçbir anlamı yoktur. Çözüm sürecine katkı olsun diye hiçbir değer taşımayan bir husustur. Güçler ta Dersim'den üç ay boyunca yürüyecek, Güney Kürdistan'a gelecek, böylece çözüm gelişecek! Hayır, çözüm gelişirse Dersim'deki güçler zaten oradan çözüm sürecine dâhil olurlar. Bu daha kestirme ve daha kolay bir yol değil mi? Eğer çözüm niyeti ve zihniyeti varsa neden tüm güçleri ta Dersim'den, Erzurum'dan, Bingöl'den aylarca yürüterek, güney sınırlarına taşıyacağız?

1999 yılında yaşanan olaylardan çıkarılan olumsuz dersler, bugün Türkiye'deki PKK silahlı güçlerinin, çözüm yolunda bir imkân yaratmak amacıyla sınır dışına çekilmesi olasılığını hayli zayıflatmaktadır.

Yaptığımız yüz yüze görüşmelerde ortaya çıkmıştır ki Türkiye içinde PKK hattında olan ve yasal siyasi zeminlerde faaliyet gösteren tanınmış Kürt şahsiyetler de, Kürt Sorunu'nun çözüm aşamasına gelebilmesi için PKK'nin varlığını koruması, bu çerçevede silahlı gücünün de devam etmesi, yani bir bakıma Kandil'de bulunmasının gerekliliği üzerinde durmaktadırlar.

Bahsi geçen bu kişiler yaptığımız görüşmelerde "Silahlı mücadelenin miadını doldurmuş olduğunu" ifade etseler de, bu görüş daha ziyade "felsefi bir bakış açısı" olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu görüş PKK'nin kayıtsız ve şartsız silah bırakması ve Kandil'i terk etmesi noktalarına kadar uzanmamaktadır. Silahlı mücadelenin miadını doldurduğu görüşünü dile getiren Kürt şahsiyetlerden biri, "eylemsizlik sürekli olmalıdır" diyerek, devletle birlikte hazırlanacak "5-10 yıllık bir yol haritası" gereği üzerinde durmuştur. Aynı kişi "silahları bırakın" ön şart olmasını dedikten sonra, "dağların boşalması Hizbullah'ın doldurmasıyla sonuçlanır. Silahlı İslami Kürt hareketi, İran, Hamas, Hizbullah, El-Kaide gibi unsurların etkisi altına girer. Bırakın dağda dursunlar. Eylemsizlik sürdüğü takdirde, PKK'nin dağda bulunması, Türkiye'nin çıkarına" şeklinde ilginç bir görüş dile getirmiştir. "Abdullah Öcalan ve Kürtler tatmin olmadan, gerilla silah bırakmaz" diyen aynı Kürt şahsiyeti, "Şeyh Sait'in, Seyyid Rıza'nın gerillası olsa, sonları böyle olmazdı" sözleriyle, çözüm noktasına ulaşılan dek PKK'nin "dağdaki silahlı gücü"nü Kürt kitleler tarafından bir güvence unsuru olarak algılanacağını ileri sürmüştür. PKK'nin silahlı güçlerinin başkomutanı konumunda bulunan Murat Karayılan da aynı görüşü şu güçlü ifadelerle dile getirmektedir:

Gerilla, Kürdistan devriminde stratejik bir güçtür. [...] Gerillanın var olması demokratik toplumsal sahanın da rolünü oynamasına zemin sunmaktadır. Gerillanın yarattığı denge üzerinde bugün Kürdistan'da demokratik, siyasi ve serhildan mücadelesi yürütülmektedir. [...] Eğer gerillanın yarattığı ortam, denge unsuru olmasaydı ne Türk devleti, ne de başka devletler Kürt halkının siyasi demokratik mücadeleye yürütmesine bu denli göz yummazlardı. [...] Bu denge ortamında halkımız ve demokrasi güçleri de siyasi demokratik mücadele olanakları bulabilmektedir. Örneğin gerillanın varlığı olmasaydı Alevi halkımıza ve tüm Alevilere yaklaşım farklı olurdu.

Aynı şekilde, Türkiye'de yasal alanda faal olan bir başka tanınmış ve etkili Kürt şahsiyeti de, yukarıda aktarılan bu görüşle uyumlu biçimde "Kürtler, Abdullah Öcalan'ın ev hapsiyle başlayıp nihai özgürlüğüne varacak olan, dağdakilerin kademeli olarak ineceği, yasal güvenceye kavuşmuş kimlik haklarıyla ilgili gelişmelerin birbiri ardına gideceği bir sürece dayalı çözüme, yani bu yol izlenerek varılacak bir 'silahsızlanma'ya razı olurlar, bunu kabul ederler. Aksi halde, silah bırakılmasına razı olmazlar. Kürtler silahlı güçleri kendi 'güvence[leri]' olarak görüyorlar" demiştir.

Bütün bu yaklaşımlar, 1999 tecrübesi sonucunda ortaya çıkan güvensizlik ortamıyla birleştiğinde, PKK'nin silahlarını bırakmasını, bir başka deyişle "dağdan iniş"i, sandığından daha girift hale getirmektedir.

Abdullah Öcalan da o dönem, "sınır dışına çekilme" ve "silahlı mücadeleye son verme"nin "dağdan iniş" için bir adım olduğunu öne sürerek, "dağdan iniş" in nasıl olabileceğini kendi açısından açıklamıştı:

Genel af ve demokratik hukuk reformuyla birlikte PKK silahları tümüyle bırakmaya hazırdır. Bu sefer dışarıdan içeriye gelip silahları bırakma çağrısını şimdiden yapıyorum. Bu gerçekleştiğinde, silahlar da dâhil her şeyi Türkiye'nin gücüne katmaya hazırdır. Demokratik hukuk reformu ve genel af olursa, bunun için açık siyaset yapılır... Devlet ne zaman gelin derse, silahlarla birlikte gelinir. Ne kadar silah isterlerse, getirilecek. Ama demokratik hukuk reformu ve genel af şartıyla.

Tüm bu görüşlerden, PKK'lilerin ve örgütün yandaşlarının "dağdan iniş" ve dolayısıyla silahların bırakılmasını çözüme ulaşmanın ön şartı değil, müzakereyle varılacak bir uzlaşmanın sonucu olarak, yani son aşama olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bir anlamda, "dağdan iniş" ya da "silahlara veda" çözümün ön koşulu olmaktan çıkmakta ve Kürt isyanının sona ermesiyle eşanlı hale gelmektedir.

Abdullah Öcalan'ın yakalanıp İmralı Adası'na getirilmesinin ardından, 1999 yılının ilk üç çeyreğinde meydana gelen gelişmeler, "dağdan iniş" ve PKK'nin silahları nihai olarak bırakması için ne yapılması ve ne yapılmaması gerektiğini, bugün için de geçerli dersler halinde ortaya koymaktadır.

1. PKK'nin silahlı güçlerinin Türkiye dışına çıkarılması –ki, 2009'da Açılım'ın başlamasından sonra da gündeme getirilen önemli bir talep olmuştur– "dağdan iniş"le eşanlı olmadığı gibi, "dağdan iniş"i sağlamak için yeterli bir adım da değildir;
2. PKK'nin silahlı güçlerini sınır dışında da olsa (Kandil) muhafaza etmesi, örgütün ve örgüt üzerinde Abdullah Öcalan'ın etkisinin devamı için zorunludur. Bu, Abdullah Öcalan'ın geleceğini devletle görüşmek için vazgeçmeyeceği bir kozdur;
3. PKK'nin "dağdan iniş", ancak PKK'nin Türkiye'nin siyasal hayatına katılması için önü açıldığı takdirde söz konusu olabilecektir. Bunun hukuki düzenlemeleri yapılmalı, "Örgüt" bir bütün olarak ele alınmalı, dolayısıyla içeriği ve kapsamı 'genel af' olacak bir adım atılmalıdır.

SİLAHLI MÜCADELEYE DÖNÜŞ

1999 yılında PKK'nin silahlı güçlerini Türkiye sınırı dışına çekmesiyle ele geçirilen fırsatların gereğince kullanılamamış olması, 2004 yılında PKK'nin silahlı mücadeleyi yeniden canlandırmasına yol açan nedenler arasında sayılabilir. Türkiye sınırlarının dışına çıkmış olan PKK silahlı güçlerinin bir bölümü, özellikle 2004'ten başlayarak, tekrar Türkiye'nin büyük ölçüde Güneydoğu ve Doğu bölgesinde yer alan dağlarına geri dönmüşlerdir.

PKK'nin silahlı mücadeleyi Abdullah Öcalan'ın kararı ve talimatıyla 1 Haziran 2004'ten başlayarak yeniden canlandırması, örgütün o tarihte içine girdiği en önemli iç krizle de yakından ilişkili gibi gözükmektedir.

PKK'de Yaşanan Bölünme ve Bir İç Bütünlük Aracı Olarak Silahlı Mücadele

Irak'ın Amerikan işgali altına girmesi, Amerikan güvenlik şemsiyesi altında ülkenin kuzeyinde özerk hatta yarı bağımsız bir Kürt varlığının oluşacağı şartların belirmesi, Türkiye'nin AB yolunda mesafe alması, PKK'nin mücadelesinin parametrelerini de etkilemiştir.

2003 yılında örgütün üst yönetiminde kendini gösteren görüş ayrılığı, 2004 yılında uzlaşmaz bir noktaya ulaşmış ve parçalanmaya neden olmuştur. Aralarında ... nüfuzlu yöneticilerin ve kıdemli kadroların bulunduğu bir ekip, Türkiye içinde de önemli bir destek elde ederek örgüt yönetimine ağırlığını koymaya başlamıştır.

Görüşmelerde edindiğimiz bilgilere göre bu ekip, aşağıda kabaca ifade ettiğimiz görüşleri nedeniyle örgütün geri kalan yönetici kadrolarıyla ayrı düşmüştür:

1. Lider kültünün (yani Abdullah Öcalan'ın sorgulanamaz liderliğinin) reddi;
2. Silahlı mücadelenin gereksizliği düşüncesi. Türkiye'nin AB yolunda yapmakta olduğu demokratik reformların, Türkiye içinde siyasal mücadeleyi mümkün kıldığı. PKK'nin siyasallaşarak

- ve silahlı mücadeleyi tümüyle reddederek Türkiye siyaset sahnesinde rol almak için çalışmasının gerekliliği;
3. PKK'nin ikinci maddeyle de ilişkili olarak Kürdistan'ın her dört parçasında birden örgütlenmeyi reddederek sadece Türkiye örgütüne dönüşmesi;
 4. Irak Kürdistanı'nda bir Kürt yönetiminin oluşmasının Kürt tarihinde olumlu bir aşama olarak değerlendirilerek, Irak Kürt örgütleriyle yakın dayanışma içine girilmesi;
 5. Amerika'nın Irak işgalinin Kürtler lehinde bir gelişme olarak değerlendirilmesi, "emperyalist Amerika" tezlerinin bir kenara bırakılarak ABD'yle ilişkiye girilmesi.

İmralı'dan gelen talimatla, söz konusu ekibin PKK organlarından ihraçlarının yanı sıra silahlı mücadelenin 1 Haziran 2004'te tekrar başlatılması kararı duyurulmuştur. Abdullah Öcalan, aralarında kardeşi Osman Öcalan'ın da bulunduğu, PKK'nin üst düzey yönetici kadrolarının kopuşunu, kendisini hedef alan ve ABD'yi sorumlu tuttuğu bir komplo olarak görmektedir.

Karayılan, PKK içindeki bölünmeden, üstü kapalı biçimde de olsa ABD ve Irak Kürdistanı'nda kendisiyle ittifak halinde bulunan Celal Talabani'yi ve onun liderliğini yürüttüğü Kürdistan Yurtseverler Birliği'ni (YNK) sorumlu tutmaktadır.

Böylece, PKK'nin silahlı mücadelesinin tırmandırılmasında, örgüt içi çatlıkların üstesinden gelebilme amacının belirleyici bir rol oynamış olduğu hükmüne de varılabilir. Nitekim Türkiye'de silahlı mücadele karşıtlığıyla tanınmış ve PKK'den kopan yukarıdaki isimlere yakın duran bir Kürt aydını, görüşmemizde, PKK'nin 1 Haziran 2004'te Abdullah Öcalan'dan aldığı talimat doğrultusunda silahlı mücadeleye geri dönme kararı hakkında şu yorumda bulunmuştur: "*Savaş kararı, savaşın dışında kalan kadroların görüşlerini, tartışmaları durdurdu, önemsizleştirdi. Savaş kararı, PKK içindeki bölünmeyi gideren, kadroları bir arada tutan rol oynadı. Türk derin devletinin amacı da buydu. Derin devletle, PKK'deki savaşçı kanadın, Cemil Bayık gibilerinin menfaatleri çakıştı.*"

Silahlı Mücadeleyi Kimler İstedi?

1 Haziran 2004'te yeniden başlatılan silahlı mücadele hazırlıklarının, aslında bir hayli gerilere gittiği gerek Abdullah Öcalan'ın açıklamalarından, gerekse PKK'nin silahlı güçlerinin başındaki isim olan Murat Karayılan'ın kitabında dile getirilenlerden anlaşılmaktadır. Öcalan, Irak'ı işgal eden ABD birliklerinin, "Medya Savunma Alanları"na girmesinden kaygı duyarak, PKK'nin silahlı güçlerinin Kuzey Irak'tan Türkiye'ye geri dönmelerini öngörmüştür. PKK ve Kürtlerin bir bölümünün dilinde, Irak Kürdistanı "Güney", Türkiye'nin Kürt bölgeleri "Kuzey" olarak ifade edilmektedir. Öcalan, 4 Eylül 2002 tarihli İmralı görüşme notlarında, PKK'nin silahlı güçlerine (HPG - Hêzên Parastina Gel - "Halk Savunma Kuvvetleri") Türkiye'ye giriş yapmaları çağrısında bulunmaktadır; "*Meşru savunma için HPG'yi geliştirin. Gerekirse sayıyı 100 bine çıkarınlar. Kuzey'e de girebilirler. Ben onlara sınır koymadım.*" Öcalan'ın bu değerlendirmesinden sonra, PKK mensupları gruplar halinde Türkiye'ye girmeye başlamıştır ve 2003 yılına geldiğinde Türkiye'deki PKK gruplarının sayısı 1500'e ulaşmıştır.

Görüştüğümüz kişilerden bazıları, devletin bazı birimlerinin ya da diğer bir deyişle 'derin devlet'in, PKK'nin silahlı mücadeleye geçiş hazırlıklarından kesinlikle haberdar olduğu görüşünü dile getirmişlerdir. Bu yorumu yapanlar, devlet ya da 'derin devlet'ten kastedilenin ne olduğu sorusuna, "asker" veya "Genelkurmay" cevabını vermektedirler.

Nizamettin Taş (Botan) Kasım 2010'da Erbil'deki uzun görüşmemizde, Abdullah Öcalan'ın, kendilerinin PKK'den uzaklaştırılmalarıyla sonuçlanan, 1 Haziran 2004 tarihli silahlı mücadelenin yeniden başlatılması kararını işittikleri zaman ne düşündüklerini şu sözlerle aktarmıştır: "*Savaş kararını Genelkurmay iradesidir diye yorumlamıştık. Devlet müdahalesidir. PKK'nin siyasallaşması, Genelkurmay'ın hesabını bozacaktı. Savaş olmasa, ordu siyasete nasıl müdahale edecekti?*"

Abdullah Öcalan 29 Nisan 2011 tarihli görüşme notlarında, yukarıda çeşitli boyutlarıyla üzerinde durduğumuz, etkilerini ve sonuçlarını halen hissettiğimiz, ders çıkarılması gereken dönemi şu şekilde açıklamaktadır:

2002'de AKP iktidarı başladıktan sonra ordudaki, benim JİTEM dediğim Gladio güçlerinin iki-üç sefer darbe teşebbüsünde buldukları şimdi anlaşılıyor, fakat başarılı olamıyorlar. 5 Kasım 2007 tarihinde Bush-Erdoğan Zirvesi'nden sonra ABD açıkça desteğini ordudan çekip AKP'yi desteklemeye başlamıştır. Aslında

Ergenekon davasıyla yapılan da budur. Ben bu generaller için "satılmış" demiştim, daha sonra Veli Küçük de 5 Kasım Erdoğan-Bush görüşmesini kastederek "biz o gün satıldık" demişti. Aslında başlarına geleni iyi anlamıştı.

HABUR, KCK TUTUKLAMALARI VE AĞIR SONUÇLARI

2005 yılı itibarıyla Öcalan'la kurulan temaların, askerlerin idaresinden giderek çıktığı ve Başbakan Tayyip Erdoğan'la daha yakın bir çalışma içinde bulunan MİT'e kaydığı, rapor çalışması sırasında edindiğimiz bilgiler arasındadır. 2007 yılında başlayan Ergenekon soruşturması kapsamında ortaya çıkan, AK Parti hükümetini hedef alan darbe girişimlerinin 2003 ve 2004 yıllarında yoğunlaştığı ama sonuç vermediği bilgisi göz önüne alınırsa ve buna Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakerelerinin başlatılması kararının 2004 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen Brüksel'deki AB Zirvesi'nde alındığı gerçeği eklenirse, söz konusu kaymanın zamanlamasıyla ilgili bir ipucu da elde edilmiş olur. AK Parti hükümeti, Ekim 2005'te AB'yle tam üyelik için müzakerelere başlamış ve Türkiye'nin konumu "Aday Ülke"den "Katılımcı Aday Ülke"ye değişmiştir.

Bu gelişmeler, sivil yönetimin konsolide olmasının işaretidir, dolayısıyla Abdullah Öcalan'la devletin yürüttüğü temaların askeri kurumlardan sivil kurumlara geçişinin nedeni olarak da algılanabilir. Bu arka plan üzerindeki gelişmeler, 22 Temmuz 2007'de yapılan genel seçimleri AK Parti'nin yüzde 47 gibi çok yüksek bir oy oranıyla kazanmasının ardından "Açılım"ın da önünü açmıştır.

Kürt Sorunu'nun çözümü girişiminin başlangıcı olarak ilan edilen "Açılım", "Açılım'ın Koordinatörü" sıfatı verilen dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın da katılımıyla, 29 Temmuz 2009 tarihinde Ankara'da Polis Akademisi'nde düzenlenen ve on beş aydın, gazeteci ve akademisyenin katıldığı bir toplantıyla başlatılmıştır. Önce "Kürt Açılımı" olarak adlandırılan girişimin ismi kısa sürede değiştirilmiş ve "Demokratik Açılım" olarak anılmaya başlanmıştır. Sonrasında Başbakan Tayyip Erdoğan, "Demokratik Açılım" yerine "Milli Birlik ve Berabertlik Projesi" adını kullanmayı tercih etmiştir.

Kamuoyunda kısaca "Açılım" olarak anılan çözüm girişiminin zirve noktası, 19 Ekim 2009 tarihinde 26'sı Kuzey Irak'taki mülteci yerleşkesi Mahmur Kampı'ndan, 8'i Kandil'den, aralarında 4 çocuk ve ayrıca kadınların da bulunduğu 34 kişilik grubun Habur sınır kapısından giriş yapması olmuştur. 8'i silahlı PKK mensubu 34 kişinin Habur'dan girişi ve sınırdaki çok kısa bir soruşturmanın ardından serbest olarak Türkiye'ye dönüşleri, silahların bırakılması konusunda "Açılım"ın hedefine ulaşacağına ilişkin büyük umutlar doğurmuştur. Ancak, grubun Habur'dan Diyarbakır'a kadar üzeri açık bir otobüsle ve on binlerce kişinin sevgi ve sevinç gösterileriyle getirilmesi, Türkiye siyasi hayatında çalkantılara ve Türkiye kamuoyunun bir bölümünün sert tepkiler vermesine neden olmuş ve "Açılım" tam da zirveye ulaştığı düşünülen bir noktada tıkanmıştır.

KIRILMA NOKTASI: HABUR OLAYI

Şu an itibarıyla Kandil'den gelenlerden 4'ü, Mahmur'dan gelenlerden ise 6'sı halen cezaevinde tutuklu bulunmaktadır. Tutuklananlar dışında kalan 24 kişi ise Türkiye'yi terk etmiş durumdadır. Gerek tutuklu bulunanlar gerekse Türkiye dışına çıkmış olanlar hakkında Malatya, Erzurum, Van ve Diyarbakır Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri'nde açılmış birden fazla dava bulunmaktadır.

Bu rapor çalışması sırasında edindiğimiz bilgilere göre, Habur'dan yapılan giriş, hükümetin "Açılım" projesinin önemli bir ayağı ve genel bir planın önemli bir parçası olarak düşünülmüştü. Genel Plan, 2005'ten başlayarak özellikle MİT Müsteşarı'nın devletin diğer kurumlarıyla eşgüdüm halinde atılacak adımları belirlemek adına yaptığı hazırlıklardan oluşmaktadır. Genel Plan, Kandil'in de bilgisi dâhilindedir ve 8 PKK'linin ilk aşamada silahlarını bırakarak Habur'dan Türkiye'ye giriş yapması bu plan uyarınca "dağdan iniş"e dek gidebilecek bir yolda atılmış ilk adımdır. Söz konusu plan, eşzamanlı atılacak adımları öngörmekteydi ve hayli kapsamlıydı. Plana göre, Türkiye, hukuk alanında Kürt Sorunu'nun çözüm çerçevesini oluşturacak adımları atarken, Abdullah Öcalan'ın tutsaklık şartlarında değişiklik yapılacak, Öcalan süreç zarfında ev hapsine geçirelecekti. Buna paralel olarak Kandil'deki 60-65 kişilik yönetici kadronun dışındaki PKK'liler "eve dönüş" niteliğinde olan ve tüm siyasal haklardan hemen yararlanmaya başlayabilecekleri bir aftan faydalanabileceklerdi. 60-65 kişi olarak belirlenen Kandil'deki PKK yönetici kadrosunun öngörülen 5 yıllık geçiş süresi boyunca Irak Kürdistanı'na yerleşmeleri ve sonrasında Türkiye'ye gelebilecekleri bir çözüm mekanizması öngörülmüştü. Söz konusu 5 yıllık geçiş süresi, bir yandan PKK'nin Kandil'deki ve ülke dışındaki yönetici

kadrolarının, diğ er yandan da onlarla eş zamanlı olarak ev hapsini tamamlayacak olan Abdullah Öcalan'ın Türkiye'nin siyasi hayatına katılmalarını öngörmekteydi. Bu çalışmanın hazırlanmasında Irak Kürt yöneticileri de rol almıştı.

Türkiye'de kimisi daha önce üst düzey güvenlik görevleri üstlenmiş olan, kimisi halen bu görevlerde bulunan yetkililer, "dağdan iniş" in sağlanabilmesi için "PKK'nin Türkiyelileşmesi" gerektiğ inin üzerinde durmaktadırlar. Kendilerine bunun tam olarak ne anlama geldiğ ini sorduğ umuzda, PKK'nin Kandil'de ve Avrupa'da kaldığı sürece yabancı güçlerin denetimine açık bir durumda olduğunu ve örgütün bu durumdan çıkması ve silahlarını bırakabilmesi için "Türkiye'nin meşru zeminlerdeki siyaseti içine çekilmeleri" nin şart olduğunu belirtmektedirler. Kendi anlatımlarıyla bu tasavvur, Türkiye'deki siyaset kulvarının PKK'ye, dağda silahlı mücadele yürütmesine gerek bırakmayacak şekilde açılmasını ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Habur girişimini, "PKK'nin Türkiyelileşmesi" nin küçük ama önemli ilk adımı olarak görmek gerekir.

"PKK'nin Türkiyelileşmesi" tasavvurunun ve üzerinde birkaç yıl boyunca çalışılmış bir planın ilk uygulanma noktası olan Habur girişimi sonrasında işlerin ters gitmesi, kamuoyunca zaten bilinmeyen planın rafa kalkmasına yol açmıştır. Özellikle, Habur'dan iki ay sonra, birçok belediye başkanını ve kapatılan DTP'den ve onun yerine kurulan Barış ve Demokrasi Partisi'nden (BDP) çok sayıda kadronun KCK Davası kapsamında tutuklanması dalgası, süreci geri döndüremeyecek şekilde etkilemiştir.

Aralarında belediye başkanlarının da yer aldığı KCK sanıklarını Diyarbakır Adliyesi önünde birbirlerine kelepçelenmiş şekilde gösteren fotoğraflar, Türkiye genelinde büyük tartışmalara yol açarken, Kürt toplumunda daha da büyük bir travmaya neden olmuştur.

2011'de 12 Haziran genel seçimleri arifesinde KCK davasıyla bağlantılı olarak tutuklananların sayısı 3200 dolayındadır. Bu rakamın büyük çoğunluğ unu BDP'nin kayıtlı üyeleri oluşturmaktadır.

Habur ve ardından gelen KCK operasyonları ve özellikle Habur'a ilişkin kendilerine verilen sözlerin tutulmadığı algısı, Kandil'de hükümete yönelik tamiri çok zor bir güven krizinin doğmasına neden olmuştur.

Habur tecrübesi, tüm taraflar için, alınması gereken ağır bir ders içermektedir. Habur, zaten bir hayli kamburlu olan soruna, bir de KCK Davası sorununu eklemiş ve ortaya çıkarttığı "güven bunalımı" nedeniyle çözüm için yapılacak herhangi bir girişimden önce karşılıklı "güven ortamı" nın oluşturulması için yoğun çaba sarf edilmesini zorunlu hale getirmiştir.

KOMA CİVAKÊN KURDİSTAN (KCK) NEDİR, NE DEĞİLDİR?

KCK'nin açılımı Koma Civakên Kurdistan'dır ve Kürdistan Topluluklar Birliğı anlamına gelmektedir. KCK, Abdullah Öcalan'ın 2004 yılında yazdığı Bir Halkı Savunmak adlı kitapta ortaya attığı "demokratik konfederalizm" ilkesi çerçevesinde örgütün yeniden örgütlenmesiyle kurulmuştur.

Öcalan tarafından geliştirilen "demokratik konfederalizm" konsepti, bir yandan ulus-devlete bir alternatif, diğ er yandan da Ortadoğ u'da sorunların çözümünü için bir model olarak önerilmiştir. Bu çerçevede, KCK, PKK'nin ve onun uzantısı olarak diğ er Kürt bölgelerinde faaliyet gösteren tüm parti ve organizasyonların koordine edildiğı bir yürütme organı niteliğindedir.

2007 Mayıs'ında Türkiye, İran, Suriye, Irak ile yurt dışındaki Kürtleri temsil eden toplam 213 kişinin katıldığı Kandil'deki 5. Kongre'de KKK'nin ismi KCK olarak değiştirilmiştir. Buna göre, Türkiye odaklı bir örgütlenme olan KKK'den farklı olarak KCK'nin Türkiye, İran, Irak ve Suriye Kürtlerini kapsayacak bir çatı örgütü olması öngörülmüştür. Abdullah Öcalan'ın statüsü "KCK Başkanı" olarak belirlenmiştir. Bir Başkan ve 30 üyeden oluşacak bir Yürütme Konseyi kurulmasına ve bu konseyin görev süresinin iki yıl olmasına karar verilmiştir. Şu an, KCK Yürütme Konseyi Başkanlığı'nı Murat Karayılan yürütmektedir.

KCK'de aşağıdan yukarı doğru örgütlenme öngörülmektedir. İçinde Gençlik Konseyi, Kadınlar Konseyi ve Türkiye, Irak, İran ve Suriye'de ve bu ülkelerin dışında yaşayan Kürtlerin temsil edildiğı iddia edilen beş ayrı konseyin yanı sıra PKK, İran'da faaliyet gösteren PJAK (Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê – Kürdistan Özgür Yaşam Partisi) ve Suriye'de faaliyet gösteren PYD (Partiya Yekiti a Demokratik –

Demokratik Birlik Partisi) gibi siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları ile PKK'nin silahlı kolu olan HPG (Hêzên Parastina Gel – Halk Savunma Güçleri) de temsil edilmektedir. Adı geçen konseylerden seçilen 300 delegenin temsil edildiği Kongra-Gel ise KCK'nin bir tür yasama organı ya da parlamentosu niteliğindedir.

Murat Karayılan, KCK'nin dayandığı “demokratik konfederalizm” ilkesinin, ütopyik görünmekle birlikte, Türkiye’de nasıl uygulanabileceğine ilişkin detayları kitabında şu şekilde ele almaktadır:

Türkiye ile her ne kadar stratejik amacımız demokratik birlik temelinde buluşmak olsa da, bizimle demokrasi+devlet yaşamak istemezlerse, buna karşı çözümsüz değiliz, alternatifimiz vardır. Bu da demokratik konfederal sistemin bağımsız bir biçimde kendini ilan etmesidir. [...] Toplum bağımsız olmalı, ulus bağımsız olmalı. Ama bağımsız ulusların konfederal sistem içerisinde birlikte ve eşit bir biçimde demokratik ulus topluluğunu oluşturması temel amaç olmalıdır. Türkiye’de bunu geliştirmek istiyoruz. Eşit olalım, Cumhuriyet’in kuruluşunda halkımızın da emeği var, kurucu bir üyedir, diyoruz. Federasyon ya da klasik anlamda otonomi gibi hedeflerimiz yoktur, bunu istemiyoruz. Siz iktidar olun, biz de sizin egemenliğinizde otonom olalım, demiyoruz. Mantığımız otonomici bir mantık değildir. Ulusların eşitliği mantığıdır, demokratik ulus mantığıdır. Ortaklaşma, çeşitli kültürlerin bir arada yaşama sistemidir. Eğer uluslar bu çerçevede birlikte yaşamak istemiyorlarsa ayrı da yaşayabilirler. Ama insanlık erdeminin temel amacı ortaklaşmadır, kardeşlik arasına sınırlar koymamaktır. [...] Sistemimiz içinde klasik bakış açısını aşamayanlar “biz bağımsız olacağız” dediğimizde devlet olacağımız anlamını çıkarmaktadırlar. Özünde böyle düşünmek ve bu mantıkla yaklaşmak konfederal sistemin reddi olmaktadır.

Türkiye’de geniş ölçekli tartışmalara zemin hazırlayan “*demokratik özerklik*” kavramı da, “*demokratik konfederalizm*” ilkesiyle ilgilidir ve KCK'nin bu ilkeye dayalı temel amaçları arasındadır.

Yedinci Bölüm

Önümüzdeki Süreçte Kürt Sorunu ve PKK

YENİ ANAYASA, YENİ ÇÖZÜM SÜRECİ

Seçim öncesi dönemde Başbakan Tayyip Erdoğan ve iktidar partisi üyeleri ile BDP kadroları arasında yaşanan sert polemikler, PKK’li silahlı unsurlara karşı askeri operasyonların artarak devam etmesi ve bu arada PKK'nin üstlendiği silahlı eylemler yeni sürece gölge düşürmüş olsa da, görüştüğümüz tüm taraflar 12 Haziran 2011 sonrasına ilişkin beklentileri ve umutları olduğunu ifade etmekteydiler. Bunun başlıca nedeni, 12 Haziran sonrasında yeni anayasa yapımı sürecine girilecek olmasıdır.

Devletin en kilit mevkilerinden birinde bulunan bir yetkili ... şöyle konuşmuştur: “*Şimdi ‘Yeni Anayasa’ ile –seçimlerden sonra– yol alma şansımız var. Yeni anayasanın birçok maddesi, Kürtlerin kendilerini içinde bulabilecekleri, Türkleri de rahatsız etmeyecek biçimde pekâlâ değiştirilebilir. Bu tür anayasa çalışmaları, tasarıları var.*” ... Söz konusu yetkililerden biri, “*nihai noktası silahsızlanma olan bir süreç*”in başlayabilmesinin, “*uluslararası taahhütler*”e de bağlı olduğuna işaret etmiş ve “*Uluslararası taahhütten kastınız İran mı?*” sorusuna, genel anlamda “*bölge ülkelerini*” ve aynı zamanda “*müttefik ülkeleri de*” kastettiği karşılığını vermiştir.

PKK SORUNU'NDA DIŞ BOYUT: İRAN, SURİYE VE DİĞERLERİ

Kürt Sorunu’nun çözümü noktasında dış güçlerin önemli olduğu görüşü bizi, “dağdan iniş” ve “PKK'nin silahlarını bırakması” sorunsalının dış boyutuna götürmektedir.

PKK'nin lider kadroları ile silahlı güçlerinin uzun yıllardır Türkiye toprakları dışında bulunmaları, Kürtlerin Ortadoğu coğrafyasında dört farklı egemen ülkenin topraklarında yaşamaları, başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinde kalabalık bir diaspora oluşturmuş olmaları, ‘PKK Sorunu’na kendiliğinden bir “uluslararası boyut” eklemektedir.

PKK'nin silahlı güçlerinin önemli bir kısmının, Irak Kürdistan Bölgesi'nin İran Kürdistanı'na bitişik olan bölümüne yerleşmiş olması, Kandil Dağı'nın doğu yarısının İran toprakları içinde bulunuyor olması, PKK'yi İran'la yakın fiziksel temasta tutan etkenlerin başında gelmektedir.

PKK'nin “dağdan iniş”i konusunda “İran faktörü”nün önemini altını çizen Kürdistan Sosyalist Partisi Genel Sekreteri, görüşmemiz sırasında “*İran, Kürt Sorunu’nun çözümünden yana değil. Hatta buradaki durumdan, yani Erbil’de bir Kürt yönetiminin bulunmasından da hoşlanmıyor ama artık oluşmuş, de facto bir Kürt yönetimi var. Türkiye’nin Kürt Sorunu’na yaklaşımı farklı olur. İran politikası Türkiye gibi*

ezberlere bağlı davranmıyor. Tekere çomak sokabilir" sözleriyle, PKK'nin silahlarını bırakması konusunda İran'ın oynayabileceği olumsuz role dikkat çekmiştir. ... Abdullah Öcalan da son dönemdeki görüşmelerinin notlarında "İran faktörü"ne dair ilginç göndermelerde bulunmaktadır:

Yüksekova'da yaşanan olaylara ilişkin kısa bir değerlendirmede bulunacağım. Yeterince anlaşılıyor, provokasyon sözü mevcut durumu tam açıklamıyor; provokasyon bu olan bitenler karşısında hafif kalıyor, iş daha ciddi, daha derindir. İşin arkasında İran vardır. Bu, Türkiye ile güvenlik anlaşması çerçevesinde geliştirilmiştir. O bilinen Hizbullah tahliyesi vardı. Onlar daha sonra İran'a kaçtılar. Bunlar önceden anlaşılacak şeylerdir. İran daima böyle şeylerin arkasında durur. Elini bir şeye uzatır. Kendine bağlı bu tür güçleri daima oluşturur ve destekler. Geçmişte de bazı Kemalist aydınlarla karşı bu tür şeyler yaptılar. Yine aynı şeyleri Orta Doğu'da da yapıyor. İşte Lübnan'da, Suriye'de, Bahreyn gibi yerlerde de bu tip işler yapıyor. Bahreyn'deki Şii ayaklanmasının arkasında İran vardır. İran'ın tarzı budur. İran, Hakkâri, Yüksekova, Van gibi sınır bölgelerinde parayla, silahla bunu yapar. Paraya ve silaha zaf ve eğilim gösteren birileri her zaman bulunur zaten. İşte görüyorlar Kürt halkı bazı şeyler kazanıyor, kazanımları var, buna ortak olalım diyorlar. Hesap bu. Amaçları Kürt halkının mücadelesinin üstüne dini kullanarak konmaktır.

Bununla birlikte, bu açıklamaları yaptıktan kısa bir süre sonra, Türkiye'nin Ortadoğu'daki Arap halk ayaklanmaları üzerinden ABD'yle "Kürtlerin kellesi üzerinden" anlaşmış olduğundan kaygılanan Öcalan, bu kez de Kürtlerin İran ve Suriye'yle anlaşabilecekleri üzerinde durmuştur:

Türkiye ABD'yle anlaşarak Kaddafi'yi sattı. Şu an NATO'ya sağlanan İzmir'deki askeri üs de gösteriyor ki, Türkiye tamamen ABD'yle anlaşmış durumda ve bütün imkânlarını seferber etmiştir. Kürtleri de bu politikalarla bağlantılı olarak satmıştır. Buna bütün Kürtler dâhildir. Suriye'deki, İran'daki, Irak'taki Kürtler de dâhildir. Kürtler Suriye ile de, İran ile de anlaşmaya çalışabilir. Bu süreçte Suriye ve İran'a şu söylenebilir; sakın Kürtleri kullanmaya kalkmayın. Bu, onlar için bir felaket olur, onların sonu olur. Ben onları sert bir şekilde uyarıyorum. Kürtlerle anlaşmalıdır. Demokratik özerklik temelinde bir anlaşmaya gidilebilir. Şayet Suriye devleti kabul etmezse Kürtler muhaliflerle hareket edebilirler. Ancak Suriye'deki muhaliflerle birlikte hareket etme durumunda da çaba Suriye'yi demokratikleştirmek yönünde olmalıdır. [...] Bugünden sonraki tabloyu şöyle görüyorum. Bunu halkımız, herkes bilmeli. Suriye ve İran'daki Kürtler özgürlük çizgisinde kalacak ve daha da geliyecekler. Irak'taki Kürtler ise, özellikle bir kesimin İran'la derin ilişkileri var ve İran'ın etkisi çok fazla. İran'ın buradaki etkisi köklü olduğu için tamamen İran'dan kopmazlar. Bu nedenle oradaki Kürtlerin politik olarak ikiye bölünme tehlikesi vardır, bu şimdiden görülmelidir.

Irak Kürt yöneticilerden biri, yaptığımız görüşmede, Suriye'de patlak veren olaylar konusunda Türkiye hükümetinin takındığı tavrın, Suriye Baas rejimini çok öfkeliendirdiğini belirterek şöyle demiştir: "Suriyeliler, bir zamanlar PKK kartını ellerinde tutarlardı. Bu kartı tekrar kullanmak istemeleri kimseyi şaşırtmasın."

Öcalan, daha önceki de devletle bir restleşme içine girdiği dönemlerde, PKK'nin bölge dengeleri içindeki konumunu Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanabileceğinin ipuçlarını vermişti. Öcalan'ın 10 Eylül 2003 tarihli şu sözleri o dönem restleşme sürecinin hangi parametrelerle sürdürüleceğini gözler önüne sermekteydi:

Türkiye ABD'ye yaklaşırsa, PKK, İran, Suriye hatta Rusya'ya yaklaşıyor. Türkiye, İran ve Suriye ile ilişki geliştirirse, PKK, ABD ile ilişkiyi geliştirir. Bu bir tahterevallî gibi değişik. Bu tür ilişkiler doğaldır.

Aynı Abdullah Öcalan, PKK'nin dış boyutunu, Türkiye'ye karşı bir koz olarak ne şekilde kullanabileceğine dair sinyaller verirken, "Türkiye içi uzlaşma" potansiyelini de vurgulamaktadır:

PKK'ye gelin denilebilir. Seksen yıllık hatayı düzeltmek gerekiyor. Çağrı yapılır, demokratik siyasi bütünlüğe katılıma gelirler. PKK buna gelmiyorsa başta ben olmak üzere müdahale ederim.

ÇÖZÜM SÜRECİNİN ACİLİYETİ

Kürtlerin Türkiye'den kopma ve ayrı, bağımsız bir devlet kurma hedefi gütmediklerini, ancak Türkiye sınırları içinde "eşit vatandaş statüsü" ile "hükümlerlik paylaşımı" istediklerini, "demokratik özerklik" kavramının esas olarak bunu ifade ettiğini vurgulayan Kürt şahsiyetlerden biri, "Türkiye işte o zaman, gerçekten bölgesel bir güç olacak" diyerek, "Kürt isyanı"nın çözümünün Türkiye'yi bir bütün olarak uluslararası sahnede güçlendireceğinin üzerinde durmuştur.

Irak Kürt yöneticilerinden biri de aynı şekilde, "sorunu Türkiye kendi içinde çözmezse, başkaları PKK'yi kullanır" diyerek, sorunun bölgesel ve uluslararası boyutuna gönderme yaparken, şu görüşü savunmuştur: "Türkiye çözerse, etkisi tüm Kürtlere yayılır; bütün Kürtler Türkiye'den yana olur, ta İran'ın içine kadar, İran-İrak sınırı boyunca İran Kürtleri üzerinde etki kurmuş olur. 'Savunma hattı'nı bizim

Üzerimizden Irak'ın ortasına kadar uzatmış olur. Kürt Sorunu'nun Türkiye'nin kendi içinde çözülmesi, Suriye'ye de yansır. Çözüm, Türkiye'yi müthiş güçlendirir.”

Çözümün gecikmesi ve bununla eşanlı olarak Abdullah Öcalan'ın konumunun değişmemesi, dolayısıyla “dağdan iniş”in belirsizleşmesi ve bölgeyi saran büyük kitlesel çalkantılar göz önüne alındığında, sorunun çözümsüzlüğe sürüklenmesi ve Türkiye'deki durumun bir daha toparlanması çok zor olacak şekilde çığırından çıkması giderek güçlenen bir ihtimal olarak kendini hissettirmektedir. Bunların yanı sıra önümüzdeki dönemde tarafların asgari müştereklerde uzlaşabilecekleri bir çözümün ortaya konulmaması halinde, bir yandan Abdullah Öcalan'ın süreçten çekilmesi olasılığının ve diğer taraftan Kürt hareketinde yaşanmaya başlayan kuşak değişiminin durumu daha da çıkmaza sürüklenme ihtimali vardır.

Öcalan'ın Süreçteki Konumu

Abdullah Öcalan, 2011 yılı Mayıs ayında yaptığı ve Türkiye medyasının “yine tehdit etti” biçiminde yansıttığı açıklamalarda, İmralı'da “devlet heyeti”yle yaptığı görüşmelere dikkat çekerek “Ben bu sürece demokratik anayasal çözüm süreci demiştim” dedikten sonra, seçim sonrası dönemde yaşanacak gelişmelerin yönüne göre süreçten çekilebileceğinin ilk sinyallerini vermiştir:

Ben, 15 Haziran'da [2011] ya büyük anlaşma olur ya da top yekûn büyük bir savaş olabilir, kıyamet kopabilir, demiştim. Hem kırdada hem şehirde top yekûn bir halk savaşı gelişebilir. Bunun da sonuçları çok ağır olur. Böyle halk savaşı, sokaklarda, şehirlerde her yerde olur, hatta iç savaş olabilir, demiştim. Tekrar söylüyorum, iç savaş olursa bundan yalnızca Kürtler etkilenmez, herkes etkilenir. [...] Kürtlere açık söylüyorum. Böyle bir durumda da burada beni ölmüş bilinsinler, burada pratik önderlik yapamam.

PKK lideri aynı görüşleri bir hafta sonra yayımlanan görüşme notlarında da tekrarlamıştır:

Burada halkımıza, örgütlerimize şu çağrıda bulunuyorum: Ben sizlere pratik önderlik de yapmak isterdim ancak koşullarım elvermediği için teorik önderlik yapıyorum. 15 Haziran'a kadar bu söylediğim çerçevede bir yeşil ışık yakılmazsa, çözümün gelişeceğine dair bir bildirim yapılmazsa, beni ölmüş bilin! Artık ondan sonra yaşanacak olan başkaldırılar, isyandır, her şey olabilir. Ben buna devrimci halk savaşı diyorum. Tarihi günler yaşıyoruz, tarihi süreçteyiz, önemli gelişmeler olur. Herkes bunların farkında olmalı. BDP, Kandil hepsi bunun farkında olarak hareket ederler. Umarım savaş olmaz, çözüm gelişir, barış olur.

Öcalan, 15 Haziran'da süreçten çekileceğine dair daha önceki haftalarda yapmış olduğu açıklamalarının ne Kürtler nezdinde ne de Türkiye kamuoyunda yeterince anlaşılmadığını belirterek, bunu tehdit etmek veya şantaj yapmak için değil, çözüme katkı sunmak amacıyla söylediğini vurgulayan yeni bir açıklama yapmıştır:

15 Haziran'da çekileceğim yönünde yaptığım açıklamaların gerek Kürtler gerek Türkiye kamuoyu tarafından yeterince anlaşılmadığını düşünüyorum. Uzun zamandan beri ve şu an omzumda oldukça yük var. Üzerimde çokça düğüm var. Benim burada, [İmralı] bu koşullarda daha fazla rol almamın, pratik önderlik yapmamın doğru olmadığını düşünüyorum. Ben daha önceleri de pratik önderlik yapamayacağımı, bunun doğru olmadığını belirttim. 15 Haziran'da çekileceğim derken, bu tehdit, şantaj olarak değerlendiriliyor. Tehdit amaçlı değil, Kürt Sorunu'nun çözümü için bu açıklamaları yaptım. Mevcut koşullarla pratik önderlik yapmam faydadan çok zarar veriyor. Gerek devlet gerek Kandil ve BDP, bütün sorunları benim üzerime yıkmış, Kürtler de benden pratik önderlik bekliyor. Bundan sonra kendi durumlarına ilişkin kendi kararlarını kendileri almalıdırlar. Benim burada zaten sonumun ne olacağı da belli değil. Bir deprem olsa burası üzerime yıkılsa ne olacak. Bu durum ömür boyu süremez. Bir kayanın bile fiziksel bir ömrü vardır. Fiziksel açıdan en fazla ne kadar dayanabilirim, bilemiyorum. O yüzden herkes kendi önderliğini yapmalıdır. Aynı şekilde Kandil'dekiler de hepsi 60'lı yaşlarına gelmişler, belli bir tecrübeye sahipler, kendileri önderlik yapabilecek tecrübeye ve olgunluğa sahiptirler.

Kuşak Farklılaşması ve Duygusal Kopuş

12 Haziran sonrası yeni anayasa yapımıyla birlikte yeni bir çözüm sürecine girilmesinin aciliyeti, yukarıda ifade edilen faktörlerin yanı sıra, özellikle genç Kürt kuşaklarında Türkiye'yle “duygusal kopuş”un çok kritik bir noktaya erişmesi ve bununla bağlantılı olarak Kürt siyasi hareketinde kuşaklar arası farklılığın ortaya çıkmasıyla da ilişkilidir. PKK'nin Avrupa'daki en üst düzeydeki ismi olan Muzaffer Ayata, Kasım 2010'daki görüşmemizde “Abdullah Öcalan bir şans. Kontrolü elinde tutuyor. Barış istiyor” dedikten sonra, çözüme ilişkin “kuşak unsuru”na vurgu yaparak “bizim kuşak bir şans; nereden baksanız biz aynı okullarda okuduk, aynı kantinlerde tartıştık, aynı derneklerde bulunduk, birlikte askerlik yaptık” diyerek, içinde bulunduğumuz dönemde genç Kürt aktivistlerinin, 'Türklerle' bu türden ortak paydalara sahip olmadıklarını anlatmak istemektedir.

Genç Kürt kuşakları ile Türkiye'nin geri kalan bölümü arasında yaşanmaya başlayan bu kopuş, Murat Belge'nin şu satırlarında da ele alınmaktadır:

'İyi Kürtler/kötü Kürtler' diye bir ayırım yapamazsınız. 'İlle yapacağım' diye tutturursanız, buna yalnız siz inanırsınız. Kürtlere bunu kabul ettiremezsiniz; hatta o 'kötü Kürt' dediklerinizin itibarını artırmış olursunuz. Bu olgu birçok kere dile getirildi: Hakkâri'ye, Cizre'ye, Muş'a gittiğimizde konuşup anlaşacağımız insan bulmak kolay değil. Zaman akıyor, yarattığımız koşullar kendi insanlarını yaratıyor. Konuşup anlaşacağımız son kuşak da (ki beş aşağı beş yukarı yaşıtımızdır) yaşlanıyor. Onların boşalttığı yerleri doldurmaya başlayanlarla ortak dilimiz kalmıyor. Bundan sonra gelenler, bizi bırakın bir yana, kendi ağabeylerinin kuşağından da 'barış' sözü dinlemeyecek.

Ahmet Türk, ... "BDP'li siyasiler sık sık 'Bizden sonra gelen nesille barış daha zor' diyor. Gençler daha mı kızgın?" sorusuna, "Öyle. Bu görülüyor zaten. Arkamızdan, savaşla büyümüş, birlikte yaşam görmemiş farklı bir kuşak geliyor. Biz yaşlı kuşak daha farklı süreçleri yaşadığımız için daha kolay diyalog kuruyoruz. Ama duygusal ayrışma başladı. Özellikle de gençlerde. Bunu ortak akılla engellememiz gerekir" karşılığını vermektedir. Ahmet Türk, bunu "Engelleyebilir miyiz?" sorusunu ise, "Evet, ama Kürtler açısından artık bu anlayışla, mevcut statükoyla yaşam sürdürülebilir değil. Bu, Türklere Kürtler birlikte yaşamayacak anlamına gelmiyor. Ama bizlere bir statü lazım. Ayrıca Öcalan'a ev hapsi gündeme gelse tansiyon düşer. Bir formül bulunmazsa meselelerin çözümü zor" diye cevaplıyor.

Sekizinci Bölüm Öneriler

I. Taraflar (Devlet ve PKK) arasında çözüm yönünde yol alınabilmesi için öncelikle bir güven ortamının yaratılması, bu amaçla KCK Davası'nın düşürülmesi.

Güven ortamının sağlanmasının önkoşulu, KCK Davası'ndan tutuklu bulunan sanıkların, başta seçilmiş belediye başkanları olmak üzere büyük bölümünün serbest bırakılmalarının sağlanması ve davanın düşürülmesidir. KCK Davası'nın düşürülmesi ve tutukluların serbest kalması, Kürt siyasi kadrolarının meşru ve yasal zeminde siyaset yapmaları için önlerinin açılması anlamına geleceği ve "dağdakiler"e Türkiye'de böyle bir imkânın var olduğu yönünde bir işaret vereceği için özellikle önem taşımaktadır.

Netice itibarıyla, KCK Davası tutuklularının önemli bir bölümü, PKK'yle bağlantılı olmakla birlikte, dağda silahlı eylem yapmak yerine yasal alanda örgütlenmeyi ve siyasi mücadeleyi tercih etmiş kişilerden oluşmaktadır. Meşru ve yasal alanda siyaset yapacak yüzlerce kadronun, sonuç olarak, siyasi nitelikteki eylemlerinden ötürü tutuklanmaları, PKK'nin silahlı mücadeleye devam tercihini özendirme gibi olumsuz bir rol oynamaktadır.

KCK Davası'nın düşürülmesi ve bu yolla çok sayıda tutuklunun serbest kalması için, davanın açılmasına ve tutuklamalara imkân sağlayan Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) ilgili bazı maddelerinde değişiklik yapılması yeterli olacaktır. Mart 2006'dan sonra bölgede meydana gelen kitlesel gösterilere katılanların ve bunun sonucu olarak gözaltına alınıp haklarında dava açılanların sayısı binlerle ifade edilmektedir. Şu an bile dava kapsamında cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin sayısı 100 binin üzerindedir. Bunların önemli bir bölümünü de çocuklar oluşturmaktadır. Bu sayı 12 Eylül 1980 dönemindekinden bile daha yüksektir.

KCK Davası avukatlarından, Diyarbakır Baro Başkanı Emin Aktar kendisiyle yaptığımız görüşme sırasında şöyle demiştir:

Kitlesel gösterilere katıldıkları iddiasıyla haklarında dava açılanlar bir tek eylem sonucu birkaç yasa maddesini ihlal ile suçlanmaktadır. Bu durum suç ve ceza adaleti ile orantılılık ilkelerini göz ardı etmek suretiyle kamuoyu vicdanını rahatsız etmektedir. Keza sayıları binlerle ifade edilebilecek olan bu kişilerin, sicilleri nedeni ile ileride topluma kazandırılması ve insan onuruna yakışır bir iş bulmaları ve bu işte çalışmaları da mümkün olmamaktadır. Bir eyleme katılıp slogan ya da taş atmakla suçlanan bir kişi TCK 314/2, TMK 7/2, 2911 sayılı yasanın 32. maddesi, kamu malına zarar verme gibi çok sayıda suçla itham edilmekte ve cezalandırılmaktadır. Taş atan bir kişi yıllarca örgüt içinde bulunan bir kişiden daha ağır bir cezai yaptırımla karşılaşmaktadır.

Üst düzeyde bir devlet yetkilisi kendisiyle görüşmemiz sırasında şöyle demiştir:

Bu sorunun çözümü, Türkiye'de demokratikleşmenin yol almasıyla, demokrasinin tahkim edilmesiyle, devletin 'tek devlet'e indirilmesiyle mümkün olabilir. Demokrasinin tahkimi, her türlü sözün söylenebileceği, her türlü faaliyetin şiddete, silaha başvurmadan gerçekleştirilebileceği bir yapı anlamına gelir. Bu bağlamda 'dağdan indirmek' demek, 'Kurşun atma; gel, kelime at; kurşundan daha ağır kelime at, demokratik özerklikten aklına ne geliyorsa hangi kavramları ortaya atacaksan at; yeter ki kurşun atma' demek. Oysa biz adamları KCK Davası'yla içeri attık. Onlar, ne olurlarsa olsun, kurşun atmak yerine 'kelime atmak' tercihini öne çıkaran bir faaliyeti temsil ediyorlardı.

II. PKK'nin "eylemsizlik" halinin sürekli kılınması.

Güven ortamının sağlanması ve sürdürülebilir olması, ancak silahların sustuğu ve susturulduğu bir ortamda mümkün olabilir. Bu nedenle, PKK'nin "eylemsizlik" halinin sürekli kılınması gerekmektedir. PKK'nin "eylemsizlik" halinin konsolide edilmesi ise, TSK başta olmak üzere, güvenlik kuvvetlerinin PKK'nin silahlı unsurlarına yönelik operasyonlarının durdurulmasını gerektirmektedir.

Operasyonların durduğu ve "eylemsizlik" durumuna süreklilik kazandırabilecek bir ortam, her iki tarafta da var olan ve "savaşın devam etmesi" dürtüsüne sahip kesimler için elverişli olan provokatif ortamların önüne geçilmesine imkân sağlayacaktır.

III. Kürtlerin TBMM'de en geniş, adil ve gerçekçi temsilinin mümkün kılınması.

"Dağdan iniş"i özendirerek şekilde meşru ve yasal zeminde siyaset yapılmasının önünün gerçekten açık olduğunun en anlamlı göstergesi, KCK Davası'nın düşürülmesinin yanı sıra, Kürtlerin TBMM'de en geniş, adil ve gerçekçi temsilinin mümkün kılınmasıyla olabilecektir.

Bu durum "Türkiye'de iç barışı" ve "PKK'nin Türkiyelileşmesi"nin sağlanabilmesi için seçim barajının yüzde 10'un altına çekilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu düzenleme, bir demokratik gereklilik olmasının yanı sıra, Kürt Sorunu'nun şiddetten arındırılması için çok önemli bir pratik değere sahip olduğu için de benimsenmelidir.

IV. Kürt Sorunu'nun çözümüne ilişkin hukuki çerçevenin hayata geçirilmesi.

Yukarıda sıralanan bu adımlar, Kürt Sorunu'nun çözümüne ilişkin zorunlu hukuki çerçeve gerçekleşmeden anlam kazanamaz. Bunların başında, yeni bir anayasanın hazırlanması ve yeni anayasada yeni bir vatandaşlık tanımı yapılması gelmektedir. Aynı şekilde, genel bir Kürt halk talebi haline gelen anadilde eğitim ve öğretim konusunun, tatminkâr bir çözüme kavuşması da büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla yeni bir anayasa yapımı, Kürt Sorunu'nun şiddetten arındırılarak çözülmesi doğrultusunda hayati önem taşımaktadır.

V. Kürtlere Türkiye'de yeni bir "statü" kazandırılması.

Yeni anayasa yapımıyla başlayacak yeni hukuki düzenlemeler, Kürtlere Türkiye'de yeni bir "statü" kazandırmayı amaç edinmelidir. ... "Statü"nün gerekliliği konusunda görüş birliği olsa da, bu "statü"nün ne olacağı konusunda görüşler çeşitlilik göstermektedir. Görüşler, "demokratik özerklik"ten, yerel yönetimlerin yetkilerinin güçlendirileceği bir tür âdem-i merkeziyete kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bununla birlikte, rapor çalışması sırasında yaptığımız araştırma ve görüşmelerden, Kürtlerin elde edeceği bu yeni "statü"den, Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde siyasi hayatta en geniş demokratik katılımı yer alması ve bu çerçevede yine Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kendilerini yönetebilme konumunda bulunmalarının kastedildiğini çıkarmaktayız.

VI. Abdullah Öcalan'ın tutsaklık şartlarında yeni bir düzenleme yapılması.

Öcalan'ın tutsaklık şartlarında yapılacak yeni bir düzenleme de, sorunun çözümü ve "dağdan iniş"in sağlanabilmesi açısından kaçınılmaz görülmektedir. Tutsaklık şartlarında yapılacak yeni düzenleme, kısa vadede şartların iyileştirilmesinden orta vadede Öcalan'ın serbest kalmasına dek uzanan bir düzlemde ele alınabilir. ... Ev hapsi kavramı, Öcalan'ın "devlet heyeti" dışındaki insanların da kendisiyle görüşebileceği bir konuma gelmesini ve örgütüyle ilişkilerini çözüme daha etkin bir katkı yapacak şekilde kurabilmesini sağlayacak bir imkân olarak değerlendirilmektedir.

Öcalan'ın konumunun ne olacağına ilişkin en radikal önerinin, Türkiye Kürtleri arasında Öcalan'a karşıtlığıyla bilinen bir şahsiyetten gelmesi ise şaşırtıcı olmuştur. Söz konusu Kürt şahsiyet, "devletin PKK'yi nasıl çözebileceği" sorusuna kategorik bir cevap vermiş, "Başkanı'nı serbest bırakacaksınız. Başkanı öyle

durdukça, PKK'yi çözemeyiz" diyerek, Öcalan'ın serbest bırakılması gereğini vurgulamıştır. Bununla birlikte, bunun "kademeli" olabileceğini ve en az "2 yıllık bir geçiş süresi"yle uygulanabileceğini de sözlerine eklemiştir.

Iraklı Kürt liderler de dâhil, görüştüğümüz çok sayıda kişi, Abdullah Öcalan'ın 63 yaşına gelmiş olduğunu, 12 yıldır tutsak bulunduğunu, idama mahkûm olmuş hiç kimsenin bu kadar uzun süre tutsak kalmasına rastlanmadığına işaret ederek, soruna Abdullah Öcalan yaşarken çözüm bulunmasının önemi üzerinde durmaktadır.

VII. "Dağdakiler" için aşamalı bir af uygulanması.

"Dağdakiler" için aşamalı affın, bu rapor çalışması sırasında görüştüğümüz devlet yetkililerinden PKK yöneticilerine, hatta PKK'ye muhalif Kürtlere dek yayılan geniş bir yelpazede, PKK'nin silahlı güçlerini dağlardan ve bu arada Kandil'den indirmek için en geçerli yol olduğu dile getirilmiştir. "Dağdakiler" için aşamalı af, kendileriyle görüşmeler yaptığımız farklı siyasal pozisyonlara sahip neredeyse herkesin üzerinde uzlaştığı en önemli kesişme noktalarından biri olmuştur. Elbette ki, nihai bir "toplumsal barış"ın elde edilebilmesi için "aşamalı af"ın sadece PKK'lileri değil, PKK'den kopmuş ve ayrılmış olmakla birlikte PKK eylemlerinden ötürü cezai kovuşturmayla uğrayan ve yurt dışında yaşamak zorunda kalan binlerce kişiyi de kapsamaması gerekmektedir. Bu durumda, hiçbir zaman PKK'li olmamış olsa da, Kürt sorunuyla ilgili gelişmelerden ötürü yurt dışında bulunan çok sayıda kişinin de aynı uygulamadan yararlanması gerekmektedir. Bütün bunların gerçekleşmesi, ancak özel bir kanunun çıkarılmasıyla mümkün olabilir.

Af başlığı altında veya bu sözcüğün doğurabileceği tepki nedeniyle, bir başka isim verilerek yapılabilecek benzer bir düzenlemeden bahsedilirken kullanılan "aşama" terimi, Türkiye'de siyasi hayata hemen dâhil olmaları sağlanacak silahlarını bırakmış PKK'liler ile PKK yönetici kadrosu arasında ayırım yapma zorunluluğuna işaret etmektedir. Kandil'deki 60–65 kişilik yönetici kadronun, Türkiye'de siyasi hayata yasal biçimde dâhil olabilmesi için belli bir zaman planı oluşturulması ve bu zaman planının Öcalan için hazırlanacak olan ve onun da aynı imkânlardan yararlanmasını hedefleyen planla eşzamanlı olarak tasarlanması gerekmektedir.

Raporun hazırlık sürecinde yaptığımız görüşmeler ve araştırmalar sonucunda PKK'nin ilk kez ateşkes ilan ettiği 1993 yılında Turgut Özal tarafından geliştirilen aşamalı af düşüncesinin, PKK'nin silahlı güçlerini "dağdan iniş"e ikna edebilecek en geçerli yöntem olarak halen geçerliliğini koruduğu saptanmıştır.

Çeşitli dönemlerde "Pişmanlık Yasası" adıyla gündeme gelen, hatta TBMM'den de geçen düzenlemelerin soruna hiçbir çözüm getirmemesinin temel nedeni, bu düzenlemelerde konuya siyasi açıdan yaklaşılmamış olması, örgütün bir bütün olarak ele alınmaması, yönetici kadronun kapsam dışı bırakılması ve bu şekilde örgütü bölme ve tasfiye etme niyetinin ön planda olduğu izlenimi yaratılmasıdır.

Turgut Özal, yönetici kadro ve özellikle Abdullah Öcalan hariç, tüm silahlı PKK'lilerin Türkiye'ye veya evlerine dönerek her türlü haktan derhal yararlanabilecekleri; Abdullah Öcalan dâhil yönetici kadronun ise 5 yıllık bir geçiş sürecinden sonra –bu dönem zarfında suç işlememeleri kaydıyla– aynı haklara kavuşacakları aşamalı bir af tasarlamaktaydı. Devletin çeşitli birimleri tarafından daha sonraları üzerinde çalışılan diğer af tasarımları da, büyük ölçüde aynı esaslara bağlı kalmıştır.

Bu çeşit bir affın hukuken nasıl mümkün olabileceğine dair sivil toplum tarafından geliştirilen çeşitli ipuçları da mevcuttur. 25 Mayıs 2003 tarihinde Diyarbakır'da açıklanan ... Diyarbakır, Van, Batman, Şanlıurfa, Mardin, Siirt, Bingöl, Ağrı ve Tunceli barolarının ortak önerisi olan yasa taslağı, geçerliliğini halen korumakta ve benimsenmesi halinde pratik sonuçlar üretme imkânı sunmaktadır.

Habur sonrasında sürecin tıkanmasıyla beraber, aşamalı af da uygulanamadan devre dışı bırakılmıştır. Bununla birlikte, devletin üst düzey bir yetkilisinin aşağıda alıntıladığımız çarpıcı değerlendirmesi, "dağdan iniş" konusunun geleceğine dair iyimser bir bakış açısı yaratmaktadır:

Örgüt, aslında silahlı mücadeleyi bitirmek istiyor. Bunun kanıtı, "dağdan adam gönderme" konusunda yaptığı işbirliği. Habur'da bunu ortaya koydular. Süreç işleseydi, grup grup adam göndereceklerdi. Avrupa'dan gelecekler hazır. Bunu, karşılıklı işbirliği ve eşgüdümle yaptık. Habur iyi yönetilemeyince

büyük güven bunalımı doğdu. Ama Habur'daki süreç, yine canlandırılabilir. Türkiye'de demokratik bir ortam yerleşirse, bunun hukuki yapısı oluşturulursa, halk da örgüte silahlı mücadelenin bitirilmesi yönünde etkide bulunabilir. [...] Evet, bölgedeki yeni ve genç kuşaklar, büyük bir ruhi kopuş halindedir. Doğru. Ancak, başka bir ülkeye de meyretmiyorlar. Gittikleri, dayanmak istedikleri bir başka yer de yok. Bu, sorunun Türkiye içinde çözümü için olumlu bir unsur olarak ele alınabilir. Müthiş bir güven bunalımı doğmuş olduğu için, güveni yeniden kuracak adımlar atmak gerek. Bunun için yasal değişiklikler de yapmamız gerekiyor. Örgütü dağıtmak için bir komisyon kurulur. Buna BDP'liler bile alınır. İsim listesi çıkarılır. Şu isimler, hemen gelip her türlü haktan yararlanırlar denir. Şu şu isimler 2 sene, şu şu isimler 5 sene sonra. Öcalan 10 sene sonra denir. Yani bir perspektif verilir. Öcalan'a perspektif vermeden yol alamazsınız. Ancak, bütün bunları yaparken, öyle yasal düzenlemeler yapacak, öyle yasalar çıkartacak, bazı yasaları öyle düzeltereksiniz ki, gelenler içeri girmeyecek, haklarında soruşturma açılmayacak. Yani, Habur sonrası bir daha tekrarlanmayacak. Yoksa niye gelsinler?

Bu açıdan bakıldığında, uzlaşılmaz görülen PKK tarafında da sorunun çözümüne, silahlı mücadelenin sona erdirilmesine yönelik bir istek mevcuttur ve bu istek devlet yetkilileri tarafından da bilinmektedir. O halde ülkede demokratik bir ortamın yerleşmesi, gerekli hukuki altyapının oluşturulması ve en önemlisi taraflar arasında güven ortamının yeniden inşa edilmesi durumunda Habur sonrası yaşananlar ve benzeri olaylar nedeniyle tıkanan sürecin yeniden canlandırılmaması ve Türkiye'nin yakın geçmişine damgasını vuran en büyük sorunlarından birinin barışçıl bir siyasal zeminde çözüme kavuşturulmaması için hiçbir neden yoktur. Kürtlerin, yeni bir anayasa ile kendilerini eşit vatandaş hissedecekleri, bugüne dek sahip oldukları "statü"den farklı bir statü elde edecekleri demokratik bir Türkiye'de "dağıdan iniş" de mümkün olacaktır.

Ekler

Ek 1: Abdullah Öcalan'dan Yol Haritası ve Eylem Planı

"Sorun"un çözümünün en önemli ve etkili muhatabı olan Abdullah Öcalan da, "Açılım"ın başlaması üzerine 15 Ağustos'ta devlet yetkililerine kendi "yol haritası"nı sundu. Kamuoyuyla paylaşılmayan, ancak AİHM'e intikal etmiş bulunan Öcalan'ın "yol haritası"nın bir bölümünü, gerek PKK liderinin zihin kalıbını ve yaklaşımını anlamak bakımından, gerekse belge niteliği taşımasından ötürü bu rapora dâhil ediyoruz.

"Türkiye'de Demokratikleşme Sorunları – Kürdistan'da Çözüm Modelleri (Yol Haritası)" başlıklı 55 sayfalık metnin son bölümü içinde yer alan "Eylem Planı"nın "pratik öneriler"i içeren paragraflarını da aynen aktarıyoruz.

Abdullah Öcalan'ın, "15 Ağustos 2009 – İmralı" diye noktaladığı, AİHM'e de iletilmiş olan, Türk devlet yetkililerine verdiği kendi "Yol Haritası"nın, "Eylem Planı" ara başlığı altında "Demokratik Çözüm Planı" alt başlığının sonuna kadar olan bölümü şöyle:

Kürtler konusunda 1970'lerde PKK'nin doğuş sürecinde çok katı bir inkâr politikası yürürlükteydi. Sözlü olarak karşı çıkmak bile en ağır cezalarla karşılık buluyordu. Daha o dönemde sol gruplarla ortak demokratik çözümlere öncelik tanındı. ADYÖD [Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği -1975] Başkanlığı'na seçilmem bu amaçlıydı. Yürümediğinde PKK çıkışına yönelim kaçınılmazdı. 15 Ağustos hamlesine yönelim yine inkâr ve imha politikasına karşı tek alternatifti. İstedğim gibi olmasa da tüm gücümle yüklenmekten çekinmedim.

Sayın Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1990'ların başında sunduğu diyalog ortamı geliştirilseydi, belki de Kürt sorunu çok farklı konumlarda olurdu. Devlet, kendi başkanına diyalog ve müzakere için fırsat tanımadı. Geleneksel inkârcı ve imhacı pratik tüm güçler devredeydi. Cumhuriyet tarihinin en karanlık döneminden geçiliyordu. 1997-98'de siyasi ve askeri cepheden yaşanan diyalog denemesi de aynı akıbete uğradı. İç ve dış engelleyiciler, özcesi tüm siyaset ve askeri yapı üzerinde etkili olan Gladio, en basit diyalog ve müzakere pozisyonuna bile olanak tanııyordu. İmralı sorgulama sürecimi bir diyalog ve müzakere zemini olarak tüm değerlendirmeye çabalarıma rağmen birileri hep bozdu. Tüm önerilerim cevapsiz kaldı. Açık ki sonuna kadar hareketin tasfiyesi planlanıyordu.

Müzakere ve diyalogu sonları gibi gören yapılar vardı. Müthiş palazlanmışlardı. Devlet içinde devlet olmuşlardı. Bulaşıcı iktidar hastalığı olarak en tehlikelisi ve acımasız olanıydı. Tüm uyarılarıma rağmen yine binlerce ölüm ve hesapsız maddi kayıplar gerçekleşti. Şahsen 1990'lardan beri savaşı sınırlı tutmayı tercih ediyordum fakat sonuç vermeyince en son uyarılarımı Kürdistan ve Kürtler boyutunda top yekûn "varlığını koruma ve özgürlüğünü sağlama" amaçlı direnişin arzulanmadığı halde gelişmesinin kaçınılmaz olduğu bir sürece hızla yaklaşıldığını belirtmek-açıklamak zorunda kaldım.

Olası diyalog ve müzakere zemini bu yönlü olasılıkların gerçekleştirilebilirliği nedeniyle dile getirildi. Savaşın tarafları arasında planlar yok değildir.

Eylem planları, üzerinde en çok durulan ve yapılan çalışmalardır. Kendi deneyimlerimden bu çalışmaların varlığını çok iyi bilmekteyim. Tek taraflı eylem planları işiyakla yapılır. Zor olanı tarafları buluşturacak eylem planları geliştirmektir. Karşılıklı empati olmadan bu tür planlar geliştirilemez. Tek taraflı olarak geliştirilen ve halen uygulanan eylem planları hakkında kısa bir değerlendirmeye birlikte iki tarafın uzlaşmasına yol açacak olası bir eylem planına ilişkin görüşlerimi sunmaya çalışacağım. Kendimi planın uygulanmasından sorumlu bir taraf olarak görmediğimi baştan belirtmeliyim. Çünkü içinde bulunduğum hükümlülük statüsü ve uygulanma koşulları taraf olmamı mümkün kılmaya elvermez. Sunduğum görüşler daha çok tarafların birbirini gerçekçi tanımlarını sağlamak ve olası ortak bir eylem planına ilişkin olumsuzlarla labilirler konusunda aydınlatıcı olmayı hedefliyor.

Buna göre;

1- Geleneksel İnkârcı ve İmhacı Çözüm Planı: Bu çözüm doğrultusunda eskisi kadar yoğun olmasa da halen geliştirilen ve uygulanan planlar söz konusudur. Sınıfsal temeli devlet rantına dayalı olarak oluşan orta sınıf burjuvazisi ve bürokrasisi olan bu kesimler, içte ve dışta oldukça teşhir ve tecrit olmalarına karşın, imha planlarını tüm sinsî ve kaba yöntemlerle uygulamaktan çekinmemektedir. Geleneksel Kürt işbirlikçi kesimler dışındaki tüm Kürtler, bu planın uygulamasına tarihlerindeki en kapsamlı direnişlerle karşılık vermektedirler. Direnişin önderliği konumunda olan PKK, bu planlar uygulanmaya devam ettikçe bundan sonra da kendi eylem planlarını kapsamlıca uygulayabilecek kapasite ve güçlere sahiptir. Pasif savunma planlarından, aktif savunma ve top yekûn direniş planlarına geçiş yapabilecek konumdadır. Önümüzdeki dönemde demokratik çözümde yaşanacak ciddi tıkanıklıklar karşısında top yekûn savunma planına geçmesi beklenebilir.

2- Federalist, Milliyetçi Çözüm Planı: Bu planlar da çeşitli boyutlarda ve alanlarda uygulanma durumundadır. Irak Kürdistan'ı Federe Yönetimi'nce hayata geçirilen bu planların arkasında bölgenin geleneksel sömürgeci ulus-devletleriyle küresel hegemonik güçler durmaktadır. Hepsinin amaçları değişik de olsa genel bir mutabakat söz konusudur. Kürtlerdeki devrimci demokratik potansiyeli çarpıtmak amacıyla bu plana destek vermektedirler. ABD, Kürt Federe Yönetimi'ni en açık destekleyen hegemonik güç konumundadır. Irak, Suriye, İran ve Türkiye'yi kontrol etmede Federe Yönetim stratejik rol oynamaktadır. Türkiye, İran ve Suriye yönetimlerini kendi Kürtlerinin direncini bastırma ve Kürdistan'larını yok sayma pahasına İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Kuzey Irak'a sıkışmış "Küçük Kürdistan" planını çeşitli yöntemlerle desteklemektedir. Bu biçilmiş rolü aşmak istediğinde ise hep birlikte karşı çıkmaktadırlar. Böl-yönet politikacılığı, plancılığı en çok "Küçük Kürdistan" projesiyle yürütülmektedir. Özellikle devrimci, radikal demokrat ve sosyalistler bu yolla etkisizleştirilmeye çalışılmaktadır. Planın temel hedeflerinden biri de PKK izolasyonudur. Küçük Kürdistan karşılığında PKK izolasyonu ve tasfiyesi hakkında çok kapsamlı bir Gladio çalışması vardır. Ayrıca uluslararası diplomaside de geniş bir destek bulmaktadır. Plan şimdilik ABD-Türkiye-İrak yönetimince ve aralarına Kürt Federe Yönetimi'ni de katarak PKK'yi silahlı mücadeleden vazgeçirmeye çabalamaktadır. Fakat bu plan, tarafların farklı çıkarları nedeniyle yeterince işlememektedir. Uygulaması sınırlı kalmaktadır. Kürt toplumunun geniş kesimleri tarafından desteklenmediğinden fazla umut vermemektedir. Dar bir elifin çıkarlarına hizmet ettiğinden her geçen gün daha çok deşifre olmakta ve tecritle karşılaşmaktadır. PKK'nin bu plana karşı verdiği yanıt, "teslim olmama ve direnişe devam" biçiminde olmuştur. Uzun süreden beri saflarındaki birçok kararsız, ahlaki ve ideolojik zayıflık içinde bulunanların kaçıp sığındığı bu plan sahipleri yeni işbirlikçi bir hareket geliştirmek istemelerine rağmen hemen deşifre olmaktan kurtulamamıştır. Kürt milliyetçiliği, geleneksel zayıflığı nedeniyle tutarlı bir ulus-devletçi plan da geliştiremediğinden yozlaşmış tasfiye olmak adeta kaderleri haline gelmiştir. Tüm umutlarını PKK direnişinin kırılmasına bağlamışlardır. Türkiye hükümetleri de uzun süre umutlarını aynı yönde kullanmışlardır. Küçük Kürdistan'a dayalı Kürt milliyetçiliğinden medet ummuşlardır. Rumlara ve Ermenilere uygulanan planların bir benzerini Küçük Kürdistan temelinde Kürtlere uygulamak istemişlerdir. Fakat koşulların farklılığı ve PKK'nin konumu bu planın ters tepmesine yol açmaktadır. Güçlenen PKK çizgisi olmaktadır.

3- Demokratik Çözüm Planı: İlk iki maddedeki planların fazla umut vermemesi ve her bakımdan çok pahalıya patlaması, Türkiye Cumhuriyeti'ni demokratikleşme projelerine yöneltmiştir. Çağdaş gelişmelerin de bu yönde olması, ABD ve AB'nin uyum yönünde teşvikleri, medya, sivil toplum, kamuoyunun büyük bölümü, Kürtlerin tamamının bu yönde eğilim göstermesi ilk defa demokratik çözüm planlarının uygulanabilirlik şansını artırmaktadır. Oldukça azınlığa düşmüş ulusalcı-milliyetçi faşist cephenin tüm karşı direnmesine rağmen devletin temel kurumlarının da demokratik çözüm projelerine karşı çıkmaması ve hatta altyapısının hazırlanmasında önemli rol oynamaları, çözüm planlarının gerçekleştirme şansını arttırmaktadır. Bu tarihi yeni durum karşısında taraflar arasında uygulanabilecek eylem planı birkaç aşamadan geçişi gerektirmektedir. Eğer demokratik çözüm planının ana hatları üzerinde devletin temel kurumlarıyla hükümetin mutabakatı olursa ve Kürt tarafıyla birlikte demokratik güçlerin de desteğini alırsa muhtemel uygulamalar-aşamalar şu yönde gelişebilir:

a-Birinci Aşama: PKK'nin çatışmasızlık ortamını kalıcı olarak ilan etmesi. Bu aşamada tarafların provokasyonlara gelmemeye, güçleri üzerindeki kontrolü sıklaştırmaya, kamuoyunu hazırlamaya devam etmeleri gerekir.

b-İkinci Aşama: Hükümetin inisiyatifiyle TBMM'nin onayından geçmiş ve hazırlayacağı

önerilerle hukuki engellerin kaldırılmasına yardımcı olacak bir Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nun teşkil edilmesi. Komisyonun teşkilinde tüm taraflar arasında azami muvafakat aranacaktır. Af müessesesi bu komisyonda yapılacak itiraf ve savunmalara bağlı olarak önerilerek TBMM'ye sunulacak. Bu biçimde yasal engellerin kaldırılması halinde PKK, yasadışı konumdaki varlığını ABD, AB, BM, Irak Kürt Federe Yönetimi ve Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin içinde bulunacağı bir kurul denetiminde Türkiye sınırlarının dışına çıkarabilecektir. Daha sonra bu güçlerini kontrollü olarak değişik alan ve ülkelerde üslendirebilecektir. Bu aşamada önemli olan kritik nokta, PKK siyasi tutuklu ve hükümlülerinin bırakılmasıyla, PKK silahlı güçlerinin sınır dışına çekilmesinin birlikte planlanmasıdır. "Biri diğersiz olmaz" ilkesi geçerlidir.

c-Üçüncü Aşama: Demokratikleşmenin anayasal ve yasal adımları atıldıkça tekrar silahlara başvurmanın zemini kalmayacaktır. Peyderpey başta PKK'de görev almış olanlar olmak üzere uzun yıllardan beri sürgün yaşayan, vatandaşlıktan çıkarılmış, mülteci konumuna düşmüş olanların yurda dönmesi başlayacaktır. KCK faaliyetlerinin yasallık kazanmasıyla PKK'nin Türkiye sınırları dâhilinde faaliyet göstermesine gerek kalmayacaktır. Her bakımdan legal demokratik siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetler esas alınacaktır.

Bu aşamalı planın hayata geçmesinde Abdullah Öcalan'ın konumu stratejik önem arz etmektedir. Öcalansız yürüme şansı çok sınırlıdır. Dolayısıyla konumuna ilişkin makul çözümler geliştirilmek durumundadır.

Türkiye kamuoyunda ve Kürtlerin ezici çoğunluğunda yoğunca tartışılan ve ortaya çıkması benden beklenen demokratik çözüm ve planlamasına ilişkin taslak halinde düşünce ve önerilerimi bu biçimde sunabilirim. Açık ki taraflardan gelecek düşünce ve öneriler konusunda, düşünce ve önerilerimi gözden geçirmek, değiştirmek ve geliştirmek durumunda olacağım...

Abdullah Öcalan, "taraflardan gelecek düşünce ve öneriler konusunda, düşünce ve önerilerimi gözden geçirmek, değiştirmek ve geliştirmek durumunda olacağım" demiş olduğuna göre, 55 sayfalık "Yol Haritası" metnini, nihai bir pozisyon olarak değil, üzerinde oynanabilecek bir taslak olarak değerlendirmek doğru olacaktır.